

BASKETBOL HAKEMLERİNİN GENEL PROFİLİ VE SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA
KARŞILAŞMA DURUMU

RİDVAN EKMEKÇİ

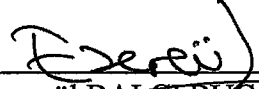
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SPOR YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

BOLU - 2004

Sosyal Bilimleri Enstitüsü'nün Onayı

Prof. Dr. Esergöl BALCI BUCAK

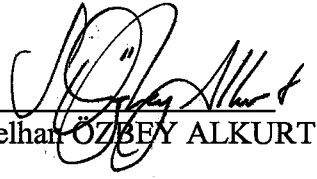
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesinde bir tez olarak gerekli çalışmaları yerine getirdiğini onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Selhan ÖZBEY ALKURT
Bölüm Başkanı

744740

Okuduğumuz bu tezin Yüksek Lisans derecesinde bir tez olarak onaylanması, düşüncemize göre, amaç ve kalite olarak tamamen uygundur.

Yrd. Doç. Dr. Selhan ÖZBEY ALKURT
Tez Danışmanı

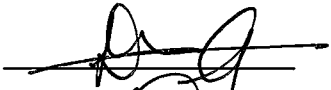
Jüri Üyeleri

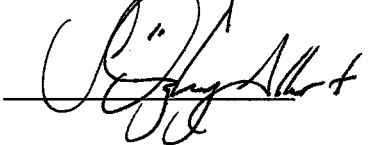
1- Prof. Dr. Gazanfer DOĞU

2- Yrd. Doç. Dr. Dilşad MİRZEOĞLU

3- Yrd. Doç. Dr. Selhan ÖZBEY ALKURT

SUMMARY

GENERAL PROFILE OF BASKETBALL REFEREES AND TO COME UP AGAINST ASSAULT SITUATION

EKMEKÇİ, Ridvan

Post-graduate, Main Branch of Sport Management

Thesis Consultant: Asist.Prof.Dr. Selhan OZBEY ALKURT

January 2004, 124 pages

The purpose of this study was; findout the demografic qualiies of the basketball referees at all lavel (inc. FIBA, ULEB, Level A, B, C, Federation, Local and Candidate) and analyse the agression situation they face, also the agression they create themselves. Also, to develop ideas to prevent agression situation another purpose of this study.

Total 1193 surveys was sent and 461 surveys was returned. The research has been carried out on 461 basketball referees who answered their own survey.

The research was made use of survey technique to gather the necessary data. The survey formed on 25 questions. 15 questions to define aggressiveness situation and 10 questions to identify the demografic qualities. The information, which was ready to be tested, was analyzed using percentage, frequency, crosstabs and arithmetic mean statistical methots.

According to the research findings:

The basketball referees who contributed to the research, 90 (19.5%) were female, 371 (80.5%) were male. The group of 22-26 year-old-people had the highest percentage of 51.6%. 48.1% of the basketball referees were local referees. Considering referees education levels, it was seen that 67.1% was university graduates. As professional status, teachers professionship had taken first place by 15.2%. 55.1% of referees were students. 31.2% referees were earning in term of monthly income between 751million-1billion.85.8% of referees were English speaker at the level of intermediate. 66.1% of referees have had 1-3 year(s) officiating experience. 45% referees were officiating more then 6 matches per month. 51.3% of referees were 1-2 day(s) weekly and 40.6% of referees were 30-40min. doing training (work out).

Among the subject of their seminars, sport physicology was taken firt place by 39.7%.

When we look to assault on refereees situation, it was seen that 41.3% of referees had been assaulted. According to the distrubition of the type of assaults 31.4% were verbal, 2.6% were physical and 7.3% were verbal-physical. Players and coaches together were highest group who assaulted referees, by 54.4%. The reson of assault with highest ration "loosig ambition and get upset" by 58.0%. 81.3% of assault were accured "during the game". 54% of assaultant recived no punnishment. Most of assault accured in Ankara by 4.3% percentage.

Key words: Basketball referee, Assault, Agressiveness

ÖZET

BASKETBOL HAKEMLERİNİN GENEL PROFİLİ VE SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA KARŞILAŞMA DURUMU

EKMEKÇİ, Rıdvan

Yüksek Lisans, Spor Yönetimi Ana Bilim Dalı,

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Selhan ÖZBEY ALKURT

Ocak 2004, 124 sayfa

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de basketbol hakemlerinin tüm düzeylerde (FIBA, ULEB, A klasmanı, B klasmanı, C klasmanı, Federasyon Hakemi, İl Hakemi, Aday Hakem) genel niteliklerini, karşılaştıkları ve gösterdikleri saldırgan davranışlarla ilgili mevcut durumu ortaya koyarak analiz etmek, gerekli hallerde önerilerde bulunmaktır.

Türkiye Basketbol Federasyonuna bağlı toplam 1193 hakeme anket yollanmış ve 461 anket geri dönmüştür. Araştırma geri dönen 461 anket üzerinde yapılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, anket tekniğinden yararlanılmıştır. Demografik özelliklerin tanımlanması için 10 soru ve saldırganlık durumlarını belirlemek için 15 sorudan oluşturulan toplam 25 soruluk bir anket uygulanmıştır. Analize hazır hale getirilen bilgiler, araştırmanın amacına uygun olarak yüzde, frekans ve aritmetik ortalama istatistiksel yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre;

Araştırmaya katılan basketbol hakemlerinin 90'ı (%19.5) bayan, 371'i (%80.5) erkek hakemler oluşturmaktadır. 22-26 yaş arası gurup %51.6'lık oran ile en büyük paya sahiptir. Araştırmaya katılan basketbol hakemlerinin %48.1'ini il hakemleri oluşturmaktadır. Hakemlerin eğitim düzeylerine bakıldığında %66.9'unun üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Meslek grupları arasında öğretmenler %15.2 ile ilk sırada yer almaktadır. Hakemlerin %55.1'ini öğrenciler oluşturmaktadır. Hakemlerin %31.2'i 751 milyon – 1 milyar arasında gelir düzeyine sahiptir. Hakemlerin %85.5'i İngilizce'yi en az orta derecede konuşmaktadır. Hakemlerin %66.1'i 1-3 yıllık hakemlik tecrübesine sahiptir. Hakemlerin %45'i ayda 6+ maç yönetmektedir. Hakemlerin %51.3'ü haftada 1-2 gün ve %40.6'sı günde 30-40 dk. antrenman yapmaktadır.

Hakemlerin eğitim aldıkları konular incelendiğinde, %39.7'lik değer ile spor psikolojisi ilk sırada bulunmaktadır. Hakemler en önemli konu olarak spor psikolojisini görmekteler.

Hakemlere yapılan saldırı durumuna baktığımızda, hakemlerin %41.3'ünün saldırıya uğradığını görmekteyiz. Yapılan saldırıların %31.4'ü sözlü, %2.6'sı fiziksel ve %7.3'ü sözlü ve fiziksel olarak tespit edilmiştir. Hakemlere saldırıda bulunanlar arasında %54.4'lük yüzde ile oyuncular ve antrenörler ilk sırada gelmektedir. Yapılan saldırıların nedeni olarak ilk sırada %58.0 ile “kaybetme hırsı ve üzüntüsü” gelmektedir. Hakemlere yapılan saldırıların %81.3'ü “oyun sırasında” yapılmaktadır. Saldıran kişilerin %53.8'i saldırı sonucunda herhangi bir ceza almıştır. Hakemlerin en fazla saldırıya uğradığı il %4.3'lük yüzde ile Ankara'dır.

Anahtar kelimeler: Basketbol Hakemi, Saldırı, Saldırganlık

TEŞEKKÜR

İlk olarak araştırmam boyunca bana maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, beni cesaretlendiren danışmanım sayın Yrd.Doç.Dr. Selhan ÖZBEY ALKURT'a, katkılarından dolayı sayın Prof.Dr. Gazanfer Doğu ve Yrd.Doç.Dr. Dilşad Mirzeoğlu'na teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Araştırmam boyunca istatistiksel analizlerde ve literatür taramasında bana zaman ayıran, maddi ve manevi konularda beni yalnız bırakmayan değerli arkadaşım sayın Yeter Aytül DAĞLI'ya teşekkür ederim.

Araştırmada fikirleri ile bana katkıda bulunan sayın Ömer OZAN ve Necip KAPANLI'ya, her türlü bilgi ve belgeye ulaşmada yardımcı bulunan Basketbol Federasyonu çalışanlarına teşekkür ederim. Tezimin hazırlanması sırasında her türlü anlayışı gösteren müdürüm sayın Doç.Dr. İbrahim GEDİKOĞLU'na ve mesai arkadaşlarım Erol Yenidemirci, Fehmi Akgül, Harun ERGÜN, Mustafa ÇAM ve Murat SANCAR'a teşekkür ederim.

Araştırmanın uygulanması için gerekli izinleri veren G.S.G.M. Genel Müdürü sayın Mehmet ATALAY, Eğitim Dairesi Başkanı sayın Alettin ÇILGIN, Basketbol Federasyonu Genel Sekreteri sayın Orhan ATASOY ve anketin uygulanmasında yardımlarını esirgemeyen Basketbol Federasyonu İl temsilcileri ile hakem arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak ömrüm boyunca benden hiçbir desteğini esirgemeyen sevgili aileme çok teşekkür ediyorum.

Bu çalışmayı sevgili annem Ayşe EKMEKÇİ ve babam Hayrullah EKMEKÇİ'ye armağan ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT.....	I
ÖZET	III
TEŞEKKÜR	V
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar	IX
I. BÖLÜM	
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Spor	1
1.1.2. Basketbol Hakemliği	5
1.1.3. Türkiye’de Hakem Olma Statüsü	6
1.1.4. Şiddet ve Saldırganlık	13
1.1.4.1. Saldırganlık	15
1.1.4.2. Saldırganlığın Nedenleri.....	16
1.2. Problem Cümlesi	18
1.3. Alt Problemler	18
1.4. Araştırmanın Amacı	19
1.5. Araştırmanın Önemi	19
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	20
1.7. Araştırmanın Sayıtları	21
1.8. Araştırmada Kullanılan Tanımlar	21
1.9. Araştırmada Kullanılan Kısaltmalar	22

II. BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER VE LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Kuramsal Temeller	23
2.2. Literatür Taraması	29
2.2.1. Yurt İçi Araştırmalar	29
2.2.2. Yurt Dışı Araştırmalar	34

III. BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	43
3.2. Evren ve Örneklem	44
3.2.1. Evren	44
3.2.2. Örneklem	44
3.3. Veri Toplama Aracı	44
3.3.1. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	46
3.4. Veri Çözümleme Yöntemi	47

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

48

V. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	92
5.2.Öneriler	95

KAYNAKÇA

98

EKLER

103

Hayatta gittiğinde asla geri dönmeyen üç şey: zaman, sözcükler ve fırsattır.

Hayatta insanı mahveden üç şey: cesaretsizlik, gurur ve öfkedir.

Descartes

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

1.1.1. Spor

Spor, temel olarak insanın sağlıklı kalmak, eğlenmek ve serbest zamanını değerlendirmek için yaptığı bir olgudur.

Kelime anlamı olarak spor; oyun, oyalanma, eğlenme, dinlenme, efkar dağıtma ve her zamanki işten uzak durma anlamındadır. Spor kelimesi, İngilizce'nin yardımı ile bütün dünyaya tanıtılmış olmasına rağmen, Latince kökenli bir kelimedir. Latince'de “desportare” kelimesi vaktiyle Fransızca'ya “desport” oradan da İngilizce'ye “sport” olarak geçmiştir. Türkçe'ye de İngilizce bir kelime olarak geçen bu kelime; tek başına, *“toplu veya takım halinde icra edilen, kendisine has hususi kural ve kaideleri, teknikleri olan, bedeni ve zihni kabiliyetlerin tekamülünü sağlayan eğitici, eğlendirici uğraşı”* manasındadır. Diğer bir ifade ile, vücudun gücünü arttırmak için yapılan çalışma, beden eğitimi, idman, cimdastik manasına gelir. (Savaş,1997, s. 304)

Basketbol

Basketbolün bir kaç bin yıl önce farklı şekillerde oynandığı biliniyor. Bunlardan birisi Rusya topraklarında Babuşka diye adlandırılan spordur. Amerika halkının, balkonlara çöp tenekelerini veya şeftali kutularını asmasıyla başlayan sokak sporu akımına İngilizce deki çöp tenekesi anlamına gelen 'basket' ve top anlamına gelen 'ball'un birleşmesi bu sporun ismine dair ilk temelleri atmıştır. Amerika'da yayılan ilk sporlardan biri olan Basketbol 1904 yılında olimpiyatlarda gösteri sporu olarak yer almıştır. Madalyalı sporlar kategorisinde 1936 Berlin olimpiyatlarında

girmiştir. Dr.Naismith'in salon oyunu olarak başvurusu kötü organizasyona en büyük örnek olmuş ve açık sahalarda oynanması ele alınmıştır. O yıl siste, yağmurda ve

çamurda geçen müsabakalar sonrası altın madalyayı, finalde Amerika, Kanada'yı fırtınalı bir günde 19-8 yenerek kazanmıştır. Bugüne kadar Olimpiyatlarda, en çok sayı atan Brezilyalı Oscar Schimit maç başına 28.8 sayı ortalaması ile oynayarak toplam 1093 sayı kaydetmiştir. 1976 yılında dahil edilen bayanlar kategorisinde ise Juliana Semenova,

Sovyetler Birliği'ni iki defa şampiyonluğa taşıyarak bu dalda Amerikan egemenliğine son vermiştir (www.bursabasket.com).

Basketbol, dünyanın her yerinde her seviyedeki milyonlarca insanın oynadığı veya seyirci olarak izlediği popüler bir spor dalıdır. Tarihte ilk bilinen basketbola benzer bir oyunun, Amerika' da Kızılderililer tarafından basit olarak oynandığı belirtilmektedir. Basketbolün bugünkü durumuna gelmesindeki ilk bilinçli çabalar, 1891 yılında Amerikalı bir beden eğitimi öğretmeni olan Dr. James Naismith tarafından başlatılmıştır. Massachusettes Springfield Koleji'nde onüç maddelik ilk oyun kuralları ile oynanmaya başlanan oyun, kış döneminde atletler, beyzbolcular ve Amerikan futbolu oynayan çocukların salon içinde sakatlanmalarını önleyici ve faydalı bir kış antrenmanı gerçekleştirmeleri amacıyla ortaya çıkmıştır. Kısa bir sürede geniş kitlelerin ilgisini çeken basketbol; yardımcı antrenman özelliğinden kurtulup, popüler spor dallarından biri haline gelmiştir (www.bursabasket.com).

Basketbol, Birinci Dünya Savaşından sonra hızla Amerika'dan Avrupa' ya oradan da Afrika, Asya ve Avustralya'ya yayılmıştır.

Bu spor dalını yönetmek amacıyla çalışan FIBA (Federation International Basketball Association, Uluslararası Basketbol Federasyonu)

1932 yılında İsviçre Cenevre'de kurulmuştur. FIBA, basketbolun daha hızlı yayılması ve daha zevkli bir oyun haline gelebilmesi için gerekli her türlü düzenlemeleri ve oyun kurallarını hayata geçirmektedir. Basketbol bugün dört yüz milyon insanın oynadığı ve FIBA'ya üye olan 212 ulusal federasyonun oluşturduğu olimpiik oyunların en büyüklerinden biridir.

İlk Avrupa şampiyonası 1935 yılında İsviçre Cenevre' de düzenlenmiş ve Letonya birinci olmuştur. Yine 1936 yılında Berlin' de yapılan Olimpiyatlara resmi oyun olarak dahil edilmiştir. İlk dünya Şampiyonası ise, 1950 yılında Arjantin Buenos Aires'te yapılmış ve Arjantin birinci olmuştur (www.bursabasket.com)

Basketbol Türkiye'de ilk defa, 1904 yılında Amerikan Robert Koleji öğrencileri tarafından oynanmıştır. Basketbolün Türkiye'de bilinçli ve kapsamlı yayılmasını, 1911 yılında Galatasaray Lisesi Beden Eğitimi Öğretmeni olan Ahmet Robenson sağlamıştır. Yine 1913 yılında ilk basketbol şubesi Fenerbahçe'de açılmıştır. İlk zamanlarda savaş yılları olması ve oynayacak rakip bulunamaması nedeni ile, basketbolda bir gelişme olamamıştır. Bilinen ilk resmi müsabaka 1921 yılında Yüksek Öğretmen Okulu öğrencileri ile İstanbul'da yaşayan Amerikalılar arasında olmuştur. 1923 yılında ilk resmi spor teşkilatı olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı kurulması ve yine 1927 yılında Halkevlerinin kurulması, bu spor dalının bütün yurda yayılmasında etkili olmuştur. Basketbol Milli Takımı 1934 yılında kurulmuş, ilk resmi maçını 1936 yılında Yunanistan'la yapmıştır. 49 - 12 gibi bir skorla galip gelen basketbol takımı oyuncuları, Naili Moran (Kaptan) - Jak Habib

- Feridun Koray - Dionis Sakalak - Hazdayi Penso Hayri Arsebük - Sadri Usuoğlu ve Nihat Ertuğ'dur (www.bursabasket.com).

Türk Basketbol hakemliği 1940'lı yıllardan itibaren Dünya ve Avrupa'da kendini göstermiştir. 1948 Naili Moran, Londra Olimpiyat Oyunları'nda final maçı yönetmiştir. 1951'de 17 ülkenin katılımıyla Paris'te yapılan 7.Avrupa Şampiyonası'nda Türk hakem İzzettin Somer, Avrupa Şampiyonası'nın finalini yöneterek, bu alanda bir ilke imza atmıştır. 1955'de Turgut Atakol, 9. Avrupa Şampiyonası'nda final maçını yöneterek bu alanda tarihe geçen ikinci Türk hakemi ünvanını almıştır.

1956 Melbourne'da yapılan 5. Dünya Kongresi'nde Turgut Atakol FIBA Teknik Komitesi'ne seçildi ve bu görevi 20 yıl aralıksız sürdürmüştür. 1959 Türkiye, tarihinde ilk kez Avrupa Şampiyonası'na ev sahipliği yapmıştır. Final maçı yöneten İlhan Uyguç, Avrupa Şampiyonaları'nda final yöneten üçüncü Türk hakem olmuştur. 1969 Hüsamettin Topuzoğlu, Napoli'de düzenlenen 16. Avrupa Şampiyonası'nda Sovyetler Birliği ile Yugoslavya arasında oynanan final maçını yönetmiştir. (www.bursabasket.com)

1970'li yıllardan itibaren ise gelişen Türk basketbolu ve hakemliği Dünyada daha çok yer almaya başlamıştır. Yakın tarihimizde, 1997'de Recep Ankaralı, İtalya'daki Akdeniz oyunlarında, 1998'de Haluk Yeşiloğlu, İspanyadaki Üniversiteler Dünya Şampiyonasında, 2001'de Murat Biricik Türkiye'de düzenlenen Avrupa şampiyonasında, 2002'de Memduh Öget, Amerika'daki Dünya Şampiyonasında hakemlik yapmışlardır. 2002 - 2003 sezonunda uluslar arası liglerde ve turnuvalarda görev alan toplam 8 FIBA, 3 ULEB (Avrupa Basketbol Birliği) hakemimiz bulunmaktadır. Ayrıca bir çok uluslar arası turnuvaya federasyon hakemlerimiz gönderilmektedir. Sadece 2001 ve 2002 yıllarında Türk hakemlerinin

uluslar arası düzeyde yönettiği maç sayısı 150'nin üzerindedir (TBF kayıtları, Haziran 2003, www.tbf.org.tr).

1.1.2. Basketbol Hakemliği

Türkiye’de hakemler; aday hakem, il hakemi, federasyon hakemi, ve FIBA hakemi ve masa görevlisi statüsünde olmak üzere beş kategoriye ayrılır. Ayrıca deplasmanlı liglerde ve yurt içi organizasyonlarda görevlendirmek üzere Merkez Hakem Kurulu (MHK) tarafından klasman hakemleri belirlenir.

Merkez Hakem Kurulu (MHK)

Federasyon başkanının atayacağı kişinin başkanlığında en az altı, en fazla 10 üyeden oluşur. Üye atamaları, basketbol sporuna hizmet vermiş, çevresinde sayılan ve sevilen kişilerin, MHK başkanı tarafından Federasyon başkanına sözlü teklifi, Federasyon başkanının onayı ve Yönetim kuruluna önerisiyle, Yönetim kurulu tarafından yapılır.

Üyelerden birinin görevden ayrılması halinde aynı yöntemle yeni bir üye atanabilir. Federasyon başkanı arzu ettiği taktirde toplantılara başkanlık edebilir.

Kurul yılda en az sekiz kez, Kurul başkanının başkanlığında salt çoğunlukla toplanır. Federasyon başkanı veya Kurul başkanı MHK’yi her zaman toplantıya çağırabilir.

MHK’de görev alacak üyelerde aşağıdaki koşullar aranır.

- T.C. vatandaşı olmak
- En az yüksekokul mezunu olmak (daha önce MHK üyeliği yapanlarda bu koşul aranmaz.)
- 30 yaşından büyük olmak
- Yüz kızartıcı bir fiilden veya hapis cezasından dolayı hükümlü bulunmamak.

- Ceza kurulu tarafından Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne, Federasyona veya hakemlere karşı işlenmiş bir suçtan dolayı toplam 3 aydan fazla cezalandırılmamış olmak (daha önce MHK üyeliği yapanlarda bu koşul aranmaz.)
- Önceki dönemlerde basketbol liglerinde en az 5 yıl süre ile oyuncu, antrenör, yönetici veya hakemlik yapmış olmak (daha önce MHK üyeliği yapanlarda bu koşul aranmaz.)
- Varsa; herhangi bir kulüpte oyuncu, antrenör, yönetici vb. görevlerinden en az 1 yıl önce ayrılmış olmak (TBF Hakem Talimatı 2002-2003 s.2 madde 6.1.5.).

Hakemler

Hakemler, baş hakem ve yardımcı hakemlerden oluşur. Onlara masa görevlileri ve varsa teknik gözlemci yardım eder.

Masa görevlileri; sayı görevlisi, yardımcı sayı görevlisi, saat görevlisi ve 24 saniye görevlisinden oluşur.

Hakemlerin giysileri; gri gömlek, uzun siyah pantolon, siyah çorap ve siyah ayakkabıdan oluşur.

Hakemler, masa görevlileri ve teknik gözlemci müsabakayı FIBA oyun kurallarına göre görevlerini yerine getirir (Kapanlı 2000, s. 22)

1.1.3. Türkiye’de Hakem Olma Statüsü

Türkiye Basketbol Federasyonu hakem talimatına göre kişi ilk önce **aday hakem** olmalıdır. Aday hakemlerin ilk önce adaya hakem kurslarına katılması ve kurs sonucunda sınavlarda başarılı olması gerekmektedir.

Aday hakem kurslarına katılacaklarda aşağıdaki koşullar aranır.

- Türkiye Cumhuriyet vatandaşı olmak
- En az lise veya dengi okul mezunu olmak

- 17 yaşından küçük, 30 yaşından büyük olmamak
- Sağlık durumu hakemlik yapmaya elverişli olduğunu doktor raporu ile belgelemiş olmak
- Yüz kızartıcı bir fiilden dolayı hapis cezasından hükümlü bulunmamak
- G.S.G.M. ile TBF tarafında 6 ay veya daha fazla ceza verilmemiş olmak.
- Kursa katılacağı ilde İl Hakem Kurulu (İHK) tarafından yapılacak ön elemeleri kazanmaktır.

Ayrıca, federasyon tarafından hakemlik dersi açılmasına onay verilmiş üniversitelerde hakemlik dersi alınabilmektedir. Bu dersin sonucunda başarılı olan ve aday olma koşullarına uygun olanlar arasından, MHK tarafından yapılacak yazılı ve sözlü sınavlar ile saha denemelerini başaran adaylar, aday hakem olurlar.

Sınavları kazananların listesinin federasyonca onaylanmasından sonra kendilerine, kendi ilindeki G.S.İ.M. tarafından (Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü) aday hakem belgesi verilir.

Aday hakemler en az 1 yıl süreyle aday hakem olarak görev yaparlar. Bu süre içerisinde aldıkları görevler ve İHK tarafından yapılacak yazılı ve fiziksel sınav sonucunda il hakemliğine terfi ederler.

İl hakemleri en az 1 yıl süreyle il hakemi olarak görev yaparlar. Bu süre içerisinde aldıkları görevler ve İHK tarafından yapılacak yazılı ve fiziksel sınav sonucunda federasyon hakemliğine terfi ederler.

Federasyon hakemleri MHK tarafından yurt içi organizasyonlar, seminer, ve eğitimler sonucunda C, B ve A klasmanı olarak derecelendirilerek görev alırlar. (TBF, Hakem Talimatı 2002-2003)

ADAY Hakem : Aday hakemler, her türlü resmi basketbol müsabakalarında, hakem ve masa görevlisi olarak görev alabilirler. Ancak yurt içi organizasyonlarda ve deplasmanlı liglerde hakem olarak görev alamazlar.

İL Hakemi : İl hakemleri, her türlü resmi basketbol müsabakalarında, hakem ve masa görevlisi olarak görev alabilirler. Ancak yurt içi organizasyonlarda ve deplasmanlı liglerde hakem olarak görev alamazlar.

FEDERASYON Hakemi: Federasyon hakemleri, her türlü resmi basketbol müsabakalarında, hakem ve masa görevlisi olarak görev alabilirler.

C klasmanı Hakem : C klasmanı hakemler kendi illerindeki tüm müsabakalar, federasyon tarafından organize edilen yurt içi faaliyetleri, deplasmanlı bölgesel lig, bayanlar 2. ligi ile B klasmanı adayı olduklarında erkekler 2. lig ve bayanlar 1. lig müsabakalarında yalnız hakem olarak görev alabilirler. Masa görevlisi olarak görev alamazlar.

B klasmanı Hakem : B klasmanı hakemler kendi illerindeki tüm müsabakalar, federasyon tarafından organize edilen yurt içi faaliyetleri, deplasmanlı bölgesel lig, bayanlar 2. ligi, erkekler 2. lig ve bayanlar 1. lig ile A klasmanı adayı olduklarında erkekler 1. lig müsabakalarında yalnız hakem olarak görev alabilirler. Masa görevlisi olarak görev alamazlar.

A klasmanı Hakem : A klasmanı hakemler kendi illerindeki tüm müsabakalar, federasyon tarafından organize edilen yurt içi faaliyetleri ve her türlü deplasmanlı liglerde yalnızca hakem olarak görev alabilirler. Masa görevlisi olarak görev alamazlar.

FIBA Hakemi : FIBA tarafından yapılan sınavda başarı gösteren hakemler FIBA hakemi ünvanını alır ve FIBA tarafından yapılan atamalarda uluslararası müsabakalarda görev alırlar. FIBA, dünyada basketbolu yöneten tek resmi

kuruludur. Uluslar arası düzeydeki müsabakalarda, kıta şampiyonaları, dünya şampiyonaları ve olimpiyat şampiyonalarında tek resmi otoritedir.

ULEB Hakemi : ULEB tarafından sözleşme karşılığı seçilen hakemler ULEB organizasyonlarında görev alırlar. ULEB, Avrupa’da bazı kulüplerin bir araya gelerek oluşturdukları bir birliktir. Kulüpler düzeyinde müsabakalar ve ligler düzenler.

Diğer bazı ülkelerdeki hakem olma statülerine baktığımızda statüler arasında farklılıklar görülmektedir. Aşağıda bazı ülkelerin hakemlik statüleri verilmiştir.

Avustralya’da hakem olma statüsü

Avustralya eyalet sistemi ile yönetilen bir ülkedir. Avustralya Basketbol federasyonu da yönetim şemasını bu eyaletlere göre sınıflandırmıştır. Verilen bilgiler çoğu eyalette aynı olmakla beraber farklılıklar gösterebilir. Avustralya’nın en büyük eyaletlerinden biri olan New South Wales (NSW) eyaleti Sydney şehrinin bulunduğu ve basketbolun yaygın olduğu bir yerdir. Eyalette NSW Basketbol Federasyonu hakem eğitimi ve seçimi için bir sistem oluşturmuş. Bu sisteme göre; NSW Basketbol Federasyonuna bağlı birlikler (özel statülü dernek) kendi hakemlerini yetiştirmek zorundadır. Yerel ligler olarak değerlendirilebilecek bu birliklerdeki hakem statüsü şu şekildedir:

Hakemliğe başlama yaşı 12 olarak belirlenmiştir.

Youth/Trainee (Genç/Aday): İlk seviye grubuna giren bu hakemler kendi yaş grubu ve bir alt yaş grubu minik maçlarını yönetebilir. 16 yaşın altındaki tüm hakemler **Youth** (genç) statüsünde çeşitli seviyeler alır. Youth hakemler Y1, Y2, Y3 ve Y4 olarak klasmanlara ayrılırlar. Bu klasman belirleme, hakemin başarısı ile

doğru orantılıdır. Bu seviyedeki hakemler hakem eğitmenleri (coach) tarafından eğitilirler. Yine bu coach'ların verecekleri karar ile level yükselirler.

Youth/Prelim (Genç/Hazırlık): genç hakemlerin hazırlık kısmındaki bu hakemler Y1, Y2, Y3, Y4 olarak level alırlar. Level'larına göre maçlara çıkarlar.

16 yaşın üzerindeki hakemler **Senior** (yaşça daha büyük, kıdemli) olarak adlandırılır. Bu seviyedeki hakemler hakem eğitmenleri (coach) tarafından eğitilirler. Yine bu coach'ların verecekleri karar ile seviye (Level) yükselirler.

Senior/Trainee (Büyük/Aday): Bu seviyedeki hakemler minik ve küçük maçlarında görev alırlar. Bu seviyedeki hakemler hakem eğitmenleri (coach) tarafından eğitilirler. Yine bu coach'ların verecekleri karar ile Level yükselirler.

Level Preliminary (hazırlık):16 yaşın üzerindeki kişilerin adaylıktan sonra aldıkları seviye.

Level 1C : Bu seviyede, yerel karşılaşmalarda görev alınabiliyor.

Level 1B : Eyalet 2. liginde ve yerel premier ligde görev alabiliyor.

Level 1A : Eyalet 1 ve 2. liginde ve yerel tüm müsabakalarda görev alabiliyor.

Level 2 : A, B, C, olarak seviyelere sahip olan bu seviyedeki hakemler eyalet ve yerel tüm müsabakalarda görev alabiliyor.

Level 3 : Bu seviyedeki hakemler ulusal liglerde ve eyalet liglerinde görev alırlar. Level 3 hakemleri 3 seviye ayrılmıştır, Level A (A klasmanı), Level B (B klasmanı), Level C (C klasmanı). Level 3A ve level 3B hakemleri NBL (National Basketball League, ulusal basketbol ligi), WNBL (Woman National Basketball League, Bayan ulusal basketbol ligi), ABA (Avustralian Basketball Association, Avustralya Basketbol birliği ligi) ve diğer eyalet ve yerel liglerde görev alırlar. Level 3C hakemleri NBL hariç diğer tüm müsabakalarda görev alırlar. Ulusal konferans

sisteminde güney-doğu ve kuzey-batı olarak iki gruba ayrılan klasman hakemleri bulundukları bölgelere göre görev alırlar. Ulusal düzeyde, Level A klasmanından 10 hakem özel statü ile kontrat imzalayarak hakemliği profesyonel bir iş olarak devam ettirmektedir. Diğer hakemler ülkemizdeki gibi amatör olarak bu işi sürdürmektedirler (Ekmekçi, 2003 www.sporum.gov.tr).

Almanya’da hakem olma statüsü

Almanya Basketbol Federasyonu 2003 yılından itibaren yeni bir yapılanma süreci içerisine girmiştir. Şu anki mevcut sisteme göre; Almanya’da 8 farklı bölgeye ayrılan Federasyon, bu bölgelerde farklı uygulamalara sahiptir. Genel olarak hakemliğe başlama yaşı 15, bu yaştan itibaren “preliminary” (başlangıç, hazırlık) seviyesi olarak 1 yıl süre ile küçükler düzeyinde maç yönetmeye başlanmaktadır. 1 yıl sonra lisans sahibi olarak aday hakem statüsüne sahip olunur. Aday hakemler, kendi bölgelerinde bulunan “coach”lar (hakem eğitmenleri) tarafından eğitime tabi tutulmaktadır. Eğitimler sonucunda, bir sezon yönettikleri maçlar ve seminerler değerlendirilerek hakemlerin “level” (seviye) yükselmeleri ile ilgili kararlar yine bu coach’lar tarafından verilmektedir. Yeni sezon başlamadan önce hakemlerin hangi liglerde görev yapacaklarını ve düzeylerini belirten listeler Federasyon tarafından açıklanmaktadır. 2003 yılında başlatılan bir çalışma ile farklı bölge sistemlerinin ortak bir sistemde birleştirilerek, kurallar tespit edilip tüm Almanya’da geçerli olacak bir statü oluşturması planlanmaktadır (Krause, 2003 EK-2).

Sırbistan – Karadağ da hakem olma statüsü

Basketbolda ekol olmuş ve büyük başarılar kazanmış Yugoslavya dağıldıktan sonra Sırbistan – Karadağ olarak aynı ekolü devam ettirmektedir. Bu ülkenin hakem yapısı da birçok Avrupa ülkesi ile benzerlik gösterir. Göze çarpan tek fark Sırbistan

Karadağ'da hakem olmak için gereken en önemli şart basketbol oynamış olmaktır. 17 yaşına gelen ve basketbol oynamış herkes 4 gün süren kursa katıldıktan sonra fiziksel teste de başarılı olursa hakem olmaya hak kazanır. Aday hakem olarak 2 yıl görev yaptıktan sonra girdikleri sınavda başarılı olan aday hakemler yerel maçları yönetmeye hak kazanırlar. İki yıl bu kategoride maç yöneten hakemler üçüncü bir sınava daha girerek başarılı olduktan sonra ulusal hakem olmaya hak kazanıyorlar.

Sırbistan da birinci ligde maç yöneten 20 hakemin 15'i FIBA hakemidir. 48 yaşını dolduran hakemler emekli olmaktadır. Eğer 48 yaşını dolduran hakemler FIBA hakemi ise uluslar arası maçlarda görev alabilmektedir. Birinci ligde bir hakem yılda ortalama 20 maçta görev almaktadır. Bir maçta kötü performans sergileyen hakem 2 hafta dinlendirilmektedir. Her maçtan sonra hakemlerin aldığı puanlar gazetede yayınlanmaktadır. (Vojinovic, 2003, EK-2)

Hollanda da hakem olma statüsü

Hollanda'da hakemliğe başlama yaşı 17 ve 60 yaşına kadar hakemlik yapılmaktadır. Dört günlük kursun ardından yapılan sınavı geçen hakemler F kategorisi hakemi olur. Daha sonra 6 günlük bir kursa daha katılan F klasmanı hakemler başarılı oldukları takdirde E klasmanına çıkma hakkını kazanırlar. Bu klasmanda bir yıl geçirdikten sonra performanslarına göre D, C, B ve A klasmanlarına yükselebilmektedir. A ve B klasmanı hakemler erkekler birinci liginde görev alırlar. Hollanda'da A klasmanı hakem sayısı 20, bu hakemler yılda 30 birinci lig maçı ve 5 ikinci lig maçı yönetmektedirler. Her maçın ardından maçın raporları hakemlere e-mail yoluyla yollanmaktadır (Hesse, 2003, EK-2).

1.1.4. Şiddet, Saldırganlık ve Spor

Şiddet Arapça kökenli bir kelimedir. Sözlüklerde, kişisel özgürlüğü zor yolu ile kısıtlamak, bedensel zedelenme, sert ve kaba davranış olarak geçmektedir (www.lisefelsefe.com/yazilar/leylakara 2003).

Saldırganlık; bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabası olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr).

Spor kitlelerinin şiddetine ilişkin tarihsel araştırmalar çok fazla olmamasına rağmen, varolan tarihsel kanıtlar, bu olgunun sporun tarihi kadar eski olduğunu göstermektedir (Smith,1983 s.26).

Spor ayaklanmaları ile ilgili ilk kayıtlar arasında eski Roma'daki seyircili oyunlar vardır. Milattan sonra 4. 5 ve 6. yüzyıllarda birbirine düşman izleyici fraksiyonları arasındaki kavgalar Roma ve Bizans imparatorlukları boyunca araba yarışlarının düzenli bir özelliği olmuştur. Bu kavgalar özellikle maviler ve yeşiller olarak bilinen takımların taraftarları arasında çok yaygın biçimde gözlenmiştir. Seyirciler 491 ile 532 yılları arasında Konstantinapole hipodromunu dört kez ateşe vermişlerdir. İmparatorluk güçleri sıklıkla bu olayları bastırmış, 532'deki ünlü Rika ayaklanmasında 30.000 kişiyi kılıçtan geçirmişlerdir. Orta çağın bir şiddet dönemi olarak nitelendirilmesine karşın, kanıtlar bu çağda sporla ilişkili şiddet olaylarının nadir olduğunu göstermektedir (Guttmann, 1986, s 233).

18. yüzyılın ortalarından sonra, sporla ilişkili şiddet olaylarının sayısında bir artış gözlenmiştir. Bu olayların çoğu özgül bir spor karşılaşmasında ve sporun yapıldığı alanın çevresinde meydana gelmiştir (Kayaoğlu, 2000 s.4).

Sporun toplumda yararlı bir kurum mu, yoksa tam tersine çatışma yaratan kaynaklardan biri mi olduğu oldukça karmaşık bir sorundur. Coakley'e (1990) göre

toplumun diğerk alanları ile ilişkisi içindeki değeri, bağlamında inceleyen araştırmacılar sporu, genel olarak işlevsel, çatışmacı ve eleştirel kuramsal çerçevelerden birisi içinde değerlendirmişlerdir (Kayaoğlu, 2000 s.3).

İşlevselci kuramcılar, sporun topluma yaptığı olumlu katkıları incelemektedirler. Bu toplumsal katkılar estetik, karakter geliştirme, vatandaşlık, iletişim, işbirliği, kültür, adanma, disiplin, ekonomik gelişme, eşitlik, eğlence, etik centilmenlik, çok çalışma, kahramanlık, kimlik, sadakat, ahlak, düzen, din, toplumsallaşma, sportmenlik ve benzeri alanlarda görülmektedir. Bunun tersine çatışmacı kuramcılar daha çok sporun toplum üzerindeki sosyal yalıtıma, yabancılaşma, sömürü, kontrol ve bireylerin manipüle edildiği alanlardaki ticarileşme, milliyetçilik, militarizm, cinsiyetçilik gibi olumsuz etkileri üzerinde odaklanmışlardır (Kayaoğlu 2000 s.3).

Eleştirel kuramcılara göre, spor tarihsel ve sosyal koşulların sınırlamaları içerisinde insanlar tarafında yaratılmıştır. Sporun toplum üzerindeki işlevsel ve çatışmacı etkileri aynı anda birlikte varolabilirler ve bu iki kuramsal yaklaşım değerinden faydalanılmalıdır. Eleştirel kuramcılar, spor ve bir toplum arasındaki ilişkinin müzakere, uzlaşma ve baskı yoluyla sürekli değişmekte olduğunu ileri sürmektedirler. Değişikliğe tarih, ekonomi, hükümeti eğitim, medya, aile ve sosyal gruplar arasındaki ilişkiler gibi faktörler neden olabilir. Bu gruptan bazı araştırmacılar sporu sosyal değişme sürecindeki rolüne vurgu yaparken, bunun tersine diğerleri sporun sosyal değişimde çok az rol oynadığını düşünmektedirler (Coakley 1990 s.32).

1.1.4.1. Saldırganlık

Biyolojik anlamına göre saldırganlık, (agressivite) her canlı yaratıkta bulunan olağan davranışlardan biridir ve hayvan serilerinde cinsel içgüdü ile çok yakından ilişkisi vardır. Bu davranış; esasında organizmaya yaşaması için gerekli temel ihtiyacını sağlamak ve doymak hususunda çevresinde uygun bulduklarını kullanma imkanı verir. O halde bu amacı ile agressivite, bir sınıra kadar normaldir (Keskin, 1998 s.2).

Agressivite esas itibariyle iki yönlüdür. Bir taraftan yıkıcılık ve düşmanlık, bir taraftan da yapıcılık ifade eder. Saldırganlığın biyolojik olduğu kadar, toplumsal temeli de vardır. Saldırganlık sosyal bir davranış olup, aile ve kültür ortamından büyük ölçüde etkilenir (Keskin, 1998 s.2).

Saldırganlık türleriyle ilgili araştırmacılar çeşitli yorumlarda bulunmuşlar ve saldırganlık türlerini belirlemeye çalışmışlardır. Cox, saldırganlığın iki temel türü üzerinde durmaktadır. Bunlar, araçsal saldırganlık ve düşmanlık içeren saldırganlıktır. Gergen ve Gergen ise araçsal saldırganlık ve düşmanlık içeren saldırganlıktan başka, etken (aktif) ile edilgen (pasif) saldırganlık ayrımında bulunmaktadır. Araçsal saldırganlıkta hedefin zarar görmesi istenmeyen bir sonuçtur. Kişilerin bir sonuca erişebilmelerinde saldırganlık yan bir sonuç, bir araç olarak ortaya çıkar. Örneğin bir asker, yurdunu savunmak için bir diğer askeri öldürür. Düşmanlık içeren saldırganlık doğrudan bir nesneye yönelik, duyguların da eşlik ettiği davranışlar bütünüdür. Etken saldırganlık; eylemle, vurma ile sonuçlanmakta, buna karşılık edilgen saldırganlık ise eylemde bulunmayarak zarar verme ile sonuçlanmaktadır. Örneğin: birini ölüme terk etmeye ya da acı çeken birine yardım etmeme türünden davranışlar edilgen saldırganlığa girmektedir (Keskin, 1998 s.3).

1.1.4.2. Saldırganlığın Nedenleri

Saldırganlığın nedenleri literatürde çeşitli başlıklar altında açıklanmıştır.

Cinsiyet Farklılığı

Sosyal ve kültürel değerlerle biyolojik faktörler göz önüne alınarak incelendiğinde, erkeklerin kadınlardan daha fazla saldırganlığa yatkın oldukları, aynı zamanda saldırılara daha fazla hedef oldukları ortaya çıkmıştır. Biyolojik faktörler, saldırganlığı hormonal olarak etkiler. Floody ve Ptaff' 1974'te yaptığı araştırmaya göre erkeklerde "androjen", kadınlarda "östrojen" hormonunu saldırganlık üzerine etkisi olduğu anlaşılmıştır (Çepe, 1992 s.6).

Çevresel Nedenler

Genelde tek bir çevresel faktör saldırganlık için neden olamaz. Bunun yanında değişik nedenleri de göz önünde bulundurmak gerekebilir. Saldırganlığı bir çok çevresel faktörün oluşturduğu bir gerçektir. Bu çevresel faktörlerin bir kaçının bir araya gelmesiyle birlikte, insanda bir anda meydana gelen patlamalar saldırganlığa yol açar. Yaptığı işe konsantre olmama, aşırı rahatsızlık, kızgınlık, can sıkıntısı, ne yaptığını bilmeme, kendini kaybetme, çevresel faktörlerin de içinde bulunduğu oluşumlardır ve saldırganlığa yol açabilir. Gürültü, sıcaklık, hava kirliliği, fiziksel stres yapıcılar, bölgesel saldırılar, kişisel yerlere izinsiz girme ve aşırı kalabalık insanlar arası stres yapıcılar olarak, çevresel faktörler içinde yer almakta ve saldırganlığa neden olmaktadır (Keskin, 1998 s.7).

Alkol, Uyuşturucu ve İlaçların Etkisi

Yapılan incelemelere göre sarhoşların büyük oranda suç işledikleri görülmüştür. Bunlardan çoğu adam öldürme ve yaralama olayları olarak tespit edilmiştir. Alınan alkol oranı arttıkça insanların, saldırgan söz ve hareketleri cesarete

bağlı olarak artmaktadır. Alkol oranı kana karıştıkça insanın beyinsel ve fiziksel yetilerini kaybeder, bu da istenmeyen durumlara yol açar, bunlardan biri de saldırganlıktır. Alkol ve diğer uyuşturucu maddelerin hem merkezi sinir sistemine verdiği zarar, hem de bu maddelerin kullanımının psikolojik olarak yaptığı etkiler, kişide saldırgan davranışların ortaya çıkmasına neden olabilir (Keskin, 1998 s.7).

Engelleme

Bireyin engellemeye gösterdiği tepki, deneyimlerle edindiği öğrenmeden ve geliştirdiği kişiliğinden etkilenir. Farklı kişilerin farklı deneyimleri, benzer engelleme durumlarında farklı saldırganlık eğilimi gösterebilir. Kişinin içinde bulunduğu durumu değerlendirmesi, engellemeyi düşmanca bir tutum saymaması, benzer durumlara geçmişte gösterdiği tepkiler ve bu tepkilerin doğurduğu sonuçların geliştirdiği alışkanlıklar, engellemenin kızgınlık dışında bazı tepkiler (endişe ve suçluluk gibi) doğurması, engelleme ile saldırganlık arasında birebirlik basit bir bağlaşım bulunmasını zorlaştırır. Saldırganlığa yol açan ya da yol açabilecek şey, engellemenin birey için ne anlama geldiğidir (Keskin, 1998 s.8).

Engellemenin ortaya çıkmasında ve yoğunluğunda en önemli öge insanın kişiliği ve karakteridir. Ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal yapıların, bireyin yönelimlerini ne ölçüde engellediği, bireyi hangi oranda baskı altında tuttuğu ile o toplumda biriken saldırganlık potansiyeli arasında yakın bir ilişki bulunduğu ileri sürülmektedir (Çepe 1992 s.10).

Kişilik

Kişilik ve saldırganlık ilişkisi üzerindeki tartışmaları çeşitli şekilde inceleyebiliriz. Bunlardan biri psikanalitik görüştür. Freud'a göre, insanın kişiliğini oluşturan yapı üç sistemin etkileşimi ile ortaya çıkar. İd, ego ve süperegö. Bu üç

sistem birbirinde bağımsız değildir, sürekli olarak birbirini etkilemektedir (Keskin, 1998 s.9).

İd, doğuştan getirdiğimiz dürtüleri taşır, psikolojik enerjimizin kaynağı ve haznesidir. Aşırı enerji birikimine göz yummaz, çünkü bu enerji birikimi bünyede gerilim ve rahatsızlık yaratır. Bu enerjiyi boşaltarak bünyenin tekrar eski düşük düzeydeki enerji dengesine dönmesini amaçlar. İd'in isteklerini gerçekleştirecek bir uygulayıcıya, yöneticiye, dış dünyada bir elçiye ihtiyacı vardır, bu da ego'dur. İd iç dünyamızla ilgili bir durumdur, dış dünyanın gerçeklerini ve gereksinimlerini algılayıp bütünleştirmeye çalışan aynımız ego'dur ve gerçeklik ilkesine göre hareket eder. Süpereo ise, id'in tersine, dış dünyanın içimizdeki temsilcisidir. Topluma egemen olan değer yargıları, davranış kalıpları, beklentiler, eğitim yoluyla çocuğa verilir ve bunlar süpereo'yu oluşturur. Süpereo'yu toplumun içimize diktiği jandarma veya polise benzetebiliriz. Kişinin cinselliği ve saldırganlığa ilişkin dürtülerini süpereo denetlemektedir (Keskin, 1998 s.9).

1.2. Problem Cümlesi

Türkiye'de Basketbol hakemlerinin genel profili ve saldırgan davranışlarla karşılaşma durumu nedir?

1.3. Alt problemler

- Türkiye'de görev yapan tüm kategorilerdeki hakemlerin nitelikleri nedir?
- Hakemlere yapılan saldırı durumu nedir?
- Hakemlerin yaptığı saldırı durumu nedir?
- Eğitim alınan konular ile hakemlere yapılan saldırı oranları nedir?
- Hakemlik deneyimi ve statüsü ile hakemlere yapılan saldırı oranları nedir?

1.4. Araştırmanın amacı

Bu araştırmada amaç, basketbol hakemlerinin genel niteliklerini, karşılaştıkları ve gösterdikleri saldırgan davranışlarla ilgili mevcut durumu ortaya koyarak analiz etmek, gerekli hallerde önerilerde bulunmaktır.

1.5. Araştırmanın önemi

Sosyal psikoloji ile ilgili literatür incelendiğinde saldırganlığa ilişkin bir çok araştırmaya rastlamak mümkündür. Ancak saldırganlık olayının en fazla görüldüğü, spor ortamlarındaki bu araştırmaların azlığı dikkat çekicidir. Sosyal psikolojideki bir çok araştırmada saldırgan davranış deneysel bir ortamda yani laboratuvar ortamında yaratılırken, sportif ortamda bu davranışın ortaya çıkmasında doğal bir ortam olma özelliğine sahiptir.

Bu ortamlardan olan spor dalları arasında futbol, basketbol, voleybol, rugby, yüzme, atletizm vb. gibi bazı branşlar popülerlik açısından ön sırada yer almaktadır. Bu çalışmada popüler sporlardan biri olan basketbol dalı seçilmiştir.

Basketbol günümüzde, futboldan sonra Türkiye'deki en popüler spor dalı olarak görülmektedir. Bu popülerlik ülkelere göre değişiklik gösterebilir. Günümüzün süper gücü Amerika'da ise en popüler spor dalıdır. Amerika basketbol ligi, NBA takımlarının dünyanın her yerinden yıldızları kadrolarında bulundurması ve televizyon yayınlarının bütün kıtalara ulaştırılması sayesinde geniş bir seyirci kitlesine sahiptir. Basketbol, olimpiyatlarda çok eski bir branştır. Böyle popüler bir spor gerek televizyon gerekse yazılı basında her yaştan ve her kültürden izleyici tarafından takip edilmektedir.

Türkiye'de ise basketbol son yıllarda Basketbol milli takımın (12 dev adam) uluslar arası alanda boy göstermesi ve aldığı başarılı sonuçlar, kulüpler düzeyinde Efes, Ülker, Tofaş gibi takımların Avrupa'daki performansı, NBA'de ve Avrupa'da

da oynayan Türk Basketbolcular ile ve son dönemlerde de televizyon yayınlarının artması sonucu popülerliğini arttırmıştır.

Spor karşılaşmaları, artık kozmopolit oyuncu ve izleyici kitlesine sahiptir. Müsabaka içi ve dışı her türlü olay, görsel ve yazılı basında yer bulmaktadır. Büyük bir ekonomik sektör haline gelen bu spor olayları içerisinde oyuncu, seyirci, antrenör ve hakem kavramları birbiri ile etkileşim halinde olan statülerdir. Özellikle hakem statüsünün müsabaka üzerindeki yetkisi ve müsabakaya olan etkisi tartışma konusu olmaktadır. Oyuncu, seyirci, antrenör ve hakemlerin birbirleri ile olan ilişkileri, kişiler tarafından beklentilerin karşılanmadığını düşünüldüğü dönemlerde saldırganlık boyutuna varabilmektedir.

İşte bu düzeyde meydana gelen saldırıları tespit etmek, bu ortamları mümkün olduğu kadar aza indirmek ve öneride bulunmak, basketbol oyununun gelişmesi ve hakemliğinin cazip hale gelmesi, hakemin oyun içerisindeki önemini belirlemesi ve özellikle de saldırıya maruz kalan hakemlerin bu konudaki durumunu belirlemesi açısından araştırma önem taşımaktadır.

1.6. Araştırmanın sınırlılıkları

- Araştırma evreni Türkiye’de 81 il Basketbol Federasyonuna bağlı basketbol hakemleri ile sınırlıdır.
- Araştırma 2002 – 2003 mayıs – temmuz dönemi belirtilen statülerde hakem olan kişilerle sınırlıdır.
- Araştırma basketbol hakemlerinden araştırmaya katılan kişilerin verdikleri cevaplara göre sınırlandırılmıştır.

1.7. Araştırmanın sayıtları

- Araştırmaya katılan deneklerin anket sorularına gerçek düşüncelerini aktardıkları varsayılmıştır.
- Bu çalışmada ankete cevap veren hakemlerin evreni temsil ettiğı varsayılmıştır.

1.8. Araştırmada kullanılan tanımlar

Spor: Fiziksel hareketler ile çalıştırılan veya disiplin altına alınan vücudun, belirli bir hedefe doğru, belirli kural ve kaideler çerçevesi içerisinde ve belirli bir zaman ve mekanda, vücudun belirli bir duygu ve düşünce eylemine hazırlanması faaliyetidir.(Osman Öksüzoğlu, www.akademyavayadogru.org)

Basketbol: Beşer oyuncudan oluşan iki takım arasında oynanır. Her takımın amacı rakibin sepetine sayı atmak ve diğer takımın topun kontrolünü ele geçirmesine veya sayı yapmasına engel olmaktır (Kapanlı 2000, s.7).

Hakem: Yargıcı, spor müsabakalarını yöneten sorumlu kimse (www.tdk.gov.tr).

Şiddet: Şiddet Arapça kökenli bir kelimedir. Sözlüklerde “kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlamak”, ”bedensel zedeleme” ve ”sert ve kaba davranış”olarak geçer. (www.lisefelsefe.com/yazilar/leylakara)

Saldırganlık: Bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabası. (www.tdk.gov.tr)

Sporcu: Gerek sağlık gerekse yarışma amacı ile spor yapan kimse (www.tdk.gov.tr)

Seyirci: Bir spor olayını gören izleyen kimse. İzleyici (www.tdk.gov.tr)

1.9. Araştırmada Kullanılan Kısaltmalar

FIBA	: Federation International Basketball Association, Uluslararası Basketbol Federasyonu
ULEB	: Union des Ligues Europeenes de Basket-ball, Union of European Leagues of Basketball. Avrupa Basketbol Birliği Ligi.
MHK	: Merkez Hakem Komitesi
İHK	: İl Hakem Komitesi
GSGM	: Gençlik ve Spor Genel müdürlüğü
GSİM	: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü
NBA	: National Basketball Association, Ulusal Basketbol Birliği (Amerika)
WNBA	: Woman National Basketball Association Bayan Ulusal Basketbol Birliği (Amerika)
NBL	: National Basketball League Ulusal Basketbol Ligi (Avustralya)
WNBL	: Woman National Basketball League Bayan Ulusal Basketbol Ligi (Avustralya)
ABA	: Australian Basketball Association Avustralya Basketbol Birliği

II. BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER VE LİTERATÜR TARAMASI

2.1. KURAMSAL TEMELLER

Bu bölümde saldırganlık ve saldırganlık ile ilgili kuramsal açıklamalar yapılmıştır.

Gerek bilimsel literatürde gerekse gündelik dilde sık ve yaygın kullanılmasına karşın, saldırganlık kavramının üzerinde anlaşmaya varılan bir tanımı bulunmamaktadır. Saldırganlıkla ilgili tanımların bir bölümü, zarar vermeye yönelik davranışın altında yatan niyeti temel almaktadır. Bu da, kavramın ölçümünde sorun yaratmaktadır. Diğer yandan, niyeti dışlayan tanımlar, gündelik ilişkilerde saldırgan olarak nitelendirilen davranışlar ile böyle adlandırılmayan davranışların ayırt edilmesini zorlaştırmaktadır (Mummendy, 1996 s.183).

Saldırganlık; başka bir canlıya fiziksel yada psikolojik olarak zarar verme niyeti taşıyan davranış şekli olarak tanımlanırken, Şiddet; saldırganlığın aşırı şekli, ciddi fiziksel zarar verme düşüncesi taşıyan eylem olarak tanımlanmaktadır (Tiryaki, 2002 s.114).

Saldırganlık ile şiddet kavramları eş anlamlı değildir. Saldırganlık aktif, fiziksel bir şiddet olabileceği gibi pasif, sözel ya da başka bir biçimde de ortaya çıkabilir. Şiddet anlam bakımından daha özgül ve genellikle “hiçbir şekilde sosyal olarak meşru görülmeyen, fiziksel olarak zarar veren saldırıları” ifade etmektedir (Pearson, 1986 s. 74). Bu tanım güçlüklerine bağlı olarak, saldırganlıkla ilgili kuramsal modelleri birbirini dışlayan değil tamamlayan görüşler olarak değerlendirmek mümkündür (Kayaoğlu, 2000 s.16).

Literatürdeki saldırganlık kuramları şöyledir.

İçgüdü kuramı

İnsan saldırganlığı ile ilgili ilk kuram içgüdü kuramıdır ve bu kuramın başta gelen temsilcisi Freud'dur. Saldırgan davranışı, insan ve hayvan doğasının doğuşundan gelen, genetik kökenli bir içgüdü'nün dışavurumu olarak gören anlayıştır. Freud'un psikanaliz çerçevesinde geliştirdiği bu kuram, insanlarda ikili bir içgüdü'nün olduğunu savunur. Buna göre bireyin davranışı, iki temel güç tarafından yönetilir. Yaşam içgüdü'sü (eros) ve ölüm içgüdü'sü (thanatos). Eros, kişileri haz aramaya ve isteklerini gerçekleştirmeye yönlendirirken, thanatos benlik-yıkımına yönelir. Bu kurama göre saldırganlık insan doğasının kaçınılmaz bir parçasıdır ve bireyin kontrolü dışındadır. Aslında Freud, önceleri sadece Eros'u temel alan içgüdü kuramını, 1. Dünya savaşını gördükten sonra yeniden gözden geçirmiş ve "yıkıcı gücü" eklemiştir (Mummendy, 1996 s.186).

Saldırganlığı Freudyen terminolojide inceleyen kişilik kuramcıları arasında büyük farklılıklar gözlemlenmiştir. Adler, saldırganlıkla ilgili ilk kuramını 1908 yılında geliştirip saldırganlığı, tüm gereksinimlerin doyumu için uğraşan ve tek bir organa bağlı olmayan bir içgüdü olarak görmektedir. Yine ona göre saldırganlık içgüdü'sü, çeşitli biçimlerde başkasına ya da bireyin kendisine yönelik olabilir. Adler, hiddetli bir kavgayı, saf bir saldırganlık örneği olarak gösterirken, spor ve savaş içindeki davranışları da bir çeşit saldırganlık olarak nitelendirmiştir (Keskin, 1998 s.13).

İnsan saldırganlığını kaçınılmaz olarak gösteren Freud, yıkma gereksinmesinin gerginlik yaratabileceğini ve saldırgan davranış ile azaltılabileceğini savunmuştur. Ayrıca saldırgan davranışın yıkıcı enerjiye dönüştüğünü ve böylece

gerginliğin azaldığını varsayar. Bu düşünce daha sonraki araştırmacılar için önem taşıyan katarsis düşüncesine öncülük etmiştir (Keskin, 1998 s.13).

Katarsis Kuramı (Boşalma)

Freud, saldırganlık dürtülerinin saldırganlığın açığa vurulması ya da boşaltılması ile azaltılabileceği görüşünü ortaya atmış ve saldırganlık duygularının boşalmasına katarsis (boşalma) adını vermiştir. Kaynağı Plato dönemine kadar uzanan bu terim bugün de kullanılmaktadır. Örneğin; bir çok psikoterapist hastalarının anlatamadıkları duygularını anlatmaları için onlara cesaret vermekte ve böylece onların duygusal coşkuları serbest kalarak rahatlamaların neden olmaktadır. Eğer insan saldırgan duygular içersinde ise bu duygularını saldırgan davranışta bulunarak boşaltabiliyorsa, saldırgan davranışta bulunma eğilimi azalacaktır. Saldırganlığın katarsis teorisine göre ilk olarak duygusal katarsis yaşanır. Yani uyarılmışlık ve öfkede bir azalma olur. İkincisi, saldırgan olmaya karşı azalan eğilim yaşanır ve buna da davranışsal katarsis denir (Keskin, 1998, s.14).

Hokanson, Willers ve Koropsak, kolej öğrencileri üzerinde bir deney yaparlar. Kızdırılmış kolej öğrencileri, kendilerine eziyet edenlere ya şok ya da ödül vereceklerdir. Erkek deneklerin bir kısmı (şok verebilecek olanlar) şok verdiklerinde ortaya çıkan kan basınçlarında bir azalma görülürken, ödül verme durumunda kan basıncında herhangi bir azalma olmamıştır. Bayan deneklerde durum tam tersine dönmüş, şok verdiklerinde kan basınçları daha da artmış, ödül verdiklerinde ise kan basınçlarında bir değişiklik olmamıştır. Bu sonuçlara ilişkin açıklamalardan birisi, erkeklerin fiziksel misillemenin etkili olduğunu bilmesi, bayanların ise misilleme konusunda kendilerini yetersiz hissetmesidir. Araştırmanın ikinci aşamasında bu yorumlar desteklenmiştir. İkinci gruptaki bayan denekler eğitimden geçirilip kendi

hısımlarına karşı misillemede bulunduklarında kan basınçları düşmüştür. Buradan çıkan sonuca göre şu söylenebilir; gelişen bir durum, herhangi bir eylemi başarıyor olmak gerilimi azaltır (Keskin, 1998, s.14).

Saldırganlığın katarsis ile ilgili sonuçlarına bakacak olursak.

1. Kızgın kişilerin fizyolojik rahatlaması saldırgan davranışlar ile azalırken, gevşeme saldırgan olmayan eylem ile ortaya çıkabilir.
2. Saldırgan duygular ile yüklü bir bireyin gerçekleştirmek istediği saldırgan davranış, başka bir birey tarafından gerçekleştirilirse saldırganlıkta azalma olur.
3. Saldırgan eylemleri izlemek, kızgın kişilerde saldırganlığı artırır.

(Keskin, 1998 s.14).

Engelleme – Saldırganlık Modeli

Saldırganlığı içgüdü kuramından farklı bir biçimde açıklayan ünlü engelleme-saldırganlık modelinde, saldırganlık bir dürtü olarak görülmüştür. Bir içgüdüün tersine, dürtü her zaman varolan, sürekli artan bir enerji kaynağı değildir. Dürtü organizmanın yaşamsal bir ihtiyacı tatmin edilmediğinde ortaya çıktığından, yoksunluğu sona erdirici bir güç olarak hizmet eder (Tiryaki 2002 s 114).

1939’da Yale Grubu olarak anılan beş yazar (Dollard, J., Doob,L., Miller, N., Mowrer, O. ve sears, R., 1970) sosyal psikolojide saldırganlık konusunda deneysel çalışmaları başlatan, “Engelleme ve Saldırganlık” başlıklı bir kitap yayınlamışlardır. Bu araştırmacılar, ölüm içgüdüünü ya da saldırganlığa ilişkin özgül, doğuştan gelen içgüdü kavramını reddetmişlerdir. Bu enerji modeline göre, kişi saldırgan davranmaya güdülenir, ancak bu güdülenme doğuştan faktörlerle değil, engellenmenin yarattığı bir dürtüden kaynaklanır. Engelleme, kişinin amaca yönelik

davranışının dışsal olarak bloke edilmesi demektir. Orijinal modelde, saldırganlığın her zaman engellemeden kaynaklandığı, engellenenin de her zaman saldırgan davranma isteğini uyarmaya yol açtığı ileri sürülmüştür. Ancak, engelleme sonucu uyarılan saldırganlık dürtüsü, saldırganlığın gösterilmesi durumunda verilebilecek cezadan duyulan korku yüzünden kontrol altına alınabilir. Bu durumda saldırganlık dürtüsü misillemeye yol açmayacak başka bir hedefe yönlendirilir ve böylece saldırganlık enerjisi boşaltılmış olur. Bu, saldırgan dürtünün “yön değiştirme” ilkesidir. Orijinal engelleme-saldırganlık modeli, daha sonraları pek çok araştırmacı tarafından, engellenenin saldırgan davranışa yol açan tek neden olmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir (Krahe, 1996).

Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramını geliştiren Albert Bandura, saldırgan davranış örüntülerinin nasıl öğrenildiği ve sürdürüldüğü konusunu araştırmış, saldırganlığın kökeni olarak da bulunan ortamdaki pekiştirici faktörler üzerinde durmuştur (Tiryaki, 2002 s.115).

Saldırganlığın doğuştan varlığını ve bir dürtü sonucu meydana geldiğini ileri süren kuramlarla karşılaştırıldığında sosyal öğrenme kuramı, kişiyi saldırganlığa iten güçlerin içsel olmaktan çok dışsal olduğunu savunur. Bu kuramın dışsal etkenlere daha büyük önem verdiği görüşü ön plana çıkmaktaysa da, gerçekte sosyal öğrenme kuramı, kişiyi yalnız çevre etkenlerine (ödülleri, cezalar) tepki veren güçsüz bir organizma olarak görmemiştir. Bu kurama göre, çevre – kişi arasında çift yönlü bir etkileşim söz konusudur. Hem çevre etkenleri davranışları şekillendirip etkiler, hem de çevre davranışlarından etkilenir (Tiryaki, 2002 s.115)

Lorenz ve Freud'a göre de saldırgan eylemin başlaması içgüdüselidir; Dollard ve arkadaşlarına göre ise saldırganlık, bir kez uyarıldığında dışarı vurulması gereken bir dürtüdür. Üç kuram da saldırgan bir eylemin dürtüyü azaltmaya hizmet ettiğini belirtmektedir. Bu arınma ilkesidir. Arınma kavramına ilişkin düşüncelerin akışı Aristoteles'e kadar götürülebilir. Aristoteles boş zaman kuramında, müzik ve trajedinin, tıpkı ilaçların fizyolojik etkileri gibi, zihinsel denge ve ruhsal iyilik üzerinde temizleyici ve tedavi edici bir etkisinin olduğunu anlatmaktadır. Ancak, Aristoteles için müzik ve trajedinin bu potansiyeli iki yönlüdür; o, bunların, sadece zararlı ya da istenmeyen heyecanların boşalmasında işlevsel olduğunu ileri sürmekle kalmaz, ama aynı zamanda depresyonun azaltılması, heyecanın uyarılması ve haz yaratma anlamında da işlevsel olduğunu düşünür. Yani, Aristoteles, özgül olarak saldırganlıktan bahsetmez. Heyecan, uyarılma ve haz Aristoteles'in döneminde insanlar için daralma ya da gerilimin azaltılması kadar önemli görülmekteydi. Fakat fizyolog ve psikologlar son zamanlara kadar, haz verici olmayan heyecanlara odaklanmış, gerilimi zararlı ve kaçınılması gereken bir durum olarak görmüşlerdir (Russell, 1983; Gaskell ve Pearton, 1979 s. 231).

Bu kuramsal modeller, saldırganlığın azaltılmasında arınma denencesine önem vermektedirler. Kuramcılar, sporu arınma yollarından biri olarak gördükleri için spor-arınma ilişkisi pek çok araştırmaya konu olmuştur. Toplumsal olarak da yaygın kabul gören bu anlayışa göre, spor, toplumsal gerilimlerin dışa çıkması için ideal yoldur. Fiziksel teması içeren popüler sporların bu istendik toplumsal amaçlara hizmet ettiği düşünülmektedir (Kayaoğlu, 2000 s. 21).

2.2 LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde yurt içinde ve dışında saldırganlık ve şiddet üzerine yapılmış araştırmaların özetleri sunulmuştur.

2.2.1. Yurt İçi Araştırmalar

Keskin'nin, (1998) **“Farklı Cinsiyetteki Basketbol Seyircilerini Saldırganlığa İten Faktörler Üzerine Bir Araştırma”** adlı tez çalışmasında amaç; basketbol müsabakalarında seyircileri saldırganlığa iten faktörler ve saldırgan davranışların nedenleri ve kökenlerini ortaya koymak, önerilerde bulunmak ve bundan sonraki çalışmalara ışık tutmaktır.

Araştırma tarama modelindedir. Deneklerin saldırganlık durumlarını belirlemek için hazırlanan anket 21 sorudan oluşmuştur. Araştırma evrenini Ankara 1. ve 2. deplasmanlı basketbol seyircileri oluşturmaktadır. Buna göre 1. ve 2. lig maçlarına gelen 375 kişi araştırma kapsamına alınmıştır. Anket formları araştırmacı tarafından maç esnasında bizzat uygulanmış, dağıtılan anket formları yine maç bitmeden seyircilerden toplanmıştır. Ankette toplanan verileri, aritmetik ortalamaları ve yüzde değerleri şeklinde tablolarla ifade edilmiştir.

Sonuç olarak, araştırmada erkek ve bayan deneklerin herhangi bir olay karşısında büyük bir çoğunluğunun tepki göstermeyeceği şeklinde beyanda bulundukları görülmüştür. Ancak deneklerin rakip takıma karşı davranışları için, erkek deneklerin olaylar karşısında aynı şekilde karşılık vereceklerini belirtmelerine rağmen olaylar karşısında tepki göstermeyeceklerini belirttikleri görülmüştür. Bu da erkek deneklerin bir çelişkiye düştüklerini göstermektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda basketbol karşılaşmalarındaki saldırganlık içeren davranışların asgari düzeye indirilmesi bakımından; maçlara izleyici olarak

bayanların da çekilmesi, spor salonu çevresinde maç saatlerinde alkollü içki satışı ve salona alkol girişinin engellenmesi, takım yöneticilerinin ve basının taraftarları saldırganlığa yöneltebilecek tutum, davranış ve beyanlardan sakınmaları gerektiği önerilmiştir.

Çepe'nin (1992) **“futbol müsabakalarında seyircilerin saldırganlıkları ve şiddet sebepleri”** adlı tez çalışmasında amaç, futbol seyircilerinin saldırganlık ve şiddet nedenlerini ortaya koymaktır. 1990-91 sezonu futbol birinci liginde Ankara'da maçları izlemeye gelen 240 seyirciye anket uygulanmıştır. Araştırmaya katılanların %88'ini erkekler %12'sini bayanlar oluşturmaktadır. Seyircileri futbol maçlarında saldırganlığa iten faktörler sırası ile %16 hakemler, %40 karşı takımın seyircisi, %15 oyuncular, %10 antrenörler ve %19 amigolar olarak tespit edilmiş.

Araştırma sonucunda erkeklerin saldırganlığa daha büyük eğilimi olduğu, yaş faktörünün göz önüne alındığı zaman genç erkeklerin daha saldırgan olabileceği vurgulanmış. Öte yandan seyircileri saldırgan davranış sergilemeye daha çok kulüp yöneticilerinin tutum ve davranışlarının yönelttiği, bunu karşı takım seyircisinin saldırgan tezahüratlarının izlediği ve seyircilerin bu tutuma aynı şekilde karşılık verdiği, amigo tutumunun saldırgan davranışlara ittiği saptanmış.

Şahin, 2003 yılında yaptığı **“Seyircilerin şiddet ve saldırganlık olaylarına bakış açısı”** adlı araştırmasında Gaziantep Spor Kamil Ocak stadyumunda iki aşamalı olarak birinci hafta Gaziantep spor – Trabzon spor, ikinci hafta Gaziantep spor – Galatasaray maçlarında, müsabakayı izlemeye gelen seyircilere 46 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Tesadüfen seçilen 517 taraftara anket uygulanmıştır. Araştırmaya katılan erkeklerin oranı %89.6, bayanların oranı %10.4'tir. Araştırmaya

katılanların %41.7'si yüksekokul, üniversite veya yüksek lisans mezunu olduğu ortaya çıkmış. %23.2'si ilköğretim, %35'i lise mezunu olarak tespit edilmiş. Tuttuğunuz takım yenilince neler hissediyorsunuz veya nasıl bir tepki gösteriyorsunuz? sorusuna %15.7'si "küfür ediyorum", %2.9'u "kavga ediyorum", %3.1'i "koltukları kırıyorum", %78.3'ü "normal karşılıyorum" diye cevap vermiş. Taraftarların %51.1'i hakemin yanlış ve taraflı olduğuna inandığı tutumu karşısında tahrik olmakta ve saldırgan davranışlara geçmektedir. **Hakem yanlış karar verince nasıl tepki gösteriyorsunuz?** diye sorulduğunda **"küfür ediyorum"** diyenlerin oranı %42'dir. Futbol oyun kurallarını iyi bildiğine inananların oranı %67.1'dir. Hangi sebeple olursa olsun statlarda şiddet ve küfür olaylarını destekleyenlerin oranı %10.3'tür. Bayanların maça gelmeleri küfür olayını azaltır diyenlerin oranı %66, azaltmaz diyenlerin oranı ise %34. Sizce amigolar nasıl olmalı? sorusuna, katılımcının %83'ü "spor ve kitle psikolojisi eğitimi almış olmalıdır" yanıtını vermiş.

Karagözoğlu, ve Mungan Ay, 1997 yılında **"Futbol seyircisinde saldırganlık eğilimleri (İstanbul Örneği)"** adlı araştırmasında amaç; futbol seyircilerinin saldırganlık nedenlerini ortaya koymaktır. Çalışmada rasgele örnekleme yolu ile seçilen 203 taraftara anket uygulanmış ve değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan erkeklerin oranı **%82**, bayanların oranı **%18**'dir. Maç esnasında herhangi bir olaya katıldınız mı? sorusuna **%22** oranında evet yanıtı alınmış. Bu oran başlangıçta küçük gibi görünse de büyük takımları izlemek üzere ortalama 20 bin seyirci geldiği düşünülmüş, yaklaşık 4 – 5 bin kişinin maç esnasında bir olaya karıştığı saptanmıştır. Maçlarda herhangi bir şekilde yaralandınız mı? sorusuna ise **%15** oranında evet yanıtı alınmıştır. Bir önceki mantıkla hareket edildiğinde, yaralananların sayısının 3 bini bulduğu belirtilmiştir. Sizi en çok tahrik

eden davranış nedir? sorusuna verilen cevaplar arasında **%46** ile “**hakemin davranışları**” ilk sırada yer almaktadır. Seyircileri en fazla hakemlerin uyardığı ve tahrik ettiği durumu hakemlerin eğitimleri ve davranışlarını gündeme getirmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, özellikle daha fazla olay çıkarma ve saldırganlık gösterme eğiliminde olan kesimin, statlara daha fazla gelen kesim olduğu ortaya çıkmaktadır. Seyircilerin **%12**’lik bir kısmı stada tehlikeli aletler ile geldiğini ifade etmektedir. Bu konuda, alet getiren bireylerin önceden bunu planladığı düşünülmüş ve gösterilen saldırganlığın türünün de tepkisel saldırganlık olduğu vurgulanmıştır.

Özmaden ve Yıldırım’ın (2002) “**Futbola ilişkin dışsal etkenlerin seyirci saldırganlığı üzerindeki etki düzeylerinin araştırılması**” adlı çalışmasında, futbol sporu ile doğrudan ilişkili referans gruplarını oluşturan medya, seyirci, antrenör, futbolcu, kulüp yöneticileri, güvenlik güçleri, hakem ve futbol federasyonunun futbolda seyirci saldırganlığı üzerine etkilerini seyirci perspektifinden hareketle araştırmışlardır.

2001 – 2002 sezonunda süper ligde mücadele eden futbol takımlarının seyircilerinden tesadüfi yolla seçilen 5000 kişiye anket verilmiş, 2654’ü geri dönmüş ve 2380 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırma grubunun yarısından fazlasını, **%56.3**’lük bir bölümünü 19 – 28 yaş arası futbol seyircileri oluşturmaktadır. Öğrenim durumlarına bakıldığında ilk sırayı **%44.5** ile lise mezunları alırken, **%36.9** ile üniversite mezunları ikinci sıradadır. İlköğretim mezunlarının oranı ise **%15** olarak bulunmuştur.

Araştırma grubun, futbolu kuşatan referans gruplarının seyirci saldırganlığı üzerindeki etki derecelerine yönelik görüşlerinde tüm gruplar için “etkili ve “çok etkili” düzeylerinde **%50** üzerinde bir yığılma söz konusudur. Seyirci saldırganlığı

üzerinde “çok etkili” olan birinci etken olarak %56.4'lük oranı ile “hakem” görülmektedir. Bunu hemen hemen aynı oran olan %56 ile “rakip seyirci” izlemektedir.

Tiryaki (1996) “**Spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi (takım ve bireysel sporlar açısından bir inceleme)**” adlı tez çalışmasında iki amaca ulaşmak istenmiştir. Birinci amaç; belirli sınırlılıklar çerçevesinde sporla saldırganlık ilişkisini çok yönlü betimleyebilmektir. Bunun için, spor yapanlarla spor yapmayanların saldırganlık özellikleri karşılaştırılmış. İkinci amaç ise; değişik spor dallarının bireysel saldırganlığa olan etkisini ortaya koyabilmektir. Ayrıca çalışmada cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey göz önüne alınıp spor yapan ve yapmayan bireylerin saldırganlık düzeylerindeki farklılaşmalar incelenmiştir.

Araştırmada İpek İlter (Kiper) tarafından geliştirilen saldırganlık envanteri kullanılmış. Envanter grup olarak üniversite öğrencilerine uygulanmış ve 30 maddelik üç alt testten oluşmaktadır. Bunlar; yıkıcı saldırganlık, atılğan saldırganlık ve edilgen saldırganlıktır

Araştırma sonucunda aşağıdaki sonuçlar söylenmiştir.

1. Spor yapanlar yapmayanlardan daha saldırgandır.
2. Erkek sporcular bayan sporculara göre daha saldırgandır.
3. Dövüş sporları diyebileceğimiz judo, tekvando, boks vb. sporları yapanlar, diğer bireysel sporları yapanlara göre daha saldırgandır.
4. Takım sporu yapan deneklerden, hentbol, futbol ve basketbol sporu yapanların saldırganlık düzeyleri, voleybol sporu yapanlardan daha yüksektir.

2.2.2. Yurt Dışı Araştırmalar

Rainey ve Duggan (1998) “**Basketbol hakemlerine yapılan saldırılar: Ülke genelinde anket uygulaması**” adlı makalelerinde basketbol hakemleri örneğini ele alarak daha önceki spor hakemlerine karşı yapılan saldırıları inceleme çalışmalarını geliştirmeyi amaçlamışlardır.

Bu çalışmada Ohio eyaletinden yaşları 20 ile 72 arasında ve yaş ortalaması 41.9, 664 bay ve 57 bayan hakem ankete katılmıştır. Ankette evet/hayır cevabı verilecek şekilde soru tarzı kullanılmıştır.

%48 geri dönüş oranı ile 721 hakemden alınan anket sonuçlarına göre, 91 bay ve 7 bayan toplam 98 kişinin en az bir kez saldırıya uğradığını rapor edilmiştir. Saldırıların %45’ini itmek, tutmak, küçük maddeler fırlatmak gibi olaylar oluşturduğu ve bunları yapanların ise %41’nin oyuncu, %20’nin aile, %19’nun antrenör ve %15’nin seyirci olduğu saptanmıştır. Elde edilen verilere göre, büyükler basketbol liginde saldırıların nedeni, %20 alkol. Ama diğer seviyedeki liglerde alkol anlamlı bir değere sahip değildir. Pek fazla büyük olmamakla beraber, saldırının ciddiyeti ile saldırı sonucu oluşan fiziksel sonuç arasında küçük bir anlamlılık saptanmıştır. Saldırganların %55’i hiçbir ceza almamıştır. En çok verilen ceza %23 ile uzaklaştırma yani birkaç maçlık cezalardır.

Sonuç olarak, hakemlere karşı yapılan saldırgan grupları sıralarsak, en çok oyuncular, daha sonra antrenörler ve en son seyirciler saldırıda bulunmuştur. Fiziksel saldırıları büyük saldırı ve küçük saldırı olarak değerlendirildiğinde büyük saldırıların %70’i küçük sonuçlarla bağlanmıştır. %50 büyük saldırıda saldırganlar hiç ceza almadan kurtulmuştur.

Rainey ve Hardy (1999) **“Ragby hakemlerine yapılan saldırılar: Büyük Britanya (Wales, İskoçya, İngiltere) anket uygulaması”** adlı makalelerinde Ragbi hakemleri örneğini ele alarak daha önceki spor hakemlerine karşı yapılan saldırıları inceleme çalışmalarını geliştirmişlerdir. Çalışmada ragby hakemlerinin seçilmesinin nedeni; Ragby sporunun basketbol ve beyzbol sporuna göre daha çok fiziksel bir spor olması, bu nedenden dolayı hakemlere karşı daha çok şiddet olabilecek bir spor dalı gibi görünmektedir. Ayrıca basketbol hakemleri üzerine daha önce yapılan çalışma Amerika’da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ise kültürel ve coğrafi farklılıkları görebilmek için Wales, İskoçya ve İngiltere’de gerçekleştirilmiştir.

Büyük Britanya’yı oluşturan bu üç ülkede 1175 hakeme anket gönderilmiş, geri dönen anketlerin 678 bay, 4 bayan hakemi içermektedir. 682 anketin 126’sı Wales, 140’ı İskoçya ve 416’sı İngiltere’yi kapsamaktadır.

Sonuç olarak, saldırganların %37’si saldırıları sonucunda hiçbir ceza almamışlar, %32’si müsabakalardan geçici olarak (maç cezası) ihraç edilmiş. 10 saldırgan ömür boyu ragby oynamama cezası, 2 kişi de para cezası almış. Yumruk atma, tekme atma, boğazını sıkma, itme vb. saldırılar tespit edilmiş. Elde edilen veriler ragby sporunun bezybol ve basketboldan daha fiziksel bir spor olduğu ancak veriler beyzbol ve basketbol hakemlerine yapılan saldırıların yarısı kadar ragby hakemlerine saldırı olduğunu ortaya koymuş. Bu veriler sonucunda Rainey ve Hardly’nin hipotezleri doğru çıkmamıştır.

Rainey 1999’da yaptığı, **“Basketbol Hakemlerinin Stres (baskı) Kaynakları, Tükenmişlik ve Hakemliği Bırakma Kararı Vermek İçin Sebepler”** adlı araştırmada 1500 hakeme anket göndermiştir ve %48’lik (721) bir geri dönüş ile değerlendirme yapmıştır. Analizler sonucunda 5 stres faktörü ortaya çıkarılmıştır.

Bunlar;

1. Performans kaygısı,
2. Fiziksel saldırıdan korkma,
3. Kabul görmeme durumu,
4. Zaman baskısı,
5. İç çatışmadır.

Çalışmaya 20 – 72 yaşları arasında 664 erkek, 57 bayan hakem katılmış, hakemlerin yaş ortalamaları 41.9 ve hakemlik deneyimleri ortalaması 14.4 yıl olarak tespit edilmiştir.

Hakemlerin verdiği yanıtlar sonucunda yukarıdaki beş karardan dördünün hakemlerin stresleri açısından yüksek olmayan bir ilişkide olduğu anlaşılmıştır. Hakemlere göre fiziksel saldırıdan korkma, hakemleri strese sokabilecek bir neden olarak görülmemiştir. Ama araştırmacı “fiziksel saldırıdan korkmanın” hakemin psikolojisi üzerinde bir baskı oluşturduğunu ve yukarıdaki beş maddenin hakemlerin stres kaynağı olarak tespit etmiştir.

Rainey ve David çalışmalarını, Taylor ve Daniel (1987), Goldsmith ve Williams (1992), Rainey (1995), Stewart ve Ellacry (1998) araştırma sonuçları ile desteklemiştir.

1987’de Taylor ve Daniel yaptıkları çalışmada, Futbol Hakemlerinin stres kaynağı olarak 5 madde tespit etmişlerdir. Bu kaynaklar; 1. Hata yapma korkusu, 2. Fiziksel saldırıya uğrama korkusu, 3. İç çatışma, 4. Zaman baskısı, 5. Partner çatışması

Goldsmith ve Williams 1992’de “**Voleybol ve Futbol Hakemleri üzerine yaptıkları stres kaynağı**” çalışmasında, Taylor ve Daniel’in tespit ettiği maddelerden 1. Hata yapma korkusu, 2. Fiziksel saldırıya uğrama korkusu, 3. Zaman

baskısı'nı, ayrıca 4. faktör olarak kişisel iç çatışma ile aynı olan "sınıflandırılmış sözlü taciz" maddesini tespit etmişlerdir.

Rainey 1995'de "**softbol ve beysbol hakemlerinin stres kaynakları**" adlı araştırmasında stres faktörlerini 1. Hata yapma korkusu, 2. Fiziksel saldırı korkusu, 3. İç çatışma ve 4. Zaman baskısı olarak tespit etmiş.

Stewart ve Ellcry 1998'de yaptıkları çalışmada, **voleybol hakemleri üzerine yaptığı çalışmada** Rainey'in 1995'de bulduğu dört faktörü rapor etmiştir.

Anshel Mark H. ve Weinberk Robert S. 1996'da yaptıkları "**Amerikan ve Avustralya Basketbol Hakemleri Arasında Şiddetli Stres (baskı) ile Başa Çıkma**" konulu çalışmada hakemlerin stres ile başa çıkma stratejilerini araştırmışlar. Araştırmaya Amerika'dan 75, Avustralya'dan 62 olmak üzere toplam 137 hakem katılmış. Özel olarak, hakemlerin tarzlarını öğrenmek için 15 şiddetli stres kaynağına cevap verirken problem-odaklı (davranışsal) veya duygusal-odaklı (doğuştan gelen) tekniklerden hangisinin kullanıldığı sorgulanmış. Amerika'daki hakemlerin yaş ortalaması 32.6, Avustralya'daki hakemlerin yaş ortalaması 29.8 olarak tespit edilmiş. Amerika'daki hakemlerin en az üç yıl deneyimli NCAA seviyesinde, Avustralya'daki hakemlerin en az üç yıl deneyimli ve A klasmanı veya B klasmanı olanları seçilmiş.

Psikolojik stres; bireyin kişisel kaynaklarını aşması veya tüketmesi olarak çevre tarafından değerlendirilmesi sonucu oluşur. Oysa kronik stres; tecrübelerin korku, zarar görme veya meydan okuma olarak uzun süreli algılanmasıdır. Akut (şiddetli) stres ise ortaya çıkan aynı algının aniden uyarılmasına işaret etmektedir. Örneğin; spordaki akut şiddet, fiziksel veya zihinsel hata, acı çekme veya

sakatlanma, rakibin başarılı performansı ve hakem tarafından kendisine kötü bir düdük çalınması gibi durumlarda oluşmaktadır.

Araştırmacılar stres ile etkili bir şekilde başa çıkma yeteneğinin sağlıklı olma, iyi olma ve spor performansı ile olacağını, bu tanımların konu üzerinde anlamlı faktörler olduğunu belirtmektedirler.

Stres ile başa çıkma yollarından en çok rastlanılanı, problem-odaklı (davranışsal) ve duygusal-odaklı (doğuştan gelen) olarak tespit edilmiştir. Problem-odaklı başa çıkma yöntemi, nesnel bir görev için birkaç aktiviteyi yerine getirerek olayın üstesinden gelmek olarak tanımlanmaktadır. Örneğin; bir atlet (sporcu), kendisine hoş olmayan yorumlar yapan birinden fiziksel olarak uzak durarak yada tam tersi, ona karşı agresifçe tavır koyarak olayın üstesinden gelebilir. Bir basketbol hakemi, bir antrenörün çirkin sözlerinden dolayı oluşan stresi ona teknik faul vererek veya uyararak yada stres kaynağından uzaklaşarak üstesinden gelebilir.

Buna zıt olarak duygusal-odaklı başa çıkma stratejisinde ise görevi daha iyi yapmak için düşünceler veya duygular kullanılır. Örneğin; eğer bir hakem çaldığı düdükten sonra hata yaptığını düşünür ve üzülürse kendi kendisiyle konuşarak (sakin ol, moralini bozma konsantre ol vb.) duygusal başa çıkma stratejisini kullanabilir. Olayın önemini küçümser veya geçici olarak olayı unutma yoluna gider.

Hakemlerin Stres kaynakları; Antrenörün tacizi, Oyuncuların tacizi, Seyircilerin tacizi, Antrenörler ile tartışma, Oyuncular ile tartışma, Fiziksel saldırıdan korkma, Partner endişesi, Hatalı bir karar verme, Tartışmalı karar verme, Mekanik hatası, Yanlış yerde bulunma, Gözlemci huzuru (endişesi), Medya huzuru (endişesi), Sakatlık endişesi, Teknik faul çalma

Kaissidis-Rodafinos, A., ve Anshel, Mark H. 2000 yılından “**Yunan hakemleri arasında bir olayın üstesinden gelme tepkilerinin psikolojik tahminleri**” adlı yaptıkları araştırmada, 162 Yunan basketbol hakemi üzerinde, olayların üstesinden gelme yollarının ne olduğu, verdikleri tepkileri ve durumsal değerlendirmelerinin etkisinin ne olduğu, yönettikleri stresli üç maçtan sonra olayların üstesinden gelme yollarının ve tepkilerinin neler olduğu üzerinde araştırma yapmışlardır. Yunanistan Basketbol Federasyonu tarafından psikolojik envanter uygulanmış sertifika sahibi 241 ulusal düzeyde hakeme anket gönderilmiş. Gönderilen anketlerden 162’si (%68) geri dönmüş. Hakemlerin yaş ortalamaları 33.9, hakemlik yıl ortalamaları 8.9 olarak tespit edilmiştir.

Stres ile başa çıkma yolları, genellikle stresli durumlara bireyin bilinçli olarak cevap verdiği bir yöntem olarak, durumsal ve kişisel değişkenlerden etkilenmektedir. Durumsal değişkenler; stresli etkinliklerin karakteristik veya objektif özelliklerini göstermektedir. Kişisel değişkenler; stresli olarak algılanan durumlarda başa çıkma stratejilerinin belirli tiplerinin kullanılması eğiliminde olan bireyin kişisel farklılıklarını göstermektedir.

Üç grup değişken üzerine veri analizi yapılmıştır.

- a) Kişisel huy (örn; iyimserlik, öz saygı, kontrol vb.)
- b) Durumsal değerlendirme (algılanmış kontrol ve algılanmış stres şiddeti)
- c) Verilen başa çıkma yanıtları (yaklaşım ve sakınma)

Sonuçlar bize katılımcıların hata yapma, agresif reaksiyon ve diğerlerinin farkına varamama düşüncesinin stres şiddetine eşit olduğunu göstermiştir. Analizler durumsal değişkenlerin kişisel değişkenlerde çok daha farklı olduğunu açıkça göstermektedir.

Basketbol hakemlerinin stres kaynaklarından yakınlaşma-üstesinden gelme yerine, uzaklaşma-üstesinden gelme yöntemi ile kurtulma yolunu seçmelidir. Daha önceki yapılan araştırma sonuçları da basketbol hakemlerinin sorunun üstesinden gelmek için olayın üstüne gitme değil, olaydan uzak durma yolunu seçmesi gerektiğini söylemektedir.

Graf Richard G., ve Konoske Paula J. 1999'da **“Hakemleri değerlendirmede cinsiyetin etkisi”** adlı çalışmada, bayan ve erkek hakemlerin cinsiyetlerinden kaynaklanan hakemlik kabiliyetlerini değerlendirmişlerdir. Çalışmada ilke olarak erkek hakemlerin bayan hakemlerden daha yetenekli (becerikli) olduğu hipotezi öngörülmüş. Katılımcılar San Diego Üniversitesi Psikoloji bölümünde okuyan 171 öğrenci içerisinde spor ile ilgili 80 erkek 80 bayan olmak üzere 160 kişi seçilmiştir.

Katılımcılara ilk önce basketbol hakemlerinin nasıl değerlendirildiği hakkında bilgi verilmiş. Analizler; hakemin cinsiyeti, hakemin klasmanı (statüsü), erkek veya bayan maçı olduğu ve yanıtlayanın cinsiyeti olarak dört ayrı faktörden oluşan değişik dizayn karma analizi olarak yapılmış. Öğrencilere yüksek okul bayan ve erkek basketbol müsabakasında maç yöneten hakemlerin yeteneklerinin oranları sorulmuştur.

Düşük seviyede bulunan hakemler haftada en az üç genç üniversite basketbol maçı yöneten ve dört yıllık hakemlik tecrübeleri olan hakemlerdir. Meslektaşları tarafından daha fazla bilgi verilmeye ve daha fazla tecrübeye ihtiyaçları vardır. Yüksek düzeyde olan hakemler ise haftada en az büyükler üniversite basketbol maçı yöneten ve on iki yıl hakemlik deneyimi olan hakemlerdir. Meslektaşları lokal

basketbol birliğinin en iyi hakemi olması için dşşnlmeli ve normal sezondan sonra da görevler verilmeli nerisi getirilmiştir.

Heitman R. ve Gilley W. 1991’de “**Başarılı basketbol hakemliği için gerekli niteliklerin tespiti**” üzerine yaptığı araştırmada yaş, cinsiyet, ırk, tecrübe, eğitim vb. niteliklerin başarılı basketbol hakemliği için etkili olup olmadığını tespit etmeye çalışmıştır. Tüm değerler gözlemcilerin hakemlik değerlendirme kriterlerine göre derecelendirilmiştir. Nitelik olarak bir gerileme denklemi içerisinde yaş, ırk, tecrübe, eğitim, boy ve kilo değişkenleri kullanılmıştır. Sonuç olarak, hakemlik becerisi ile hakemlerin eğitimleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Çalışmada Amerika Güneydoğu Yüksekokul Basketbol Hakemleri Birliğinden yaklaşık 130 ye arasından 58 hakem seçilmiş (56 erkek, 2 bayan). seçilen hakemlerin 34’ beyaz, 24’ siyah ırktan. Seçilen denekler beş bölgede basketbol hakemi gözlemciliği yapan ve birliğin yönetim kurulu yesi olan ve her biri en az 10 yıllık hakem tecrübesine sahip gözlemciler tarafından değerlendirilmiş. Her bir denek için başarılı hakemlik değerlendirmesi yapılırken aşağıdaki kriterler kullanılmıştır.

- Konuşma tarzı, el ve ayak işaretleri ve sahadaki sorumluluk alanlarını kontrol altına alabilecek uygun vücut pozisyonunu içeren mekanik bilgisi,
- Doğru faul ve ihlal değerlendirmesi,
- Antrenör ve oyuncularla iletişim kurarken nazik davranma,
- Fiziksel görünüş,
- Kişisel motivasyon ve hakemliğini geliştirme potansiyeli.

Anket sonuçlarına göre hakemlerin yaş ortalaması 42.9, hakemlik tecrübesi 12.6 yıl, olarak bulunmuştur. Fiziksel zellik olarak uzun boylu olan hakemin daha

iyi bir saha görüşüne sahip olacağı ve pozisyonları daha iyi değerlendirileceği hipotezine rağmen, boy ve kilonun iyi hakemlik için anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Ancak fazla kiloya sahip olmayan hakemin stratejik durumlara daha çabuk yetişebileceği ve daha az yorgunluk gösterebileceği söylenmektedir. Irk faktörü üzerindeki çalışmada ise anlamlı bir fark bulunamamıştır. Gelecekteki başarılı olabilecek hakemleri seçerken temel demografik özelliklerden eğitim seviyesine bakılmasının en önemli değer olabileceğini düşünmüşlerdir.

Pudry ve Synder 1975’de yaptıkları araştırma sonucunda **basketbol hakemlerinin psikolojik ve kişisel özelliklerini** genellemişler. Elde edilen bulgulara göre; Yüksek okul basketbol (Amerikan NCAA ligi) hakemlerinin sosyal profilleri şöyledir; erkek, evli, iyi eğitilmiş, 40 yaşını geçmemiş, profesyonel, muhafazakar (tutucu) bir politikaya sahip olduğu bulunmuştur.

III. BÖLÜM

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve çözümü üzerinde durulmuştur.

Bu araştırmada amaç, basketbol hakemlerinin genel niteliklerini, karşılaştıkları ve gösterdikleri saldırgan davranışlarla ilgili mevcut durumu ortaya koyarak analiz etmek, gerekli hallerde önerilerde bulunmaktır. Bunun için, Türkiye Basketbol Federasyonuna bağlı basketbol hakemlerine, basketbol hakemlerinin genel profili ile saldırgan davranışlarla karşılaşma durumu ile ilgili olarak anket uygulanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma tarama modelindedir. Konu ile ilgili literatür taranmış ve araştırmanın amacına yönelik bir anket uygulanarak gerekli veriler toplanmıştır. Anketin oluşturulması esnasında konu ile ilgili uzman Basketbol Federasyonu Merkez Hakem Kurulu Hakem Eğitim sorumlusu, FIBA eğitim ve atama komisyonu üyesi, eski FIBA hakemi Necip KAPANLI, Yrd.Doç.Dr. Selhan ALKURT ÖZBEY, B klasmanı basketbol hakemi, Hacettepe Üniversitesi Doktora öğrencisi Ar.Gör. Murat KANGALGİL ve C klasmanı basketbol hakemi, Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans öğrencisi Hakan KUDAK'ın görüşleri alınmıştır.

Hazırlanan anket 25 sorudan oluşmuştur. Her soruda bir konu ifade edilmesine özen gösterilmiş, sorular açık, anlaşılır ve net bir biçimde hazırlanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

3.2.1. Evren

Araştırma evrenini Türkiye’de bulunan tüm düzeylerde basketbol hakemleri oluşturmaktadır.

3.2.2. Örneklem

Araştırmaya 2002 – 2003 basketbol sezonunda Türkiye’de (81 il) görev yapan basketbol hakemleri katılmıştır. Türkiye’de 81 ildeki aday, il, federasyon, klasman (A, B, C), FIBA, ULEB hakemleri bulunan federasyon hakemlere 1193 anket gönderilmiştir. Ağrı, Amasya, Aydın, Bilecik, Bingöl, Burdur, Bursa, Çankırı, Çorum, Edirne, Erzincan, Eskişehir, Kars, Kastamonu, Kırklareli, Kütahya, Kahramanmaraş, Muğla, Muş, Uşak, Zonguldak, Kırıkkale, Batman, Şırnak, Bartın, Ardahan, Iğdır, Yalova, Osmaniye, Düzce illerinden gönderilen anketlerin dönmemesi veya bazı illerde hakem bulunmamasından dolayı, yukarıda adı geçen iller araştırma dışı bırakılmıştır. Buna göre gönderilen 461 anket değerlendirmeye alınmış ve bu ankete cevap veren 461 hakem araştırmanın örneklemi oluşturmuştur.

3.3. Veri Toplama Aracı

Anketlerin uygulanması için Türkiye Basketbol Federasyonu, G.S.G.M. Spor Eğitim Daire Başkanlığı ve Gençlik ve Spor Genel Müdürü’nden alınan izinler doğrultusunda 81 ilde bulunan basketbol il temsilcilerinden yararlanılmıştır. Anketlerin bir kısmı çoğaltılarak posta yolu ile, bir kısmı çoğaltılarak elden ve bir kısmı da e-mail yolu ile gönderilip ilde çoğaltılarak, il temsilcisi aracılığı ile basketbol hakemlerine uygulanması sağlanmıştır. Buna göre 1193 kişiye anket gönderilmiştir. Anketlerin hakemlerin ellerine geçmesinden itibaren belirli bir süre

içerisinde geri dönmeleri için il temsilcilerine tarih bildirilmiş ve uygulanması sağlanmıştır. Bu uygulama sonucunda %38.6'lık oran ile 461 anket geri dönmüş ve değerlendirmeye alınmıştır. Tablo1'de, gönderilen ve geri dönen anket sayıları ve oranları verilmiştir.

Tablo 1: Basketbol Hakemlerine verilen ve geri dönen anket oranları

Anket Hakemlik statüsü	Verilen Anket		Dönen Anket		Geçerli Anket	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
ULEB	3	0.3	-	-	-	-
FIBA	9	0.8	3	0.3	3	0.3
A klasmanı	21	1.7	6	0.5	6	0.5
B klasmanı	64	5.4	22	1.8	22	1.8
C klasmanı	198	16.6	81	6.8	81	6.8
Federasyon hakemi	62	5.3	28	2.3	28	2.3
İl hakemi	544	45.5	222	18.6	222	18.6
Aday hakem	292	24.4	99	8.3	99	8.3
Toplam	1193	100.0	461	38.6	461	38.6

Geri dönen anketlerin tümü araştırmacı tarafında takip edilmiş ve il temsilcileri ile görüşülerek anketlerin uygulanması hususunda bilgi alışverişi yapılmıştır. Anketlerin takibi, araştırmacının bu dönemlerde T.B.F.'unda spor uzmanı olarak görev yapmakta olması ve Basketbol Federasyona bağlı hakemlerin bütün dosyalarının takibinden sorumlu olması nedeni ile kolay bir şekilde yürütülebilmektedir. Ayrıca araştırmacı B klasman statüsünde basketbol hakemi olup yurdun çeşitli illerinde maçlar yönetmektedir ve bir çok temel hakem kursunda eğitmen olarak görev almıştır. Araştırmacının bu özelliklerinin anketlerin uygulanması ve çalışmanın güvenilirliği üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Araştırmacının hakemler ile olan ilişkisi nedeniyle geri dönen anketlerin tümü kontrol edilebilmiştir.

3.3.1. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Bu araştırmada, Türkiye Basketbol Federasyonuna bağlı basketbol hakemlerine, basketbol hakemlerinin genel profili ile saldırgan davranışlarla karşılaşma durumu ile ilgili olarak anket uygulanmıştır. Anketler ilk olarak Türkiye’de G.S.G.M.’ünden alınan izin ile (Ek 2) 81 ildeki basketbol il temsilcilerine gönderilmiş ve uygulanması sağlanmıştır.

Anketin hazırlanmasında daha önce yapılmış bu alandaki yurt içi ve yurt dışı çalışmalar incelenmiş buna göre; temel demografik özellikler, alana özel eğitim konuları ve saldırganlık ile ilgili sorular daha önce de belirtilen kişilerin fikirleri alınarak tespit edilmiştir. Saldırganlık ile ilgili soruların hazırlanmasında David RAINEY’in (USA) hakemlere yapılan saldırılar üzerine yaptığı üç çalışmada sorduğu sorular örnek olarak alınmıştır.

Bilgilerin toplanmasında kullanılan anket formu 4 bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, basketbol hakemlerinin demografik özelliklerini tanımlamak için 10 soru hazırlanmıştır. Bunlar hakemlerin cinsiyeti, yaşı, öğrenim durumu, mesleği, bildiği yabancı dili, hakemlik statüsü, hakemlik tecrübesi, ayda yönettiği maç sayısı, aylık kazancı ve antrenman yapma sıklıklarını içeren sorulardır.

İkinci bölümde, eğitim aldıkları konuların tespiti için hazırlanmış çoktan seçmeli ve derecelendirmeli tek soru sorulmuştur. Eğitim konularının isimleri verilerek seçim yapmaları istenmiştir.

Üçüncü bölümde, hakemlere yapılan saldırı durumunu ortaya koymak için 7 soru sorulmuştur. Bunlar, saldırıya uğrayıp uğramadıkları, ne çeşit saldırıya maruz kaldıkları, kim tarafından saldırıya uğradıkları, saldırı nedeninin ne olduğu, ne zaman saldırıya uğradıkları, saldırganların ceza alıp almadıkları ve nerede saldırıya uğradıkları konularını içeren sorulardır.

Dördüncü bölümde, hakemlerin yaptıkları saldırı durumunu ortaya koymak için 7 soru sorulmuştur. Bunlar, saldırıda bulunup bulunmadıkları, ne çeşit saldırıda bulundukları, kime saldırıda bulundukları, saldırı nedeninin ne olduğu, ne zaman saldırıda bulundukları, saldırıdan sonra ceza alıp almadıkları ve nerede saldırıda bulundukları konularını içeren sorulardır.

3.4. Veri Çözümleme Yöntemi

Ankette toplanan veriler “SPSS (Statistical Package For Social Sciences) For Windows” paket programında değerlendirilmiştir. Verilerin aritmetik ortalamaları, crosstabs, yüzde ve frekans değerleri şeklinde tablolarla ifade edilmiştir.

IV BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde, basketbol hakemlerinin genel profili ve karşılaştıkları saldırgan davranışlarla ilgili mevcut durumu ortaya koymak için uygulanan anketlerden elde edilen veriler cinsiyet, yaş, statü, eğitim düzeyi, meslek grupları, gelir düzeyi, yabancı dil düzeyi, hakemlik yılları, maç ve antrenman yapma sıklıkları, eğitim aldıkları konular, saldırıya uğrayan hakem sayıları, hakemlere yapılan saldırının çeşidi, kim tarafından yapıldığı, saldırıda bulunan kişinin ceza alıp almadığı, nerede saldırı yapıldığı, ne zaman saldırı yapıldığı, hakemlerin saldırıp saldırmadığı başlıkları altında bilgiler içermektedir. Veriler tablolar halinde verilmiştir.

Alt Problem 1

4.1. Hakemlerin Genel Durumları

Birinci bölümde hakemlerin Cinsiyet, Yaş, Statü, Eğitim Düzeyi, Gelir Düzeyleri, Meslek Grupları, Gelir Düzeyi, Yabancı Dil Düzeyi, Hakemlik Yılları, Maç Yönetme Sıklıkları, Antrenman Yapma Sıklıkları ve Eğitim Aldıkları Konuların Değerlendirilmesi hakkında verilerin yüzde ve frekans dağılımları verilmiştir.

4.1.1. Hakemlerin Cinsiyetlere ve Yaşa Göre Dağılımları

Bu bölümde araştırmaya katılan hakemlerin cinsiyetlerine göre dağılımı (Tablo 2a) ve hakemlerin yaş gruplarına göre dağılımı (Tablo 2b) verilmiştir.

Tablo 2a: Hakemlerin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
	90	19.5	371	80.5	461	100.0

Tablo 2a'da görüldüğü gibi araştırma grubunun % 80.5'ini erkekler, % 19.5'ini bayanlar oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre basketbolde bayanların erkeklere göre basketbol hakemliğine daha az yöneldiği görülmektedir. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün (G.S.G.M.) Kasım 2003 tarihli istatistiklerine göre, Türkiye'de faal basketbol oynayan sporcu yüzdelerinde bayan sporcu oranı %16.7 (2.285 kişi), erkek sporcu %83.3'tür (11.399 kişi) (Özerdem, Kasım 2003). Bayan basketbolcu sayısının azlığı bayan hakemlerin erkek hakemlere göre daha az sayıda basketbol hakemliğine ilgi göstermesinin nedeni olabilir.

Rainey ve Duggan (1998) yaptıkları araştırmada, Amerika'daki basketbol hakemlerinin %92'sinin erkek, %8'inin bayan hakem olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca araştırmanın sonucu, basketbolde bayan hakemlerin oranının diğer ülkelerde de erkek hakemlere oranla çok az olduğunu göstermektedir. Hatta Türkiye'de bayan hakem oranının bu araştırmaya göre Amerika'ya oranla %11.7 daha yüksek oranda bulunması sevindiricidir.

Tablo 2b Hakemlerin Yaş Gruplarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Yaş grupları	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
(17 – 21)	34	37.8	83	22.4	117	25.4
(22 – 26)	43	47.8	195	52.6	238	51.6
(27 – 31)	9	10.0	56	15.1	65	14.1
(32 – 36)	3	3.3	19	5.1	22	4.8
(37 – 41)	1	1.1	10	2.7	11	2.4
(42 +)	-	-	8	2.2	8	1.7
Toplam x	90	100.0	371	100.0	461	100.0

Tablo 2b incelendiğinde, bayan hakemlerin %37.8'i, erkek hakemlerin %22.4'ü (17 – 21) yaş grubundadır. Bayan hakemlerin %47.8'i, erkek hakemlerin %52.6'sı (22 – 26) yaş grubunda, bayan hakemlerin %10'u, erkek hakemlerin %15.1'i (27 – 31) yaş grubu arasında, bayan hakemlerin %3.3'ü, erkek hakemlerin

%5.1'sı (32 – 36) yaş grubu arasında, bayan hakemlerin %1.1'i, erkek hakemlerin %2.7'si (37 – 41) yaş grubu arasındadır. Erkek hakemlerin %2.2'i (42+) yaş grubunda, (42+) yaş üzerinde bayan hakem bulunmamaktadır. Hakemlerin %76.3'ü 26 yaş ve daha alt grupta yer almaktadır. Bayan hakemlerin yaş ortalaması 25.2, erkek hakemlerin yaş ortalaması 27, hakemlerin toplam yaş ortalaması 26.6'dır.

Basketbol hakemlerinin yaş gruplarındaki dağılımı genç olarak nitelendirebileceğimiz 17 – 26 yaş grubunda yoğunlaşmıştır. Bunun nedeni genç nüfusun sporla ilgilenme oranının daha fazla olması olabilir. 20.11.2003 tarihli istatistiksel bilgilere göre G.S.G.M. kayıtlarında lisanslı sporcu sayısı 408.795'tir. Bu nüfusun %99.1'i (405.210 sporcu) 06 – 30 yaş grubu arasındadır. 06 – 30 yaş grubu spor yapan sayısının %18.5'ini (74989) basketbol oynayan sporcular oluşturmaktadır. Basketbol oynayan lisanslı sporcuların %94.7'sini de 06 – 30 yaş grubu sporcular oluşturmaktadır. (Özerdem, Kasım 2003).

Rainey ve Duggan (1998) yaptıkları araştırmada Amerika'daki basketbol hakemlerinin yaş ortalamalarını 41.9 olarak bulmuşlardır. Basketbolün popüler spor olarak birinci sırada olduğu Amerika'daki yaş ortalamasının Türkiye'ye göre 15 yaş fazla olması çok genç ve deneyimi az basketbol hakemlerine sahip olduğumuzu göstermektedir.

Araştırmacının bir dönem basketbol federasyonunda çalışmış olması, Türkiye'deki basketbolun ve hakemliğin gelişimini federasyon yönetimi düzeyinde gözlemesi nedeni ile, ülke çapında basketbol maçlarının sayısındaki artış ve buna paralel olarak temel hakem kurslarındaki artış bilinmektedir. Bu da hakemlerin gençleşmesinin bir nedeni olarak gösterilebilir.

Aşağıda 2002 yılı içerisinde Türkiye genelinde açılmış temel hakem kurs yerleri, eğitmenlerin adları ve kursa katılan aday hakem sayıları görülmektedir.

Tablo 3: 2002 Yılında Türkiye Geneline Açılmış Temel Hakem Kursları

KURS TARİHİ	KURS EĞİTMENİ	KURS AÇILAN İL	ADAY SAYISI
14 Ocak 2002	NECİP KAPANLI	ANKARA	26
14 Ocak 2002	ŞÜKRÜ KOŞAR	TEKİRDAĞ	45
25/31/OCAK-02	A.KEMAL ÇİMAĞİL	ÇORUM	40
11-17 ŞUBAT-02	CANER KANAN	OSMANİYE	18
18/24/MART/02	NECİP KAPANLI	ADANA	22
18/24/MART/02	RİDVAN EKMEKÇİ	GÜMÜŞHANE	39
1-7/NİSAN-02	MEMDUH ÖGET	GAZİANTEP	61
1-7/NİSAN-02	GALİP ATABEK	DÜZCE	22
4 Nisan 2002	A.KEMAL ÇİMAĞİL	AMASYA	58
27.05-02.06.2002	RİDVAN EKMEKÇİ	MANİSA	75
10 Haziran 2002	FATİH ASLANTÜRK	YALOVA	20
14-22-EKİM-2002	MUSTAFA CAN	KASTAMONU	42
22 EKİ-6-KAS-2002	A.GÜRSEL OĞUZ	KARAMAN	60
14 Kasım 2002	U.AKYÜZ-T.TUSER	İZMİR	22
18-24-KASIM-2002	RİDVAN EKMEKÇİ	DİYARBAKIR	34
24 - 31 KASIM 2002	MUSTAFA CAN	DENİZLİ	55
21-27 EKİM 2002	ENGİN VENCE	AYDIN	35
16 - 22 ARALIK 2002	ENDER ÇILDIR	NİĞDE	30
16 - 22 ARALIK 2002	RİDVAN EKMEKÇİ	MUĞLA	37

4.1.2. Hakemlerin Hakemlik Statüleri Analizi

Bu bölümde hakemlerin statüleri (ünvanları) ile ilgili verilerin cinsiyetlerine göre yüzde ve frekans dağılımı verilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4 incelendiğinde, FIBA ve A klasmanı düzeyinde hiçbir bayan hakem olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan bayan hakemlerin %11.1'ini klasman, %4.4'ünü Federasyon, %62.3'ünü il, %22.2'ünü Aday Hakemleri oluşturmaktadır.

Tablo 4: Hakemlerin, Hakemlik Statülerinin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Hakemlik statüsü	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
FIBA	-	-	3	0.8	3	0.7
A klasmanı	-	-	6	1.6	6	1.3
B klasmanı	1	1.1	21	5.7	22	4.8
C klasmanı	9	10.0	72	19.4	81	17.6
Federasyon hakemi	4	4.4	24	6.5	28	6.1
İl hakemi	56	62.3	166	44.7	222	48.1
Aday hakem	20	22.2	79	21.3	99	21.4
Toplam	90	100	371	100	461	100

Erkek hakemlerin %0.8'i FIBA, %1.6'sı A klasmanı, %5.7'si B klasmanı, %19.4'ü C klasmanı, %6.5'i Federasyon, %44.7'si İl, %21.3'ü ise Aday Hakemdir. Klasman hakemlerinin toplamına bakıldığında araştırmaya katılan 115 klasman hakeminin % 88.5'i erkek (105 kişi), % 11.5'i bayan (10 kişi) hakemden oluştuğu görülmektedir.

Değerler incelendiğinde, klasman hakemlerinin içerisinde bayan hakemlerin oranının %11.5 olması, FIBA ve A klasmanı kategorisinde bayan hakem olmaması dikkat çekmektedir. Bu bulgular Avrupa ve Dünya ülkeleri ile benzerlik göstermektedir. FIBA Avrupa dahilinde Yunanistan (1), Fransa (1), İsviçre (1), Norveç (1), Finlandiya (1), olmak üzere toplam 5 bayan FIBA hakemi bulunmaktadır. Dünyada ise Amerika'da 4, Kanada'da 3, Avustralya'da 3, Çin'de 2, Kore'de 2, Brezilya'da 2, Fas'ta 1 gibi örnekler vardır (Julien, 2003).

Türkiye'de FIBA ve A klasmanı kategorisinde bayan hakem bulunmaması, ülkemizde Bayan Basketbolünün, Erkek Basketbolü kadar popüler ve yaygın olmaması ve bayanların kendilerine daha zor yer bulması olabilir. Diğer branşlarda da özellikle mücadele sporlarında aynı sonuçlara rastlanıyor. Örneğin; Futbolda klasman hakemi düzeyinde bayan hakem sayısı 6, Hentbolde, klasman hakemi

düzeyinde bayan hakem sayısı 2'dir. Voleybolda ise 52 bayan hakem bulunmaktadır (Özerdem, 2003).

Spor dalları içerisinde en fazla bayan hakemin voleybol sporunda olması, bu sporun fiziksel bir temas içermemesi, bayanlara daha yatkın bir spor olması ve müsabakada hakem sayısının fazla olması gibi nedenler ile açıklanabilir. Mücadele sporlarında bayan hakemlerin sayısının düşük olduğu görülmektedir.

Toplumumuzun yapısı, hakemliğin erkek işi gibi algılanması, bayan sporcu sayılarının azlığı, federasyonların bayanları özendirmemesi gibi nedenler de etken olabilir.

4.1.3. Hakemlerin Eğitim Düzeyleri

Bu bölümde hakemlerin eğitim durumlarının cinsiyetlere göre yüzde ve frekans dağılımı incelenmiştir.

Tablo 5a: Hakemlerin Eğitim durumlarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Eğitim durumu	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Lise ve Dengi	18	20.0	78	21.0	96	20.8
Yüksekokul (2 yıl)	6	6.7	36	9.7	42	9.1
Üniversite	63	70.0	245	66.0	308	66.9
Yüksek Lisans	3	3.3	11	3.0	14	3.0
Doktora	-	-	1	0.3	1	0.2
Toplam	90	100	371	100	461	100

Tablo 5a'daki verilere göre, bayan hakemlerin %20.0'si lise ve dengi okul, %6.7'si 2 yıllık yüksek okul, %70'i üniversite ve %3.3'ü yüksek lisans düzeyinde eğitime sahiptir. Erkek hakemlerin %21'i lise ve dengi, %9.7'si 2 yıllık yüksekokul, %66'ı üniversite, %3'ü yüksek lisans, %0.3'ü doktora düzeyinde eğitime sahiptir. Araştırma grubunun %67.1'inin dört yıllık üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 5b: Hakemlerin Eğitim durumlarının Statülere Göre Dağılımı

Statü	FIBA		A klasım.		B klasım.		C klasım.		Federas.		İl hak.		Aday h.		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Meslk. Grubu																
Lise ve Deng.	-	-	-	-	1	4.5	10	12.3	8	28.6	59	26.5	18	17.6	96	20.8
Yüksekokul	-	-	-	-	1	4.5	5	6.2	3	10.7	25	11.3	8	8.1	42	9.1
Üniversite	3	100	6	100	15	68.2	65	80.2	14	50.0	133	59.9	72	72.7	308	66.9
Yüksek Lis.	-	-	-	-	4	18.2	1	1.2	3	10.7	5	2.3	1	1.0	14	3.0
Doktora	-	-	-	-	1	4.5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.2
Toplam	3	100	6	100	22	100	81	100	28	100	222	100	99	100	461	100

Tablo 5b'deki verilere göre, FIBA ve A klasmanı hakemlerinin %100'ü üniversite mezunudur. B klasmanı hakemlerin %68.2'si üniversite %18.2'si yüksek lisans düzeyinde eğitime sahiptir. Lise, yüksekokul ve doktora düzeyinde eğitime sahip olan B klasmanı hakemlerin oranı %4.5'tir. C klasmanı hakemlerin %12.3'ü lise ve dengi, %6.2'si 2 yıllık yüksekokul, %80.2'si üniversite ve %1.2'si yüksek lisans, düzeyinde eğitime sahiptir. Federasyon hakemlerin %28.6'sı lise ve dengi, %10.7'si 2 yıllık yüksekokul, %50'si üniversite ve %10.7'si yüksek lisans, düzeyinde eğitime sahiptir. İl hakemlerin %26.5'i lise ve dengi, %11.3'si 2 yıllık yüksekokul, %59.9'u üniversite ve %2.3'ü yüksek lisans, düzeyinde eğitime sahiptir. Aday hakemlerin %17.6'sı lise ve dengi, %8.8'i 2 yıllık yüksekokul, %72.7'si üniversite ve %2'si yüksek lisans, düzeyinde eğitime sahiptir. Bu bulgulara göre basketbol hakemlerimizin eğitim seviyesinin yüksek olduğu söylenebilir.

Karagözoğlu ve Mungan'ın (1997) yaptıkları araştırma sonucunda, seyirciyi en fazla tahrik eden unsurların başında %46 ile "Hakemin Davranışları" gelmektedir.

Bu bulgu da hakemlerin eğitimlerini ve davranışlarını gündeme getirmektedir. Hakemlerin doğru kararlar vererek seyircilerin tahriklerini önlemeleri, onların hakemlik becerilerine ve dolayısıyla da eğitim düzeylerine bağlı görülmektedir.

Heitman ve Gilley (1991) yaptıkları araştırma sonucunda, hakemlik becerisi ile hakemlerin eğitimleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş, gelecekteki başarılı olabilecek hakemleri seçerken temel demografik özelliklerden eğitim seviyesine bakılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Genel eğitimin başarı için gerekli olduğu, daha sonra özel başarı için meslek eğitimi üzerinde durulması gerektiği genel bir yargı olabilir. Hakemlik için de, eğitim seviyesinin yüksek olması başarıyı getirebilecek bir faktör olduğu düşünülmektedir. Ama bunun yanında özel hakemlik konuları üzerinde eğitim almak başarıyı arttıracaktır.

4.1.4. Hakemlerin Meslek Grupları

Bu bölümde hakemlerin sahip oldukları meslek gruplarının cinsiyetlere göre yüzde ve frekans dağılımı verilmiştir.

Tablo 6a: Hakemlerin Meslek durumlarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Meslek Grupları	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Serbest	8	8.9	42	11.3	50	10.8
Memur	4	4.4	23	6.3	27	5.9
Öğretmen	17	18.9	53	14.3	70	15.2
Mühendis	-	-	10	2.7	10	2.2
Muhasebeci	3	3.3	4	1.1	7	1.5
Antrenör	3	3.3	9	2.4	12	2.6
İşçi	1	1.1	3	0.8	4	0.9
Askeri memur	-	-	5	1.3	5	1.1
Tekniker	-	-	4	1.1	4	0.9
Avukat	-	-	3	0.8	3	0.7
Diğer	2	2.1	13	3.3	15	3.1
Öğrenci	52	57.8	202	54.4	254	55.1
Toplam	90	100	371	100	461	100

Tablo 6a'nın incelenmesinden araştırma grubunun %10.8'i serbest meslekle uğraşmaktadır. %5.9'u memur, %15.2'si öğretmen, %2.2'i mühendis, %1.5'i muhasebeci, %2.6'sı antrenör, %0.9'u işçi, %1.1'i askeri memur, %0.9'u tekniker, %0.7'si avukat ve %3.1'i diğer meslek gruplarındandır. Araştırmada %55.1'lik bir

bölüm üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Bayanların %18.9'u, erkeklerin %14.3'ü öğretmendir. Araştırmaya katılan bayan hakemlerin %57.8'i, erkek hakemlerin ise %54.4'ü öğrencidir.

Tablo 6b:Hakemlerin Meslek durumlarının Statülere Göre Dağılımı

Statü	FIBA		A klasım.		B klasım.		C klasım.		Federas.		İl hak.		Aday h.		Toplam	
Meslk. Grubu	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Serbest	-	-	-	-	-	-	7	8.6	6	21.4	28	12.6	9	9.1	50	10.8
Memur	1	33.3	-	-	5	22.7	5	6.2	2	7.1	11	5.0	3	3.0	27	5.9
Öğretmen	-	-	2	33.3	12	54.5	11	13.6	4	14.3	34	15.3	7	7.1	70	15.2
Mühendis	-	-	1	16.7	-	-	5	6.2	1	3.6	3	1.4	-	-	10	2.2
Muhasebeci	-	-	1	16.7	-	-	2	2.5	1	3.6	2	0.9	1	1.0	7	1.5
Antrenör	-	-	-	-	-	-	2	2.5	-	-	8	3.6	2	2.0	12	2.6
İşçi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1.4	1	1.0	4	0.9
Ask. Memur	-	-	-	-	-	-	1	1.2	1	3.6	3	1.4	-	-	5	1.1
Tekniker	-	-	-	-	-	-	1	-	1	3.6	1	1.3	1	1.1	4	0.9
Avukat	-	-	-	-	1	4.5	-	-	1	3.6	1	0.5	-	-	3	0.7
Diğer	2	66.7	2	33.3	-	-	2	2.5	3	10.7	6	2.6	-	-	15	3.1
Öğrenci	-	-	-	-	4	18.2	45	55.6	8	28.6	122	55.0	75	75.3	254	55.1
Toplam	3	100	6	100	22	100	81	100	28	100	222	100	99	100	461	100

Tablo 6b'de ise meslek gruplarının hakemlerin statülerine göre dağılımı görülmektedir. Buna göre FIBA hakemlerinin %33.3'ü memur %66.7'si diğer melek gurubundandır. A klasmanı hakemlerin %33.3'ü öğretmen, %16.6'sı mühendis, %16.6'sı muhasebeci, %33.3'ü diğer meslek gruplarındandır. B klasmanı hakemlerin %22.7'si memur, %54.5'i öğretmen, %4.5'i avukat ve %18.2'si öğrencidir. C klasmanı hakemlerin %55.6'sını öğrenciler, %13.6'sını öğretmenler, %8.6'sını serbest meslekle uğraşanlar, %6.2'sini memurlar ve %6.2'sini mühendisler oluşturmaktadır. Federasyon hakemlerinin %28.6'sını öğrenciler, %21.4'ünü serbest meslek ve %14.3'ünü öğretmenler oluşturmaktadır. İl hakemlerinin %55'ini öğrenciler, %15.3'sini öğretmenler ve %12.6'sını serbest meslek grubu oluşturmaktadır. Aday hakemlerinin %75.3'ini öğrenciler, %7.1'ini öğretmenler ve %9.1'ini serbest meslek grubu oluşturmaktadır.

Ülkemizde hakemlik şu an profesyonel bir meslek olarak yapılmamaktadır. Ancak hakemlik de diğer meslekler gibi zaman harcanan ve ciddi bir meslek olacak niteliktedir. Verilere bakıldığında meslek grupları içerisinde öğrenci kesiminin en çok yüzdeye sahip olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak, hakemliğe ayrılacak zaman ve ek gelir açısından en uygun grubu öğrencilerin oluşturduğu düşünülebilir.

Öğrenci grubunun, Karagözoğlu ve Mungan'ın (1997) seyirciler üzerine yaptığı araştırmada maçları izlemeye gelenler arasında %31 ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Şahin'in (2003) çalışmasında ise öğrenciler %36.2'lik oran ile yine futbol müsabakalarını izlemeye giden seyirciler arasında ilk sıradadır. Bu sonuçlar öğrencilerin diğer meslek grupları ile karşılaştırıldığında serbest zaman etkinliği olarak sportif faaliyetlerde daha fazla yer aldıkları anlamına gelebilir.

4.1.4. Hakemlerin Gelir Düzeyleri

Bu bölümde hakemlerin genel durumunu ortaya çıkarmak amacı ile gelir düzeyleri ile ilgili bilgi verilmiştir.

Tablo 7: Hakemlerin Gelir düzeyleri Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Gelir Düzeyi	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
500 milyon ve aşağısı	20	21.7	78	21.0	98	21.3
501 – 750 milyon	27	30.0	97	26.1	124	26.9
751milyon – 1 milyar	28	31.1	116	31.3	144	31.2
1 milyar ve yukarısı	15	16.7	80	21.6	95	20.0
Toplam	90	100	371	100	461	100

Tablo 7'teki verilere göre bayan hakemlerin %21.7'si, erkek hakemlerin %21'i 500 milyon ve aşağısında aylık gelire sahiptir. Bayan hakemlerin %30'u, erkek hakemlerin %26.1'i 501 – 750 milyon arasında aylık gelire sahiptir. Bayan hakemlerin %31.1'i, erkek hakemlerin %31.3'i 751 – 1 milyar arasında aylık gelire

sahiptir. Bayan hakemlerin %16.7'si, erkek hakemlerin %21.6'sı 1 milyar ve yukarısında aylık gelire sahiptir.

Araştırmaya katılan hakemlerin % 78.7'i 500 milyondan fazla aylık kazançla sahiptir. Bu değerler hakemlerin hakemlikten kazandıkları gelirler hariç tutularak çıkarılmıştır.

%55.1 gibi yüksek bir öğrenci yüzdesine sahip olmasına rağmen, aylık geliri 500 milyondan fazla olan hakemlerin oranı %80 civarındadır. Bu veriye göre hakemlerin çoğunun Türkiye koşullarında iyi bir gelir düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Eğitim seviyesinin yüksek olması gelir düzeyinin de yüksek olması konusunda etkili olabilir.

4.1.5. Hakemlerin Yabancı Dil Düzeyleri

Bu bölümde hakemlerin bildikleri yabancı diller ve seviyeleri hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılan bazı hakemler birden çok seçenek işaretlemiştir.

Tablo 8'de, araştırmaya katılan hakemlerin %85.5'inin İngilizce'yi herhangi bir düzeyde bildiği görülmektedir. Verilere göre araştırmaya katılan bayan hakemler, en az bir dili orta, iyi veya çok iyi düzeyde biliyorlar. İngilizce'den sonra Almanca ve Arapça'nın en çok bilinen diller olması dikkat çekmektedir.

Bayanlarda toplam sayısı, 90 olması gerekirken tablo 4'te 98 olarak görülmektedir ve %108.9'luk bir frekans değerine sahiptir, bu oran bize bayan hakemlerden %8.9'unun birden fazla yabancı dil bildiğini göstermektedir. Verilere göre erkek hakemlerin %4.7'si (18 kişi) hiçbir yabancı dil bilmemektedir.

Hakemlerin üst liglerde görev yapması, özellikle uluslararası statüde (FIBA, ULEB) hakem olmaları için yabancı dil bilmek bir koşuldur. Türkiye birinci ve ikinci

liglerinde mücadele eden takımlarda bir çok yabancı oyuncunun bulunduğu düşünülürse, hakemlerin yabancı dil düzeyleri hakem seçimi için eğitimden sonra gelen ikinci etken olmalıdır. Bu nedenle hakemlikte ilerlemek isteyen hakemlerin yabancı dil düzeylerini özellikle de FIBA'nın resmi iletişim dili olan İngilizce'yi en az iyi düzeyde biliyor olması bir zorunluluktur.

Tablo 8: Hakemlerin Yabancı Dil Düzeylerinin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet		Bayan		Erkek		Toplam	
Bildiği yabancı dil		(n)	%	(n)	%	(n)	%
İngilizce	Orta	53	58.9	198	53.4	251	54.4
	İyi	23	25.6	87	23.5	110	23.9
	Çok iyi	5	5.6	28	7.5	33	7.2
Almanca	Orta	7	7.8	18	4.9	25	5.4
	İyi	-	-	4	1.1	4	0.9
	Çok iyi	-	-	-	-	-	-
Fransızca	Orta	3	3.3	2	0.5	5	1.1
	İyi	1	1.1	1	0.3	2	0.4
	Çok iyi	1	1.1	-	-	1	0.2
İtalyanca	Orta	-	-	1	0.3	1	0.2
	İyi	-	-	-	-	-	-
	Çok iyi	-	-	1	0.3	1	0.2
İspanyolca	Orta	-	-	1	0.3	1	0.2
	İyi	-	-	-	-	-	-
	Çok iyi	-	-	-	-	-	-
Macarca	Orta	-	-	-	-	-	-
	İyi	-	-	-	-	-	-
	Çok iyi	1	1.1	-	-	1	0.2
Bulgarca	Orta	-	-	-	-	-	-
	İyi	-	-	1	0.3	1	0.2
	Çok iyi	-	-	1	0.3	1	0.2
Arapça	Orta	2	2.2	3	0.8	5	1.1
	İyi	-	-	5	1.3	5	1.1
	Çok iyi	1	1.1	1	0.3	2	0.4
İsveççe	Orta	1	1.1	-	-	1	0.2
	İyi	-	-	-	-	-	-
	Çok iyi	-	-	-	-	-	-
Osmanlıca	Orta	-	-	-	-	-	-
	İyi	-	-	1	0.3	1	0.2
	Çok iyi	-	-	-	-	-	-
Yabancı dil bilmiyorum		-	-	18	4.7	18	3.3
Toplam		98	108.9	371	100	469	101.0

4.1.6. Hakemlerin, Hakemlik Yılı Durumları

Bu bölümde hakemlerin kaç yıllık hakem oldukları ile ilgili durumun cinsiyetlere göre dağılımı ile ilgili bilgi verilmiştir.

Tablo 9: Hakemlerin Hakemlik Yıllarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Hakemlik yılı	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
1 – 3 yıl	69	76.7	240	64.7	309	67.1
4 – 6 yıl	12	13.3	63	17.0	75	16.4
7 – 9 yıl	5	5.6	43	11.6	48	10.4
10 – 12 yıl	2	2.2	9	2.4	11	2.4
13 + yıl	2	2.2	15	4.0	17	3.7
Toplam	90	100	371	100	461	100

Tablo 9’da hakemlerin %67.1’inin 1-3 yıldır, %16.4’inin 4-6 yıldır, %10.4’ünün 7-9 yıldır, %2.4’ünün 10-12 yıldır, %3.7’sinin de 13 yıldan fazla bir süredir hakemlik yaptığı görülmektedir.

Bayan hakemlerin % 76.7’inin 1-3 hakem yılına sahip olduğu dikkat çekmektedir. Bu oranın yüksek olması bayanların son yıllarda hakemliğe daha çok ilgi duymaya başladığını gösterebilir. Hakemlik yılı ortalaması 3.8 yıl olarak bulunmuştur.

Hakemlik yılı ortalamasının diğer araştırmalar da göz önüne alındığında düşük olduğu söylenebilir. Herhangi bir mesleğe sahip olmak için bir üniversite eğitimi alan biri her gün 7 – 8 saatini okula ayırarak 4 – 5 yıl süre ile eğitim almaktadır. Bu süreye 1 yıllık stajyerlik süresinin de eklenmesi gerekebilir. Hakem olmak içinse, bir haftalık kurstan sonra 1 yıllık bir stajyerlik süresi yeterli görülmektedir. Başarılı diyebileceğimiz bir hakem 3 – 4 yıl içerisinde üst klasmanlara yükselebilir. Hakemliği bir meslek grubu içerisinde düşünürsek, hakemin temel eğitim sürecinden sonra tecrübeli bir hakem olabilmesi için 4 – 5 yıl geçmesi gerekmektedir. 17 yaşında hakem olan biri en az bir yıl adaylık süresi, en az

bir yıl il hakemliği süresi ve en az bir yıl federasyon hakemliği süresinde performansını sergileyerek, başarılı görölen bir hakem olarak 20 yaşında C klasmanı olabilir. B ve A klasmanı olması için de birer yıl geçmesi gerektiğini düşünöldüğönde 23 yaşında A klasmanı olabilmektedir. Bu hakemlerin tecrübesi tartışma konusu olabilir. Ancak günümüzde 21 – 22 yaşında A klasmanı düzeyinde hakemlerimiz bulunmaktadır.

İstatistik; Ekmekçi, 2002, TBF MHK Kayıtları, referansına göre

2002 – 2003 sezonu klasmanlara göre hakem yaşı ortalamaları şöyledir.

C klasmanı: hakem sayısı 198 (16 bayan, 182 erkek), yaşı ortalaması; 24.3

B klasmanı: hakem sayısı 62 (4 bayan 58 erkek), yaşı ortalaması 29.7

A klasmanı: hakem sayısı 21 (bayan hakem yok), yaşı ortalaması 33.5

Anshel ve Weinberk'in 1996'da yaptığı araştırmada Amerika'daki hakemlerin yaşı ortalamasını 32.6 yaşı, Avustralya'daki hakemlerin yaşı ortalamasını 29.8 yaşı olarak tespit etmişlerdir. Rainey'in 1999'daki araştırmasında, Amerika'daki hakemlerin yaşı ortalaması 41.9 yaşı ve hakemlik yılı ortalaması 14.4 yıl olarak bulunmuştur. Kaissidis ve Anshel 2000 yılında yaptıkları araştırmada Yunanistan'daki hakemlerin yaşı ortalamasını 33.9 ve hakemlik yılı ortalamalarını 8.9 yıl olarak bulmuşlardır.

Türkiye'deki hakemlerin biyolojik yaşları ve hakemlik yaşları dünyadan örnekler ile karşılaştığında, daha genç ve daha az deneyimli bir hakem gurubu olduğunu görmekteyiz. Bu da basketbol hakemliğinin Türkiye'de genç bir jenerasyona sahip olduğunu göstermektedir.

Hakemlerin yaşı ortalamasının düşük olması, Basketbol Federasyonu Hakem Talimatına göre hakemlik yaşı sınırının elli (50) olmasından dolayı olabilir. 50 yaşı dolduran hakemlerin emekli olmasının da etken olduğu söylenebilir. Ayrıca

hakemlikten alınan ücretin özellikle lokal düzeyde çok az olması belli bir yaştan sonra klasman olamayan hakemlerin hakemliği bırakması ve sürekli aday ve il hakemi düzeyinde genç ve öğrenci kesimin hakem olması bir başka neden olabilir.

4.1.7. Hakemlerin Maç Yönetme Sıklıkları

Bu bölümde hakemlerin bir ayda yönettikleri maç sayısının cinsiyetlere göre dağılımı hakkında bilgi verilmiştir.

Tablo 10: Hakemlerin Ayda Yönettiği Maç Sayısının Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Maç Sayısı	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
2 maç	14	15.6	65	17.5	79	17.2
3 maç	14	15.6	38	10.2	52	11.4
4 maç	10	11.1	62	16.7	72	15.6
5 maç	13	14.4	37	10.0	50	10.8
6 + maç	38	42.3	169	45.6	207	45.0
Toplam	90	100	371	100	461	100

Tablo 10'daki verilere göre hakemlerin %17.2'si ayda en az 2 maç yönettikleri, %45'i 6 maç ve daha fazlasında görev aldıkları görülmektedir.

Hakemin tecrübe kazanması için çok miktarda maç yönetmesi gerekmektedir. Verilere göre hakemlerin %55 gibi bir bölümü haftada neredeyse bir maç gibi düşük bir oranda maç yönetmektedir, bu da hakemlerin tecrübe kazanmasında etkili olabilir. Özellikle klasman hakemlerinin sık maç yönetmemesi performanslarının düşürebilir. Bu oranlarda, o bölgede oynanan maç sayısı ve hakem yoğunluğu da etkili olduğu düşünülmektedir. Türkiye'deki basketbolün İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir gibi büyük şehirlerde toplanmış olduğunu görülmektedir. Bir çok ilde sezon tüm kategorilerde 40 – 50 maç ile sona ermektedir.

Örneğin; Ankara 4 milyon nüfuslu bir şehirdir ve sezon içerisinde bir günde resmi olarak hafta içi 8-10, hafta sonlarında ise en fazla 14 – 16 maç oynanmaktadır. Basketbol müsabakaları için kullanılan spor salonu sayısı 3'tür ve Ankara'da, kulüp

ve okul maçları toplamı senede 2 bin maç civarındadır (Togay, 2003, www.ankarabasket.com). Sydney de 4 milyon nüfusa sahip bir şehirdir ve Sydney’de hafta içi günde 250 – 300, hafta sonu günde 350 – 400 maç oynanmaktadır ve kullanılan spor salonu sayısı 30 civarındadır. Bu sonuca göre sadece haftada 2 bin maç oynanmaktadır ve Sydney’de görev yapan bir hakem günde 3 – 4 ve haftada 20 – 30 maç yönetebilir (Ekmekçi, 2002, www.sporum.gov.tr). Bu da ildeki maç sayısının hakemin maç yönetme sayısı ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

4.1.8. Hakemlerin Antrenman Yapma Sıklığı

Bu bölümde basketbol hakemlerinin cinsiyetlerine göre, günlük ve haftalık antrenman yapma sürelerinin yüzde ve frekans dağılımları değerlendirilmiştir.

Tablo 11: Hakemlerin Haftalık Antrenman Yapma Süresinin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Antrenman sıklığı	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
1 – 2 gün	46	51.1	191	50.8	237	51.3
3 – 4 gün	24	26.1	115	31.0	139	30.3
5 – 6 gün	8	8.9	33	8.9	41	8.9
Her gün	10	11.1	20	5.4	30	6.5
Yapmıyorum	2	2.2	12	3.2	14	3.0
Toplam	90	100	371	100	461	100

Günlük ant. sıklığı						
30 – 40 dk.	49	54.5	138	37.2	187	40.6
45 – 60 dk.	18	20.0	102	27.5	120	26.0
65 – 70 dk.	9	10.0	50	13.5	59	12.8
75 – 90 dk.	8	8.9	51	13.7	59	12.8
120 + dk.	4	4.4	18	4.9	22	4.8
Yapmıyorum	2	2.2	12	3.2	14	3.0
Toplam	90	100	371	100	461	100

Tablo 11’de görüldüğü gibi, 461 hakemden sadece %3’ü (14 tanesi) hiçbir şekilde antrenman yapmamaktadır. Günlük antrenman yapma süresi %66.6’lık bir değer ile 30 - 60 dakika arasında yoğunlaşmıştır. Hakemlerin % 81.6’sı haftada en az 1 gün antrenman yapmaktadır.

Bütün bir yıl antrenmanlar ile maçlara hazırlanan ve fiziksel ve psikolojik açıdan üst düzey performans gösteren sporcuların maçlarını yöneten hakemlerin de, sporcular kadar olmasa da fiziksel performanslarını yüksek düzeyde tutmaları gerekmektedir. Araştırmaya katılan hakemlerin %97.1'inin antrenman yapması, kendilerini fiziksel olarak maçlara hazırladıklarını göstermektedir. Aslında fiziksel olarak iyi bir performans isteyen basketbol sporunda görev yapan hakemlerin %100'ünün düzenli antrenman yapması gerektiği düşünülmektedir. Sezon öncesi, sezon sırası ve sezon sonrası bu çalışmalar süreklilik göstermelidir. Sezon öncesi seminerlerde Basketbol Federasyonu'nun uyguladığı fiziksel testler yapılmaktadır. Bu testlerden başarısız olan hakemlere görev verilmemektedir. Bu durum hakemlerin fiziksel olarak kendilerini hazır durumda olmaları gerektiğini göstermektedir.

MHK'nin incelenen test sonuçları da bu bulguyu destekler niteliktedir. MHK'nin her yıl yapılan fiziksel test sonuçlarına göre, Türkiye'de Basketbol hakemlerinin fiziksel kapasiteleri yüksek düzeyde başarılı bulunmaktadır. Şöyle ki; son 4 yılda fiziksel testten başarısız olarak liglerde maç alamayan hakem bulunmamaktadır.

4.1.9. Hakemlerin Eğitim Aldıkları Konuların Değerlendirilmesi

Bu bölümde, basketbol hakemlerinin eğitim aldıkları bazı konuların yine hakemler tarafından verilen önem sıralarına göre değerlendirme yapılması istenmiştir (Tablo 12). Araştırmaya katılan hakemler birden fazla seçenek işaretlemişlerdir

Tablo 12'nin incelenmesinden, hakemlerin eğitim aldıkları ve önem sırasına göre numaralandırdıkları bazı alanlar verilere göre değerlendirilmiştir ve, Genel Psikoloji %17.1'lik yüzde hakemler tarafından birinci dereceden önemli konular

arasında ilk sırada belirtilmiştir. İkinci sırada %10.4 ile Spor Psikolojisi gelmektedir. İlk yardım %8 ile üçüncü sırada bulunmaktadır.

Hakemlerin ikinci derecede önemli bulduğu konular sırasıyla, birinci %9.1 ile Spor Psikolojisi, ikinci %8 ile Liderlik, üçüncü %7.4 ile Spor Fizyolojisi.

Tablo 12: Hakemlerin Eğitim Aldıkları Konuların, Verdikleri Önem Sırasına Göre Dağılımı

Değer Konu adı	Konu ile ilgili eğitim almayanlar		Konu ile ilgili eğitim alanların önem sırasına göre değerlendirmesi											
			1.derece önemli		2.derece önemli		3.derece önemli		4.derece önemli		5.derece önemli		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Genel Psikoloji	317	68.8	79	17.1	27	5.9	18	3.9	13	2.8	7	1.5	461	100
Organizasyon	348	75.5	32	6.9	34	7.4	18	3.9	17	3.7	12	2.6	461	100
Motivasyon	360	78.1	32	6.9	25	5.4	23	5.0	8	1.7	13	2.8	461	100
Liderlik	335	72.7	28	6.1	37	8.0	30	6.5	19	4.1	12	2.6	461	100
Başarı ve Verimlilik	387	83.9	9	2.0	19	4.1	21	4.6	15	3.3	10	2.2	461	100
Spor Fizyolojisi	322	69.8	26	5.6	34	7.4	39	8.5	35	7.6	5	1.1	461	100
İletişim Becerisi	379	82.2	28	6.1	19	4.1	16	3.5	8	1.7	11	2.4	461	100
Spor Psikolojisi	278	60.3	48	10.4	42	9.1	43	9.3	35	7.6	15	3.3	461	100
Yönetim	364	79.0	13	2.8	28	6.1	14	3.0	16	3.5	26	5.6	461	100
Takım Çalışması	362	78.5	16	3.5	19	4.1	20	4.3	24	5.2	20	4.3	461	100
Fizyoloji	389	84.4	9	2.0	17	3.7	7	1.5	21	4.6	18	3.9	461	100
İlk Yardım	287	62.3	37	8.0	28	6.1	35	7.6	32	6.9	42	9.1	461	100
Sosyal Psikoloji	459	99.6	-	-	1	0.2	1	0.2	-	-	1	0.2	461	100

Üçüncü derecede önemli konular arasında ilk sırayı %9.3 ile yine Spor Psikolojisi almaktadır. İkinci sırada %8.5 ile Spor Fizyolojisi, üçüncü sırada ise %7.6 ile İlk yardım gelmektedir.

Dördüncü derecede önemli konular arasında %7.6 ile Spor Psikolojisi ve Spor Fizyolojisi ilk sıradadır. İkinci sırada %6.9 ile İlk yardım bulunmaktadır. Üçüncü sırada %5.2 ile Takım çalışması bulunmaktadır.

Beşinci derecede önemli konular arasında %9.1 ile İlk yardım ilk sıradadır. İkinci sırada %5.6 ile yönetim ve üçüncü sırada %4.3 ile Takım Çalışması yer almaktadır.

Verilere baktığımızda Spor psikolojisi, Genel Psikoloji, Spor Fizyolojisi, Takım Çalışması, İlyardım ve Yönetim konularının sırası ile öne çıktığını görmekteyiz. Bu konular arasında **Spor Psikolojisi** %39.7'lik değer ile en önemli konu olarak dikkat çekmektedir. İkinci sırada %38.0 ile **İlyardım** almaktadır. Üçüncü sırada ise %31.6 ile **Genel Psikoloji** gelmektedir. Spor yapan bireylerin agresif davranışlarının yüksek olabileceği ve saldırgan bir tutum içine girebileceği literatürdeki kuramlarla belirtilmiştir. Böyle agresif bir insan topluluğunun müsabakasını yöneten biri psikoloji, iletişim, yönetim gibi bazı konularda eğitilmiş olmalıdır. İnsan psikolojisi ve spor psikolojisi alanlarında eğitim alan hakemlerin sporcuların davranışlarını daha iyi anlayabilecek ve ona göre yöntemler geliştirerek müsabakayı en doğru ve etkili bir şekilde idare edecekleri düşünülmektedir.

Ayrıca antrenör eğitim programı dahilinde antrenör adaylarına spor psikolojisi, antrenman bilgisi, beslenme gibi dersler verilmektedir. Fakat hakem adaylarına temel spor bilimleri dersleri diyebileceğimiz (spor psikolojisi, liderlik, yönetim ve organizasyon vb) hiçbir ders verilmemektedir. Sadece kural bilgisi ve mekanik saha uygulamaları öğretilmektedir. Temel antrenör ve hakem kurs süresinde de fark vardır. Bir antrenör temel kursu 15 gün, hakem temel kursu ise 6 – 7 gün sürmektedir. Oysa sporcu, antrenörü ile olduğu kadar, hakemle de iletişim içerisinde. Bu nedenle hakem eğitiminde, temel bilgi ve mekanik saha uygulamasının yanı sıra belirtilen alanlara da yer verilmesinin bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Alt Problem 2

4.2. Hakemlere Yapılan Saldırı Durumu

Bu bölümde, saldırıya uğrayan hakem sayıları, hakemlere yapılan saldırının çeşidi, kim tarafından yapıldığı, saldırıda bulunan kişinin ceza alıp almadığı, nerede saldırı yapıldığı, ne zaman saldırı yapıldığı (maçtan önce, maç sırasında, maç sonrasında) hakkında verilerin yüzde ve frekans dağılımları verilmiştir.

4.2.1. Hakemlerin Saldırıya Uğrama Oranı

Hakemlerin sözlü, fiziksel veya hem sözlü hem fiziksel saldırıya uğrama oranlarını tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13a: Hakemlerin Saldırıya Uğrayıp Uğramadıklarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Saldırıya uğrama durumu		Cinsiyet		Bayan		Erkek		Toplam	
		(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Evet	Sözlü	31	34.4	115	31.0	146	31.4		
	Fiziksel	-	-	12	3.2	12	2.6		
	Sözlü – fiziksel	1	1.1	33	8.9	34	7.3		
Hayır		58	64.4	213	56.9	269	58.7		
Toplam		90	100.0	371	100.0	461	100.0		

Tablo 13b: Hakemlerin Saldırıya Uğrayıp Uğramadıklarının Statülere Göre Dağılımı

Statü	FIBA		A klasm.		B klasm.		C klasm.		Federas.		İl hak.		Aday h.		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Saldırıya uğramadım.	-	-	1	16.7	5	22.7	30	37.0	11	39.3	153	59.9	89	89.9	269	58.4
Sözlü Saldırı	-	-	3	50.0	5	22.7	32	39.5	14	50.0	82	36.9	10	9.8	146	31.7
Fiziksel Saldırı	-	-	-	-	1	4.5	8	9.9	-	-	3	1.4	-	-	12	2.6
Sözlü ve Fiziksel	3	100	2	33.3	11	50.0	11	13.6	3	10.7	4	1.8	-	-	34	7.4
Toplam	3	100	6	100	22	100	81	100	28	100	222	100	99	100	461	100

Tablo 13a'nın incelenmesinden, araştırmaya katılan hakemlerin % 41.3'lük bir bölümü saldırıya uğramış olduğu bulunmuştur. Saldırıların %31.4'ü sözlü,

%9.9'u sözlü ve fiziksel saldırıdır. Saldırıya uğrayan toplam hakem sayısı içerisinde bayan hakemlerin saldırıya uğrama oranı %16.6, erkek hakemlerin saldırıya uğrama oranı %83.4'tür.

Tablo13b'de hakemlerin saldırı durumlarının statülerine göre dağılımı görülmektedir. Buna göre FIBA hakemlerinin %100'ü sözlü ve fiziksel saldırıya maruz kalmışlardır. A klasmanı hakemlerin %88.7'si saldırıya uğramamıştır, %50'si sözlü saldırıya, %33.3'ü sözlü ve fiziksel saldırıya maruz kalmıştır. B klasmanı hakemlerin %22.7'si saldırıya uğramadıklarını belirtmişlerdir. %22.7'si sözlü saldırıya, %4.5'i fiziksel saldırıya ve %50'si hem sözlü hem de fiziksel saldırıya maruz kalmışlardır. C klasmanı hakemlerin %37'si saldırıya uğramamıştır. %39.5'i sözlü saldırıya, %9.9'u fiziksel saldırıya, 13.6'sı sözlü ve fiziksel saldırıya maruz kalmışlardır. Federasyon hakemlerinin %39.3'ü saldırıya uğramamıştır. %50'si sözlü saldırıya, %10.7'si sözlü ve fiziksel saldırıya maruz kalmıştır. İl hakemlerinin %59.9'sı saldırıya uğramamıştır. %36.9'si sözlü saldırıya, %1.4'ü fiziksel saldırıya, %1.8'i sözlü ve fiziksel saldırıya maruz kalmıştır. Aday hakemlerinin %89.9'si saldırıya uğramamışlardır. %9.8'i sözlü saldırıya maruz kalmışlardır.

Sözlü saldırı oranı erkek hakemlere oranla bayan hakemlerde daha fazla görülmektedir. Bu da, saldırganların bayan hakemlere karşı fiziksel bir güç kullanma davranışı içerisine girmediklerini gösterir. Toplam hakem sayısı içerisinde bayan hakemlerin saldırıya uğrama oranı %6.8, erkek hakemlerin saldırıya uğrama oranı ise %34.4'dür. Cinsiyet farklılığı saldırıya uğrama konusunda etkili olabilir.

Hakemlerin %10'u gibi bir oranın fiziksel saldırıya maruz kaldığını verisine göre, yaklaşık 46 hakem en az bir kere fiziksel bir saldırıya maruz kalmış. Sözlü

olarak saldırıya maruz kalanlar ise (147 kişi) %31.4'tür . Bayan hakemlerden sadece bir kişinin fiziksel saldırıya uğramış olması dikkat çekicidir. Buna rağmen bayan hakem sayısının düşük olması düşündürücüdür. Bu sonuca göre cinsiyet saldırganlığı önleme açısından bir engelleyici olabilir. Rainey ve Duggan'ın (1998) Amerika'da yaptığı araştırmada bayan hakemlere saldırı oranı daha düşük bulunmuştur. Rainey ve Duggan'nın araştırmasında hakemlerin saldırıya uğrama oranı %13.5'dir. Kendi cinsleri içerisinde; bayan hakemlerin saldırıya uğrama oranı %34.8, erkek hakemlerin saldırıya uğrama oranı %42.3'tür. Genel olarak bakıldığında bayan hakemlere saldırma oranı %7.1, erkek hakemlere saldırma oranı % 92.9'dir.

Çepe (1992), yaptığı araştırmada benzer sonuçlara ulaşmış ve erkeklerin daha fazla saldırgan tutum sergilediklerini söylemektedir.

4.2.2. Hakemlere Saldırıda Bulunanların Oranı

Bu bölümde hakemlerin kimler tarafından saldırıya uğradığının yüzde ve frekans dağılımı cinsiyete göre verilmiştir (Tablo 14). Araştırmaya katılan hakemler bu soruda birden çok seçenek işaretlemişlerdir.

Tablo 14: Cinsiyetlerine Göre Hakemlerin Saldırıya Uğradığı Kişilerin Dağılımı

Cinsiyet Saldırı yapan kişi	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Oyuncu	14	43.8	91	56.5	105	54.4
Seyirci	13	40.6	80	49.7	93	48.1
Antrenör	17	53.2	88	54.6	105	54.4
İdareci	3	9.4	34	21.1	37	19.1
Toplam	47	147.0	293	181.9	340	176.0

Tablo 14'deki verilere göre; oyuncular ve antrenörler %54.4'lik yüzde ile hakemlere en çok saldırıda bulunan kişilerdir. İkinci sırada %48.1 ile seyirciler bulunmaktadır. İdareciler ise %19.1 ile son sırada bulunmaktadır. Değerlerin yüksek

görülmesi, hakemlerin birden çok saldırı ve bu saldırıların da farklı kişilerden yapıldığını göstermektedir. Buna göre, saldırıya uğrayan hakemlerin %76'sı birden fazla saldırıya uğramıştır.

Hakemlerin verdikleri yanıtlarda, saldıran olarak birden fazla kişi işaretlendiği için değerler toplamı %100'ü geçmektedir. Hakemlerin %54 gibi bir oranda hem oyunculardan hem antrenörlerden saldırıya uğraması küçümsenmeyecek orandır. İdareci hariç diğer değerlerin birbirine yakın olması hakemlerin oyunun parçası olan oyuncu, antrenör ve seyirci üçlemesinden saldırıya maruz kalma oranının ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir. Bu oranların yüksek olmasında hakemlere önyargılı davranma, antrenör ve oyuncuların kural bilgisindeki azlık ve saldırganlara verilen cezaların caydırıcılığının az olması gibi nedenler olabilir. Ayrıca hakemlerin tecrübesizliği, antrenman ve kural bilgisi eksikliği, maç stresini kaldıramamaları sonucu hatalı karar vermeleri de bu sonuç üzerinde etkili olabilir.

Raine ve Duggan'nın (1998) araştırmasında oyuncular %41'lik değer ile hakemlere karşı saldırıda ilk sırada bulunmuştur. %20'lik değer ile aileler ikinci sırada, %19 ile antrenörler üçüncü ve %15 ile seyirciler son sırada tespit edilmiştir. Bizim değerlendirmemizde aileler seyirciler kısmına katılmıştır, bundan dolayı aslında bu rakam Raine ve Duggan'nın (1998) araştırmasında %35'lik bir değer almaktadır. Bu da araştırmamız ile benzer sonuçlar göstermektedir.

4.2.3. Hakemlerin Saldırıya Uğrama Nedenleri

Bu bölümde hakemlerin saldırıya uğrama nedenleri yüzde ve frekans dağılımı verilmiştir. Araştırmaya katılan hakemler bu soruda birden çok seçenek işaretlemişlerdir.

Tablo 15: Hakemlerin Saldırıya Uğrama Nedenlerinin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Saldırının nedeni \ Cinsiyet	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Alkol	-	-	2	1.0	2	1.0
Kararlara itiraz	20	10.4	90	46.6	110	57.0
Kaybetme Hırsı ve Üzüntüsü	19	9.8	93	48.1	112	58.0
Fanatizm	2	1.0	21	10.8	23	11.9
Kişisel	1	0.5	6	3.1	7	3.6
Bilmiyorum	1	0.5	2	1.0	3	1.5
Toplam	43	22.2	214	110.0	257	133.0

Tablo 15’te bayan hakemlerin saldırıya uğrama nedenleri arasında alkol seçeneğinin olmadığı, erkek hakemlerde ise bu oranın %1 olduğu görülmektedir. 193 adet saldırıya uğrayan hakemin, saldırıya uğrama nedenlerinden, kaybetme hırsı ve üzüntüsü %58 ile ilk sırada yer almaktadır. Kararlara itiraz %57 ile ikinci sıradadır. Fanatizm ise %11.9’luk değer ile üçüncü sıradadır.

Yapılan saldırıların nedeninin kararlara itiraz ile kaybetme hırsı ve üzüntüsü nedenlerinde yoğunlaşması oyuncu, antrenör ve seyirci üçlemesinin yenilmeyi hazmedememesi ve hakem kararlarını beğenmemesi sorunlarını ortaya çıkarmaktadır.

Rainey ve Duggan’ın (1998) yaptığı çalışmada, saldırı nedenleri arasında ilk sırayı %20 ile alkol almış. Türkiye’deki müsabakalara alkol sokulmasının yasak olması belki de bu değer araştırmanızda yok denebilecek bir düzeyde çıkmasını sağlamış olabilir. Rainey’in yaptığı bir diğer çalışmada (1994) softbol hakemlerin verdiği ifadeye göre saldırının en büyük nedeni alkol olarak bulunmuştur. Şahin’in (2003) yaptığı çalışmada seyircilerin %51.1’inin hakemin yanlış ve taraflı olduğuna inancı seyircileri saldırgan davranışlara iten nedenler arasında bulunmuştur. Diğer bir çalışmada ise Karagözoğlu ve Mungan Ay (1997), seyircileri tahrik edip saldırgan davranışlara iten nedenlerden birinin de %46’lık bir değer ile hakemlerin davranışları

olduğunu bulmuşlardır. Bu da hakemlerin oyunculara, antrenörlere ve idarecilere karşı davranışlarının önemini ortaya çıkarmaktadır.

Keskin'in (1998) araştırmasında elde edilen bulgular doğrultusunda basketbol karşılaşmalarındaki saldırganlık içeren davranışların asgari düzeye indirilmesi bakımından; maçlara izleyici olarak bayanların da çekilmesi, spor salonu çevresinde maç saatlerinde alkollü içki satışı ve salona alkol girişinin engellenmesi, takım yöneticilerinin ve basının taraftarları saldırganlığa yöneltebilecek tutum, davranış ve beyanlardan sakınmaları gerektiği önerilmiştir.

4.2.4. Hakemlerin Saldırıya Uğrama Zamanları

Bu bölümde hakemlerin saldırıya uğrama zamanlarının yüzde ve frekans dağılımları verilmiştir (Tablo 16). Araştırmaya katılan hakemler bu soruda birden çok seçenek işaretlemişlerdir.

Tablo 16: Hakemlerin Saldırıya Uğrama Zamanlarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Saldırıya uğrama zamanı	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Oyun öncesi	1	3.1	7	4.3	8	4.1
Oyun sırası	26	81.3	131	81.4	157	81.3
Oyun sonrası	15	46.9	88	54.6	103	53.4
Toplam	42	131.3	226	140.3	268	138.8

Tablo 16'nın incelenmesinden, Hakemlerin oyun öncesi saldırıya uğrama yüzdesi %4.1, oyun sırasında saldırıya uğrama oranı %81.3, oyun sonrasında saldırıya uğrama oranı ise %53.4'tür. Değerlerin %100'den fazla olması hakemlerin birden fazla saldırıya farklı zamanlarda maruz kaldığını göstermektedir.

Hakemlerin oyun sırası ve sonrası saldırıya uğrama yüzdeleri müsabaka öncesi saldırıya uğrama yüzdesinden önemli derecede farklıdır. Hakemlerin %80 gibi bir kısmının oyun sırasında saldırıya uğraması, üzerinde önemle durulması gereken

bir konudur. Saldırı nedenlerinin yoğun bir şekilde kaybetme üzüntüsü ve hakem kararlarının beğenilmemesi olması, hakemlerin oyun sırasında oyuncu, antrenör ve idarecilere karşı davranış ve iletişim stratejileri geliştirmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Aslında ilk olarak iki tarafın da anlaması gereken şey, herkesin kendi işini yaptığı ve bunu da en iyi şekilde yerine getirmeye çalıştığıdır. Yani iletişim karşılıklı saygı ve güven içerisinde oluşturulmalıdır.

4.2.5. Hakemlere Saldıran Kişilerin Ceza Durumları

Bu bölümde hakemlere yapılan saldırı sonucunda, saldırganların ceza alıp almama durumları verilmiştir (Tablo 17).

Tablo 17: Saldıran Kişilerin Ceza Alma Durumlarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Ceza alma durumu	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Evet	17	53.1	86	54.0	105	54.0
Hayır	13	40.6	43	26.5	56	28.0
Bilmiyorum	2	6.3	33	19.5	35	18.0
Toplam	32	100.0	162	100.0	196	100.0

Saldıran kişilerin ceza alıp almamaları ile ilgili bilgiler tablo 17’de verilmiştir. Buna göre hakemlere saldırıda bulunan kişilerin **%54’ü** bir ceza almış. Geri kalan **%46’sı** ya ceza almamış yada hakemler tarafından bilinmediği görülmektedir.

Yukarıdaki rakamlar hakemlere saldırıda bulunanların yaklaşık yarısının saldırı sonrası bir ceza almadığını göstermektedir. Saldırının çok büyük olmamasından dolayı hakemlerin umursamaması veya federasyon tarafından ceza verilmemesi gibi nedenler ceza alınmamasında etken olabilir. Hakemlere karşı yapılan saldırılar, federasyon veya ilgili kurula olayın gerçekleşmesinden sonra

hakemin yazacağı rapor ile olayı bildirmesi sonucu disiplin kurulu tarafından değerlendirmeye alınmaktadır. Saldırı durumunda hakemin veya maçın gözlemcisinin doldurabileceği bir rapor henüz mevcut değildir. Ama çeşitli ülkelerde özellikle Amerika’da bu tür raporlar mevcuttur. Bu konu ile örnekler ek’ler bölümünde verilmiştir (EK – 4).

Rainey ve Duggan’nın (1998) Amerika’daki araştırmasında saldırganların %55’i hiç ceza almamış, Rainey ve Hardy’nin (1999) Büyük Britanya’daki araştırmasında ise bu oran %37’dir. Yapılan saldırılar sonucu verilen cezalara baktığımızda, ülkemizdeki cezalar ile yabancı ülkelerde verilen cezalar arasında çok büyük farklar görülmektedir. Aşağıda, saldırganlara verilen cezalar ile ilgili karşılaştırmalı örnekler bulunmaktadır.

Yurt içindeki saldırgan davranışlarda verilen cezalardan örnekler;

- **15.11.2002** tarihinde oynanan Marmara Üniv. – Yalovaspor Erkekler Basketbol 2. Lig müsabakasında Yalova spor Kulübü antrenörü Cengiz Karadağ’ın Müsabaka hakemlerine yönelik davranışları ve sözleri ile ilgili hakem, teknik komiser ve saha komiseri beyanları ile antrenör Cengiz Karadağ’ın savunma yazıları Disiplin Kurulu tarafından değerlendirilmiştir. Disiplin Talimatı 36. Madde gereğince 3 ay müsabakalardan men ve 600 milyon TL para cezası verilmesine, ancak savunmasındaki pişmanlık dikkate alınarak 14. Madde çerçevesinde cezanın 1/3 oranında indirilmesine, netice olarak Cengiz Karadağ’ın 28.11.2002 tarih ve 10 sayılı tedbir kararının tebliğinden geçerli olmak üzere 2 ay müsabakalardan men ve 400 milyon TL para cezası ile tecziyesine karar verilmiştir.

- **11.01.2003** günü Erzurum Atatürk Üniversitesi spor salonunda oynanan Erzurum Dsi Spor – Samsun Dsi Spor erkekler basketbol deplasmanlı bölgesel lig

müşabakasında, Erzurum DSİ spor kulübü oyuncusu Şevket Selim Yılmaz'ın **hakeme yumruk atarak**, yaralanmasından dolayı kendisine Disiplin Talimatı 37. Madde gereğince 8 maç müşabakalardan men cezası verilmiş, suç hakeme karşı işlendiğinden Disiplin Talimatı 37.2 maddesi gereği cezası iki katı oranında artırılmış ve netice olarak Şevket Selim Yılmaz **16 maç müşabakalardan men cezası** ile cezalandırılmıştır.

- **08.02.2002** tarihinde İstanbul'da oynanan İ.T.Ü. – FENERBAHÇE erkekler basketbol 1. Lig müşabakasinda , Fenerbahçe spor kulübü oyuncusu Damir **MRSIC'in hakeme karşı eliyle iter şekilde sertçe dokunması ve sözleri** neticesinde müşabaka hakemi tarafından diskalifiye edilmiştir. Sporcuya Disiplin Talimatı 34. Madde gereği 3 maç müşabakalardan men ve 750 milyon TL para cezası ile cezalandırılmış, ancak olayın mahiyeti ve sporcunun pişmanlığı dikkate alınarak 12. Madde çerçevesinde cezanın 1/3 oranında indirilmiş, netice olarak 2 maç müşabakalardan men ve 500 milyon TL para cezası verilmiştir (www.tbf.org.tr/arsiv/disiplin).

Yurt dışından benzer saldırgan davranışlara yönelik cezalara bakıldığında;

- **04.01.2000** tarihinde Celina Lisesi – Pickett Lisesi Basketbol müşabakasından sonra, salonu terk etmek üzere olan **hakeme arkadan gelerek kafasına vuran** oyuncu hakemin mahkemeye müracaatı ve 250 bin dolarlık tazminat talebi sonucu Mayıs 2001'te mahkeme kararı ile oyuncuya, "80 saat vatandaşlık hizmeti" (community service) cezası verilmiştir.

- **1996 – 1997** sezonunda NBA oyuncularını Dennis Rodman, Nick Van Exel ve Macig Janson hakemlere karşı yaptıkları saldırılar nedeni ile cezalandırılmışlardır.

Dennis Rodman; hakem Ted Bernhardt'a **kafa atması** ile "6 maç müsabakalardan men ve 20 bin dolar para" cezasına çarptırılmıştır.

Nick Van Exel; hakem Ron Garretson'u **iterek hakem masasına çarpmasına** neden olmuş ve bu hareketi sonunda "7 maç müsabakalardan men ve 25 bin dolar para cezası" verilmiştir.

Magic Jonson; bir pozisyon sonrası kendisine açıklama yapmak için yaklaşan hakem Scott Foster'a **omuz atarak itmiş** ve bu hareketi sonucunda kendisine "3 maç müsabakalardan men ve 10 bin dolar para cezası" verilmiştir.

- **2000 – 2001** sezonu Avustralya NSW Eyalet 1. Lig müsabakası sonrası hakemi protesto için top fırlatan Roger Bander, fırlattığı topun hakem Jacob Jambazian'ın **yüzüne gelmesi ve gözlüğünün kırılması sonucu "20 yıl müsabakalardan men"** cezası ile cezalandırılmıştır ve basketbol hayatı sona ermiştir (http://wildcat.arizona.edu/papers/89/135/18_1_m.html).

- **2002 – 2003** sezonunda NBA takımlarından Dallas Mavericks'in sahibi Mark Cuban, Memphis maçından sonra müsabaka hakemleri ile ilgili yaptığı açıklamalardan ötürü, 100.000 dolar para cezasına çarptırılmıştır. Cuban'ın son 3 yılda bu tür ceza için ödediği para 1 milyon dolardır (Aktaş, 2003).

Yukarıdaki örneklerden de görüldüğü gibi, ülkemizdeki verilen cezalar ile dünyada verilen cezalar arasında büyük farklılıklar vardır. Bu farklılık hem parasal hem de uygulamaya yöneliktir. Örneğin; Avustralya NSW eyaleti basketbol federasyonuna bağlı birlikler (association), kendi mahkemelerini kurarak meydana gelen bütün olayları bu mahkemede değerlendirmektedir. Kurul, birlikten 3 kişi ve federasyondan bir temsilci tarafından oluşturulur. Bu kurul mahkeme günü olayla ilişkili tüm kişileri (hakem, oyuncu, tanıklar vb.) dinleyerek bir karar vermektedir.

Bu mahkemede konuşulan her şey kasede kayıt edilmektedir. Eğer olay büyük veya resmi mahkemelik bir olay ise, bu kurul olaya karışmamaktadır. Bir nevi yerel (özel) mahkeme niteliğinde görev yapmaktadır (Ekmekçi 2003).

Türkiye’de ise bu şekilde görev yapan özel bir kurul bulunmamaktadır. Yerel olarak, illerde bulunan G.S.İ.M. bünyesindeki ceza kurulları, yerel liglerde meydana gelen olayları değerlendirip ceza vermektedir. Ulusal düzeydeki müsabakalar da ise, branş federasyonlarının mevcut Disiplin Kurulları konuları incelemektedir.

Bir basketbol müsabakasında saldırıya maruz kalan bir kişi olaydan sonra karakola gidip şikayetçi olursa, olay mahkemeye intikal etmektedir. Saldırıya uğrayan kişi şikayetçi olmaz ise müsabakada meydana gelen olay hakkında hakem ve gözlemci raporuna doğrultusunda olay Basketbol Federasyonu Disiplin Kuruluna intikal etmekte ve disiplin kurulu talimatları uyarınca bir ceza verilmektedir.

Basketbol Federasyonu’nun düzenlemiş olduğu müsabakalar “idari eylem” niteliğindedir; resmi nitelik taşımaktadırlar. Bu itibarla Türkiye Basketbol Federasyonu’nca, Türkiye Cumhuriyeti Devleti içerisinde basketbol sporunun icrası, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla yapılan tüm organizasyonlar da, bugünkü mevzuat çerçevesinde, devlet eliyle yürütülen resmi faaliyetlerdir. Basketbol Federasyonu tarafından görevlendirilen teknik gözlemciler ve hakemler icra ettikleri görev bakımından resmi sıfat taşımaktadırlar. Müsabakalarda görev yapan hakemler resmi memur statüsündedir (Kaya 2003). Saldırıya uğrayan hakemler bazı durumlarda hukuki açıdan nasıl bir yol izlemesi gerektiğini bilmedikleri için mağdur durumda kalabilmektedir

Saldırıya uğrayan bir hakemin kanuni olarak neler yapması gerektiği ile ilgili tüm bilgiler EK – 5’de sunulmuştur.

4.2.7. Hakemlerin Saldırıya Uğradıkları Yerler

Bu bölümde hakemlerin saldırıya uğradıkları yerlerin iller bazında dağılımı verilmiştir. Hakemlerin saldırıya uğradıkları yerler, hakemler tarafında en fazla 3 tane olacak şekilde il adı olarak işaretlenmesi istenmiş ve buna göre Tablo 18'deki veriler oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan hakemler bu soruda birden çok seçenek işaretlemişlerdir.

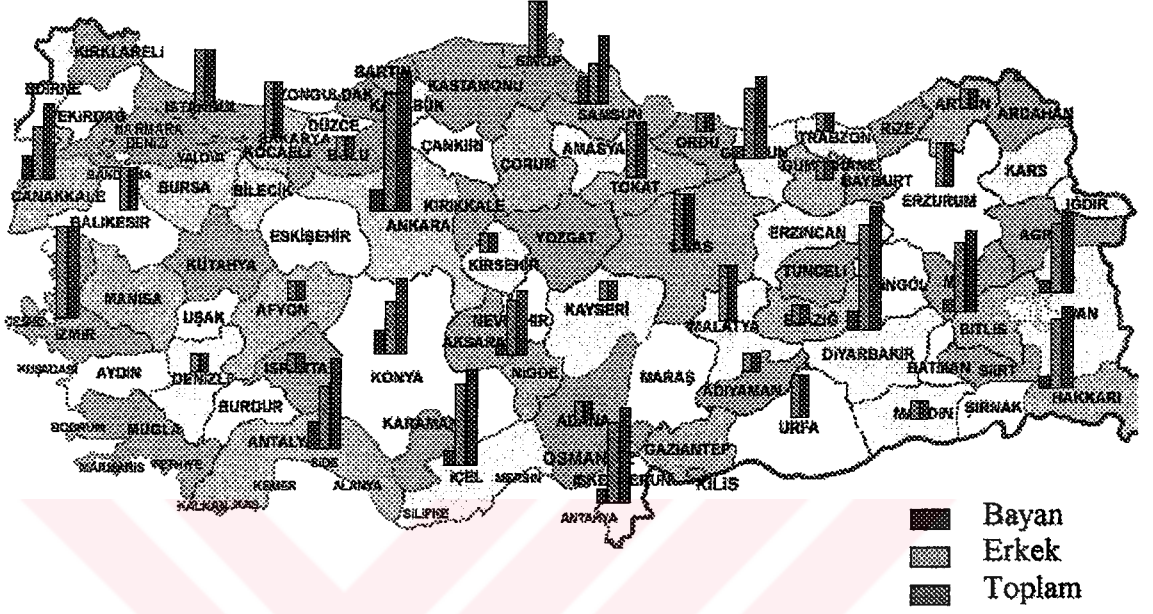
Tablo 18: Hakemlerin Saldırıya Uğradıkları Yerlerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet	Bayan		Erkek		Toplam		Cinsiyet	Bayan		Erkek		Toplam	
Saldırıya uğranılan yer	(n)	%	(n)	%	(n)	%	Sald. Uğra. Yer	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Adana	-	-	2	1.2	2	1.0	Konya	4	12.5	6	3.7	10	5.2
Adıyaman	-	-	2	1.2	2	1.0	Malatya	-	-	5	3.1	5	1.1
Afyon	-	-	2	1.2	2	1.0	Manisa	2	6.2	2	1.2	4	2.1
Ankara	3	9.4	17	10.5	20	10.4	Mardin	-	-	1	0.6	1	0.5
Antalya	4	12.5	9	5.6	13	6.7	Nevşehir	-	-	1	0.6	1	0.5
Artvin	-	-	1	0.6	1	0.5	Niğde	1	3.1	6	3.7	7	3.6
Balıkesir	-	-	4	2.5	4	2.1	Ordu	-	-	2	1.2	2	1.0
Bitlis	1	3.1	7	4.3	8	4.1	Rize	-	-	4	2.5	4	2.1
Bolu	-	-	2	1.2	2	1.0	Sakarya	-	-	1	0.6	1	0.5
Çanakkale	2	6.2	4	2.5	6	3.1	Samsun	4	12.5	6	3.7	10	5.2
Denizli	-	-	1	0.6	1	0.5	Siirt	-	-	10	6.2	10	5.2
Diyarbakır	1	3.1	17	10.5	18	9.3	Sinop	-	-	5	3.1	5	1.1
Elazığ	-	-	3	1.8	3	1.5	Sivas	-	-	8	5.0	8	1.1
Erzurum	-	-	7	4.3	7	3.6	Tekirdağ	1	3.1	-	-	1	0.5
Gaziantep	-	-	4	2.5	4	2.1	Tokat	-	-	10	6.2	10	5.2
Giresun	1	3.1	5	3.1	6	3.1	Trabzon	-	-	2	1.2	2	1.0
Gümüşhane	-	-	1	0.6	1	0.5	Tunceli	1	3.1	1	0.6	2	1.0
Hakkari	1	3.1	7	4.3	8	4.1	Şanlıurfa	-	-	4	2.5	4	2.1
Hatay	3	9.4	10	6.2	13	6.7	Van	1	3.1	7	4.3	8	4.1
Isparta	-	-	2	1.2	2	1.0	Yozgat	-	-	3	1.8	3	1.5
İçel (Mersin)	2	6.2	7	4.3	9	4.7	Aksaray	-	-	1	0.6	1	0.5
İstanbul	-	-	9	5.6	9	4.7	Bayburt	1	3.1	-	-	1	0.5
İzmir	-	-	13	8.1	13	6.7	Karaman	1	3.1	4	2.5	5	1.1
Kayseri	-	-	1	0.6	1	0.5	Kilis	-	-	1	0.6	1	0.5
Kırşehir	-	-	1	0.6	1	0.5	Karabük	1	3.1	5	3.1	6	3.1
Kocaeli	-	-	6	3.7	6	3.1	Toplam	35	112.1	238	152.7	273	145.2

Tablo 18'de hakemlerin saldırıya uğradıkları illerin cinsiyetlerine göre dağılımı verilmiştir. Buna göre; hakemlerin en çok saldırıya uğradığı il **%10.4** ile Ankara, ikinci sırada **%9.3** ile Diyarbakır, üçüncü sırada **%6.7** ile Antalya, Hatay ve İzmir gelmektedir. Bu illeri **%5.2**'lik yüzde ile Konya, Samsun, Siirt ve Tokat

izlemektedir. Mersin ve İstanbul illerinde bu oran %4.7 olarak görülmektedir.

%4.1'lik yüzdeye sahip iller; Bitlis, Hakkari, Sivas ve Van illeridir.

Yukarıdaki Türkiye İller haritasında Tablo 18'deki verilerin iller düzeyinde grafiksel görünüşleri bulunmaktadır. Grafikler Türkiye saldırganlık dağılımının normal olduğunu göstermektedir. Doğu illerindeki grafikler oran olarak biraz daha fazla görünmektedir.

Grafiklerden ve tablodan da anlaşılacağı gibi saldırı oranları yüksek olan iller genel olarak büyük il statüsündedir. Büyük illerde basketbolun popüler olması ve bu şehirlerde tüm kategorilerde kulüplerin bulunması, müsabakalarının çok olması buralarda meydana gelen olaylar ile doğru orantılı olabilir. Saldırganlık olayları üzerinde bölgelerin sosyo – kültürel yapıları ayrı bir araştırma konusu olabilir.

Alt Problem 3

4.3. Hakemlerin Saldırıda Bulunma Durumu

Bu bölümde saldırıda bulunan hakem sayıları, hakemlerin yaptıkları saldırının çeşidi, kime karşı yaptıkları, saldırı sonucu ceza alıp almadığı, nerede saldırıda bulundukları, ne zaman saldırı yaptıkları (maçtan önce, maç sırasında, maç sonrasında) hakkında verilerin yüzde ve frekans dağılımları verilmiştir.

4.3.1. Hakemlerin Saldırıda Bulunma Oranı

Bu bölümde hakemlerin saldırıda bulunma durumlarının yüzde ve frekans dağılımları verilmiştir (Tablo 19). Araştırmaya katılan hakemler bu soruyu cevaplarken birden çok seçenek işaretlemişlerdir.

Tablo 19: Cinsiyetlerine Göre Hakemlerin Saldırıda Bulunma Durumları

Cinsiyet Saldırıda bulunma durumu		Bayan		Erkek		Toplam	
		(n)	%	(n)	%	(n)	%
Evet	Sözlü	1	1.1	3	0.8	4	0.9
	Fiziksel	-	-	5	1.3	5	1.1
	Sözlü – fiziksel	-	-	1	0.3	1	0.2
Hayır		89	98.9	362	97.6	451	97.9
Toplam		90	100.0	371	100.0	461	100.0

Tablo 19'un incelenmesinden toplam saldırıda bulunan hakemlerin oranı %2.1, bayan hakemlerin kendi içerisinde saldırma oranı %1.1, erkek hakemlerin saldırma oranı ise %2.4 olarak görülmektedir

Bayan hakemlerin sadece sözlü saldırıda bulunması fiziksel saldırıların tamamının erkek hakemler tarafından yapıldığını göstermektedir. Bayan hakemlere fiziksel saldırı olmaması, bayan hakemlerin fiziksel saldırıda bulunmadığı sonucunu doğurmuş olabilir. Toplumdaki bayanlara verilen değer nedeni ile bayan hakemlere fiziksel saldırı olmadığı düşünülmektedir.

4.3.2. Hakemlerin Saldırıda Bulundukları Kişilerin Oranları

Bu bölümde hakemlerin saldırıda bulundukları kişilerin frekans dağılımı ve yüzde oranları verilmiştir (Tablo 20).

Tablo 20: Cinsiyetlerine Göre Hakemlerin Saldırıda Bulunduğu Kişilerin Dağılımı

Cinsiyet Saldırı yapılan kişi	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Oyuncu	-	-	3	0.8	3	0.6
Seyirci	-	-	4	1.1	4	0.8
Antrenör	1	1.1	2	0.6	3	0.6
İdareci	-	-	1	0.3	1	0.2
Saldırıda Bulunmadım	89	98.9	361	97.2	452	98.0
Toplam	90	100.0	371	100.0	461	100.0

Tablo 20’de hakemlerin saldırdığı kişilerin dağılımlarına bakıldığında, görülmektedir. Hakemler %0.8 ile en fazla seyircilere saldırmışlardır. İkinci sırada %0.6 ile oyuncular ve antrenörler gelmektedir. Son sırada ise %0.2 ile idareciler gelmektedir.

Bayan hakemlerden sadece bir tanesi antrenöre sözlü saldırıda bulunmuştur, buna karşılık erkek hakemlerden altı tanesinin fiziksel saldırıda bulunduğu tespit edilmiştir. Saldırıda bulunan kişilerin en çok seyirci olması hakem seyirci ilişkisinin iyi olmadığını göstermektedir. Özmaden ve Yıldırım (2002) yaptıkları araştırmada seyirci saldırganlığı üzerinde hakemin etkisinin %56.4 olduğunu bulmuşlardı. Şahin’in (2003) yaptığı araştırmada ise seyircilerin %51.1’i hakemin yanlış ve taraflı olduğuna inandığı tespit edilmişti.

Hakemlere karşı yapılan saldırılarda oyuncular ve antrenörler ilk sırada yer almaktaydı (tablo 14), ancak Tablo 20’de hakemler ile seyirci arasında en yüksek değer olarak görülmektedir, ancak 0.8’lik bu değerle anlamlı bir ilişki kurulamamaktadır. İki tablodaki değerlerin farklılığının nedeni; müsabaka esnasında hakemlerin oyuncu ve antrenörlere karşı kullanabilecek teknik faul ve diskalifiye

gibi cezalara sahip olması olabilir. Hakem oyuncu ve antrenörlerin kural dışı hareketlerini bu kuralları kullanarak cezalandırabilir, ancak seyirciye karşı böyle bir yetkisi yoktur. Böylece hakemin saldırısı, seyirciden gelen bir saldırıya kişisel tepki göstermesi olarak ortaya çıkmaktadır.

4.3.3. Hakemlerin Saldırıda Bulunma Nedenleri

Bu bölümde hakemlerin saldırıda bulunma nedenleri ile ilgili frekans dağılımı ve yüzde oranları verilmiştir (Tablo 21).

Tablo 21: Hakemlerin Saldırma Nedenlerinin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Saldırının nedeni	Cinsiyet		Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Alkol	-	-	-	-	-	-	-	-
Kişisel	-	-	-	-	-	-	-	-
Anlık Tepki	1	1.1	7	1.9	8	1.8	8	1.8
Kendini savunma	-	-	6	1.6	6	1.3	6	1.3
Saldırıda Bulunmadım	89	98.9	358	96.5	449	96.9	449	96.9
Toplam	90	100.0	371	100.0	461	100.0	461	100.0

Tablo 21’de hakemlerin saldırma nedenlerinin sonuçlarına göre, alkol ve kişisel nedenlerden dolayı hakemler hiçbir saldırıda bulunmamıştır. Saldırı nedenleri anlık tepki veya kendini savunmadır. Hakemlerin %1.8’i saldırı nedenlerini “anlık tepki”, %1.3’ü “kendini savunma” olarak adlandırmaktadırlar.

Hakemlerin saldırıları, genellikle kendisine yapılan bir saldırıya karşılık verme şeklinde düşünülmektedir. Ancak “anlık tepki” onaylanacak bir davranış olmadığı için, hakemlerin daha soğuk kanlı olmaları gerektiği ve baskı altında duygularını kontrol etmeye yönelik eğitim almaları gerekliliği öngörülebilir.

4.3.4. Hakemlerin Saldırı Zamanları

Bu bölümde hakemlerin saldırıya bulunma zamanları ile ilgili frekans dağılımı ve yüzde oranları görülmektedir (Tablo 22).

Tablo 22: Hakemlerin Saldırıda Bulunma Zamanlarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Saldırıda bulunma zamanı	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Oyun öncesi	-	-	-	-	-	-
Oyun sırası	1	1.1	4	1.1	5	1.1
Oyun sonrası	-	-	6	1.6	6	1.3
Saldırıda Bulunmadım	89	98.9	361	97.3	452	97.6
Toplam	90	100.0	371	100.0	461	100.0

Tablo 22’de görüldüğü gibi, hakemlerin oyun öncesinde yapmış olduğu bir saldırı bulunmamaktadır. Hakemlerin %1.1’i oyun sırasında, %1.3’ü oyun sonrasında saldırıda bulunmuştur.

Hakemlerin oyun sırasında ve sonrasında saldırıda bulunması, müsabakada yaşanan saldırganlık olaylarının, maçın durumu, skoru ve hakem kararların değerlendirilmesi ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Özellikle oyun sırasında ve sonrasında takımların oyuncularından, antrenörlerinden ve seyircilerden gelen tepkiler sonucunda hakemler stres altına girmektedir. Yapılan birçok araştırmada (Rainey 1999, Taylor ve Daniel 1987, Goldsmith ve Williams 1992) hakemlerin stres kaynağı olarak “fiziksel saldırıya uğrama korkusu” belirtilen maddeler arasındadır. Bu stres nadir de olsa karşı tepki olarak maç içerisinde ve sonrasında dışa çıktığı söylenebilir.

4.3.5. Hakemlerin Ceza Alma Durumları

Bu bölümde hakemlerin ceza alma durumları ile ilgili frekans dağılımı ve yüzde oranları verilmiştir (Tablo 23).

Tablo 23’e bakıldığında, hakemlerin %0.6’sının yaptıkları saldırı sonucu bir ceza aldıkları görülmektedir.

Tablo 23: Hakemlerin Ceza Alma Durumlarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Ceza alma durumu	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Evet	-	-	3	0.8	3	0.6
Hayır	1	1.1	6	1.6	7	1.5
Saldırıda Bulunmadım	89	98.9	362	97.6	451	97.9
Toplam	90	100.0	371	100.0	461	100.0

Hakemlerin yaptıkları saldırılar sonucunda ceza almaları ile ilgili resmi bir kayda rastlanılmamıştır. Cezalar sözlü olarak hakeme bildirilmektedir ve resmi olarak kaydı tutulmamaktadır. Verilen cezalar, illerde İ.H.K'nin, ulusal liglerde M.H.K.'nin kararı doğrultusunda hakeme belirli bir süre görev vermemesi şeklinde gerçekleşmektedir.

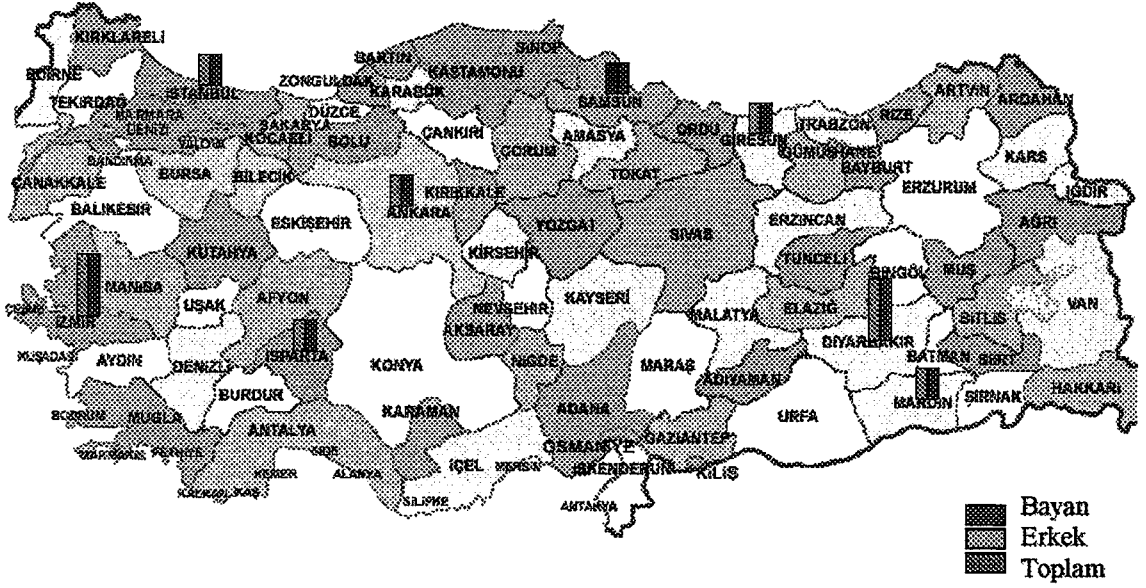
4.3.6. Hakemlerin Saldırıda Bulundukları Yerler

Bu bölümde hakemlerin saldırıda bulundukları yerler (iller) ile ilgili yüzde ve frekans dağılımları yapılmıştır (Tablo 24).

Tablo 24: Hakemlerin Saldırıda Bulundukları Yerlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet Saldırıya uğranılan yer	Bayan		Erkek		Toplam	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Ankara	-	-	1	0.3	1	0.2
Diyarbakır	-	-	2	0.5	2	0.4
Giresun	-	-	1	0.3	1	0.2
Isparta	-	-	1	0.3	1	0.2
İstanbul	-	-	1	0.3	1	0.2
İzmir	-	-	2	0.3	2	0.4
Mardin	-	-	1	0.3	1	0.2
Samsun	1	1.1	-	-	1	0.2
Saldırıda Bulunmadım	89	98.9	362	97.7	451	98.0
Toplam	90	100.0	371	100.0	461	100.0

Tablo 24'ün incelenmesinden, Diyarbakır ve İzmir'de %0.4, Ankara, Giresun, Isparta, İstanbul, Mardin ve Samsun'da %0.2'lik bir oran görülmektedir. Araştırmaya alınan diğer illerde saldırı olayı görülmemiştir.

Yukarıdaki haritada, hakemlerin yaptıkları saldırıların iller bazında grafiksel görüntüleri verilmiştir.

Hakemlerin saldırıda bulunduğu iller büyük il statüsündeki illerdir. Sonuçların büyük illerde daha çok maç oynanması ile bir ilişkisi olabilir. Saldırı sonuçlarına bakıldığında yapılan saldırıların illerde düzgün bir dağılım gösterdiği görülmektedir. Bu illerde hakemlere saldırıların olması fakat buna karşın hakemlerin az da olsa saldırganca davranışlarda bulunmaları, kendilerini koruma ve anlık tepkiden kaynaklanıyor olabilir. Ancak bu oranların çok düşük seviyelerde olması hakem camiası açısından sevindiricidir.

Alt Problem 4

4.4. Hakemlerin Eğitim Aldıkları Konular ile Karşılaşılan Saldırganlık

Oranı

Bu bölümde hakemlere yapılan saldırı durumunun eğitim aldıkları konulara göre dağılımları, eğitim alanlar ve almayanlar olarak sınıflandırılmış ve karşılaştırılmıştır (Tablo 25).

Tablo 25 Hakemlerin Saldırıya Uğrama Durumlarının Eğitim Konuları ile Karşılaştırılması

Saldırıya uğrama Durumu Konu adı	Konu ile ilgili eğitim alanların Saldırı durumu				Konu ile ilgili eğitim almayanların saldırı durumu				Toplam	
	Evet		Hayır		Evet		Hayır			
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Genel Psikoloji	70	15.0	74	16.5	120	25.8	197	42.7	461	100
Organizasyon	43	9.3	70	15.1	147	31.6	201	44.0	461	100
Motivasyon	35	7.5	56	12.4	145	31.3	215	46.8	461	100
Liderlik	61	13.0	65	13.9	139	27.8	206	45.3	461	100
Başarı ve Verimlilik	39	8.3	35	7.9	151	32.5	236	51.3	461	100
Spor Fizyolojisi	57	12.4	82	17.7	133	28.4	189	41.5	461	100
İletişim Becerisi	44	9.6	38	8.6	146	31.2	233	50.6	461	100
Spor Psikolojisi	78	16.6	105	23.1	112	24.2	166	36.1	461	100
Yönetim	47	10.2	50	11.1	143	30.6	221	48.1	461	100
Takım Çalışması	45	7.7	54	12.3	145	31.0	217	47.0	461	100
Fizyoloji	29	6.2	43	9.4	161	34.6	228	49.8	461	100
İlk Yardım	76	16.4	99	21.6	114	24.4	173	37.6	461	100
Sosyal Psikoloji	-	-	2	0.6	190	40.8	269	58.6	461	100

Tablo 25de eğitim konularını alan ve almayan hakemlerin saldırıya uğrama durumları incelendiğinde, **Genel Psikoloji** konusunda eğitim almış hakemin saldırıya uğrama oranı **%15.0**, eğitim almamış hakemlerin saldırıya uğrama oranı **%25.8** olarak bulunmuştur. Genel psikoloji, insan davranışlarının temel nedenlerini anlamasında hakeme yardımcı bilgiler içermektedir bu sayede hakem olaylardaki davranış nedenlerini kendisi ve diğer kişiler açısından değerlendirip doğru tepki verecektir.

Organizasyon eğitimi alan hakemlerin saldırıya uğrama oranı **%9.3**, eğitim almayanların saldırıya uğrama oranı **%31.6**'dır. Organizasyon, yönetici ve lider olan kişilerde içinde bulunulan ortamın şekil olarak, görev ve sorumluluklarını ve sınırlarını belirleme açısından hakeme vizyon sağlayacaktır. Organizasyon içerisinde yönetici rolünde olan hakem bu sayede daha bilinçli hareket edebilecektir.

Motivasyon konusunda eğitim alan hakemlerin saldırıya uğrama oranları **%7.5**, eğitim almayanların saldırıya uğrama oranları **%31.3**'tür. Motivasyon her alanda olduğu gibi sporda da çok önemlidir. Özellikle hakemler açısından

düşünüldüğünde, en az hata ile yönetilmesi gereken bir müsabaka için hakemin motivasyonunun en üst düzeyde olması gerektiği düşünülmektedir.

Liderlik eğitimi alan hakemlerin saldırıya uğrama oranı %13.0, eğitim almayanların saldırıya uğram oranı %27.8 olarak bulunmuştur. Liderlik her yöneticide bulunması gereken özelliklerdendir. Hakem sahada bir yönetici olarak bulunmaktadır ancak, liderlik özelliklerini bilmesi kendisine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Başarı ve verimlilik konusu üzerine eğitim alan hakemlerin saldırıya uğrama oranı %8.3, eğitim almayan hakemlerin saldırıya uğrama oranı %32.5'dir. Başarı ve verimlilik iş yerlerindeki sonuca yönelik çalışmalardandır. Kişinin başarılı ve verimli olmak için bu konudaki temel kuralları bilmesi, kendisini ve çevresini daha çok memnuniyete ulaştıracağı düşünülmektedir.

Spor fizyolojisi eğitimi almış hakemlerin saldırıya uğrama oranı %12.4, spor fizyolojisi eğitimi almamış hakemlerin saldırıya uğrama oranı %28.4 olarak bulunmuştur. Spor fizyolojisi her ne kadar biyolojik ve tıbbi bir konu olarak görülse de, sporun bir parçası olarak temel alanlardan birisidir. Genel kültür bilgisinin ötesinde insanın biyolojik özelliklerini bilmek, bazı durumlarda neler yapabileceği konusunda daha iyi kavramaya yardımcı olacaktır. Hakemin kendi kapasitesini bilmesi diğer faktörleri de etkileyeceği düşünülmektedir.

İletişim becerisi eğitimi alan hakemlerin saldırıya uğrama oranı %9.6, iletişim becerisi eğitimi almayan hakemlerin saldırıya uğrama oranı %31.2 olarak bulunmuştur. İletişim becerisi 21. y.y.'ın en önemli konularındandır. İyi bir iletişim insan ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır. Özellikle sportif müsabakalardaki iletişim, sosyal olgu çerçevesinde düşünüldüğünde bir kat daha önem kazanmaktadır.

Spor psikolojisi eğitimi almış hakemlere yapılan saldırı oranı %16.6, spor psikolojisi eğitimi almamış hakemlere yapılan saldırı oranı %24.2 olarak bulunmuştur. Genel psikolojinin yanı sıra spor psikolojisi de sporun bilim olarak ele alınmaya başlamasından itibaren önem kazanmıştır. Spor yapan bireyin davranışlarının nedenlerini bilmek iyi bir iletişim kurmak ve davranış göstermek açısından önemlidir.

Yönetim eğitimi almış hakemlerin saldırıya uğrama oranı %10.2, eğitim almamış hakemlerin saldırıya uğrama oranı %30.6'dır. Hakem sahada bir yöneticidir, bundan dolayı yönetim bilgisi bir kat daha önem kazanmaktadır. Bir grubun nasıl yönetileceği ile ilgili bilgiler hakemin sahadaki davranışlarına yön vereceği düşünülmektedir.

Takım çalışması konusunda eğitim almış hakemlerin saldırıya uğrama oranı %7.7, eğitim almamış hakemlerin saldırıya uğrama oranı %31.0 olarak bulunmuştur. Sahadaki takımlar gibi, hakemler de bir takım halinde görev yapmaktadır. Bu bilinçte olmanın daha başarılı ve verimli olmalarını sağlayacağı düşünülmektedir.

Fizyoloji eğitimi alan hakemlerin saldırıya uğrama oranı %6.2, fizyoloji eğitimi almamış hakemlerin saldırıya uğrama oranı %34.6 olarak bulunmuştur. Spor fizyolojisi gibi fizyolojinin de genel biyolojik bilgi ve kapasite hakkında hakeme yardımcı olacağı düşünülmektedir.

İlkyardım eğitimi alan hakemlerin saldırıya uğrama oranı %16.4, ilkyardım eğitimi almayan hakemlerin saldırıya uğrama oranı %24.4 olarak bulunmuştur. Temel ve genel olarak her insanın bilmesi gereken ilkyardım, branşa özel bilgiler ile hakemlere yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Sosyal psikoloji konusunda eğitim almış hakemlere saldırıda bulunulmamıştır. Buna karşılık bu konuda eğitim almamış hakemlerin %40.8'ine

saldırıda bulunulmuştur. Sosyal psikolojisinin, sporun sosyal tarafını ve toplum psikolojisindeki rolünü daha iyi anlamaya yardımcı olacağı ve hakemlerin bu ortamdaki davranışları daha iyi değerlendireceği düşünülmektedir.

Yukarıdaki konularda eğitim alan hakemlerin saldırıya uğrama oranlarının yüzde ortalaması %10.2 olarak hesaplanmıştır. Bu konularda eğitim almamış hakemlerin saldırıya uğrama oranlarının yüzde ortalaması ise %30.3 olarak bulunmuştur. Bahsedilen konularda eğitim alan hakemlerin saldırıya uğrama oranları ile eğitim almayan hakemlerin oranları arasında %20 gibi bir fark göze çarpmaktadır. Bu konular üzerine eğitim almamış hakemlerin sayısı (148) %31.7'dir. Bu oran, saldırıya uğrayan hakemlerin %76.7'sini temsil etmektedir.

Elde edilen sonuçlardan, belirlenen alanlarda eğitimin ne kadar önemli olduğunu ve hakemlerin eğitiminde bu konulara da ağırlık verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Özellikle spor gibi psikolojik ve fiziksel bir çaba içerisinde katılımcıların (hakem, oyuncu, antrenör, seyirci vb.) rollerini, onların psikolojilerini ve davranış nedenlerini anlamak, hakemlere daha doğru kararlar verme ve davranış gösterme konusunda yardımcı olabilir. Oysa temel hakem kursları 7-8 gün süren, basketbol oyun kuralları ve mekanik bilgilerin anlatıldığı teorik ağırlıklı kurslardır. Temel hakem eğitim kursu örnek ders programı EK 6.

Buna karşılık basketbol temel monitörlük ve antrenörlük kurslarında üniversitelerde okutulan bir çok ders zorunludur ve bu dersleri üniversitelerden gelen öğretim elemanları vermektedir. Kurs süresi de 14-15 gün'dür. Temel antrenör eğitim kursu örnek ders programı EK 6. Bununla beraber, bu kurslar da yeterli bulunmamaktadır.

Alt Problem 5

4.5. Hakemlik Tecrübesi (Yılı) ile Karşılaşılan Saldırganlık İlişkisi Oranı

Bu bölümde hakemlerin hakemlik yıllarının (tecrübenin), hakemlere yapılan saldırılar ile ilişkisi karşılaştırılmıştır.

Tablo 26'ya göre, 1-3 yıllık hakemlerin saldırıya uğrama yüzdeleri %21, 4-6 yıllık hakemlerin saldırıya uğrama yüzdeleri %10.8, 7-9 yıllık hakemlerin saldırıya uğrama yüzdeleri %5.2, 10-12 yıllık hakemlerin saldırıya uğrama yüzdeleri %1.3 ve 13 yıl ve üzeri hakemlik yılına sahip hakemlerin saldırıya uğrama yüzdeleri %2.8 olarak bulunmuştur.

Tablo 26. Hakemlik Yıllarına Göre Hakemlerin Saldırıya Uğrama Durumu

Saldırıya uğrama Durumu Hakemlik yılı	Saldırıya uğradınız mı?				Toplam	
	Evet		Hayır		(n)	%
	(n)	%	(n)	%		
1 – 3 yıl	97	21.0	212	46.0	309	67.0
4 – 6 yıl	50	10.8	25	5.4	75	16.3
7 – 9 yıl	24	5.2	24	5.2	48	10.4
10 – 12 yıl	6	1.3	5	1.1	11	2.4
13 + yıl	13	2.8	5	1.3	18	3.9
Toplam x	190	100.0	271	100.0	461	100.0

Verilerde görüldüğü gibi, 1-3 yıllık hakemlik tecrübesine sahip olan hakemler en çok saldırıya uğrayan hakem grubunu oluşturmaktadır. Saldırıya uğrayan hakemlerin (97) %50.8'i bu gurubun içinde yer almaktadır. Bu da saldırıya uğrayan hakemlerin yarısını teşkil etmektedir.

En az saldırıya uğrayan hakem gurubu, 10-12 yıl tecrübeye sahip olan gruptur. Bu sonuca göre, hakemlik yaşı yükseldikçe saldırıya uğrama oranı azalmaktadır. Bu durum hakemlerin ortaya çıkabilecek saldırgan davranışları deneyimleri ile önceden yatıştırmaları ve kuralları daha doğru uygulamaları şeklinde açıklanabilir.

Heitman R. ve Gilley W. (1991) yaptığı araştırmada yaş, cinsiyet, ırk, tecrübe, eğitim vb. niteliklerin başarılı basketbol hakemliği için etkili olup olmadığını tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda hakemlerin hakemlik yılı ortalamasını **12.6 yıl** olarak tespit etmiştir.

Kaissidis ve Anshel, (2000) yılında yaptıkları araştırmada hakemlik yılı ortalamasını **8.9 yıl** olarak bulmuştur.

Rainey ve David 1999'da yaptıkları, araştırmalarında hakemlik yılı ortalamasını 14.4 yıl olarak bulmuşlardır.

Hakemlerin tecrübeleri açısından yaş önemli görülmektedir ancak, deneyim için tek faktör değildir. Bu nedenle hakemlerin belli aralıklarla bir araya gelerek üst düzey maçları seyretmeleri (canlı, televizyon veya videodan) yönetim, hakem mekaniği ve kurallar açısından birlikte tartışarak değerlendirmeleri, deneyimlerinin artması açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Basketbol hakemlerinin genel profili ve saldırgan davranışlarla karşılaşma durumunun incelendiği bu çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıda “Alt Problemler” dikkate alınarak verilmiştir.

1. Alt Probleme Göre Sonuçlar

Araştırmaya katılan basketbol hakemlerinin %80.5’ünü erkek, %19.5’sini bayan hakemler oluşturmaktadır. Hakemlerin %25.4’ü, 17-21 ve % 51.6’sı 22-26 yaş gurubu arasındandır.

Araştırmaya katılan basketbol hakemlerin %48.1’ini İl Hakemleri oluşturmaktadır. Bunun nedeni statü gereği üst klasmanlara çıkıldıkça hakemlerin sayısında görülen düşmedir. Elde edilen bulgular, hakemlerin %66.9’unu üniversite mezunu olduğunu göstermektedir. Basketbolda eğitim seviyesi yüksek bir hakem gurubunun mevcut olması sevindiricidir. Hakemlerin %15.2’sinin öğretmen, %55.1’inin ise öğrenci olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgular, meslek sahibi olmayan hakemlerin öğrenci, meslek sahibi olanların ise çoğunluğunun öğretmen olduğu sonucunu göstermektedir. Hakemlerin %31.2’sii 751 milyon – 1 milyar lira arasında gelir düzeyine sahiptir. Bulgular, Türkiye koşullarında hakemlerin ortalama gelir düzeyinin asgari ücretin üzerinde olduğunu göstermektedir. Hakemlerin %85.5’i çeşitli düzeylerde (orta, iyi ve çok iyi) İngilizce bilmektedir. Bulgular hakemlerin büyük bölümünün bir yabancı dili en az orta düzeyde konuşabildiklerini göstermektedir.

Araştırmaya katılan basketbol hakemlerinin %67.1’ini 1-3 yıl hakemlik tecrübesine sahip hakemler oluşturmaktadır. Bulgular, genç yaş ortalamasına sahip, hakemlik tecrübe yıllı düşük basketbol hakemlerin olduğunu göstermektedir.

Hakemlerin %45'i bölgelerinde ve liglerde ayda 6 maçtan daha fazla maç yönetmektedir. Elde edilen verilere göre, hakemlerin ortalama olarak az maç yönettikleri düşünülmektedir. Aylık ortalama maç yönetme sayısı, özellikle diğer ülkelerdeki basketbol hakemlerinin aylık maç yönetme oranları ile karşılaştırıldığında oldukça az olduğu görülmüştür (sayfa:71). Basketbol hakemlerinin %51.3'u haftada en az 1 gün antrenman yapmaktadır. Bulgulara göre toplam hakem sayısı içerisinde %97'sinin düzenli olarak antrenman yaptığı saptanmıştır.

Hakemlerin eğitim aldıkları konular arasında genel psikoloji %17.1 ile en önemli konu olarak tespit edilmiştir. Spor psikolojisi %10.4 ile ikinci sıradadır. Genel eğitimin yanında spesifik konularda eğitim verilmesinin hakemlik becerisini geliştireceği düşünülmektedir.

2. Alt Probleme Göre Sonuçlar

Araştırmaya katılan hakemlerin %41.3'ü bir saldırıya maruz kalmıştır. Saldırıların %31.4'ü “sözel”, %9.9'u “fiziksel” saldırı olarak tespit edilmiştir. Bayan hakemlerin saldırıya uğrama oranı %6.9, erkek hakemlerin saldırıya uğrama oranı %34.7 olarak bulunmuştur. Hakemlere yapılan saldırıların %54.4 ile en çok “oyuncular ve antrenörler” tarafından yapıldığı, yapılan saldırıların nedenlerinin ise %58 ile “kaybetme hırsı ve üzüntüsü”, %57 ile “kararlara itiraz” olduğu bulunmuştur.

Hakemlerin saldırıya uğrama zamanı olarak %81.3 ile müsabakanın “oyun sırasında” olduğu tespit edilmiştir. Hakemlere saldırıda bulunan kişilerin %54'ü saldırı sonucu ceza almıştır. Saldıran kişilerin ceza almamaları hakemlerin bu kişilerden şikayetçi olmamasından kaynaklanmış olabilir. Hakemlere saldırı yapılan

yer olarak Ankara %10.4'lük yüzde ile ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada ise %9.3 ile Diyarbakır tespit edilmiştir. Bu sıralamayı İzmir, Antalya, Hatay, Konya, Samsun izlemektedir. Bulgulara göre, saldırı oranı yüksek yerler büyük şehirler olarak bulunmuştur. Hiç saldırı olmayan iller Edirne, Erzincan, Kastamonu, Kırklareli, Kütahya, Kahramanmaraş, Muğla, Zonguldak, Kırıkkale olarak bulunmuştur.

3. Alt Probleme Göre Sonuçlar

Araştırmaya katılan hakemlerin %2.1'inin saldırıda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu saldırıların %0.9'u sözel, %1.2'si fiziksel saldırıdır. Hakemlerin saldırıda bulundukları kişiler ise, %0.8 seyirci, %0.6 oyuncu, %0.6 antrenör ve %0.2 idareci olarak tespit edilmiştir. Hakemlerin saldırı nedenleri ise anlık tepki %1.8 veya kendini savunma %1.3 şeklinde bulunmuştur. Bu sonuçlar hakemlerin kendilerine yapılan bir saldırı veya taciz sonrasında tepki olarak saldırıda bulunduklarını göstermektedir. Saldırıda bulunma zamanları olarak oyun öncesi herhangi bir değer saptanmamıştır. Hakemlerin oyun sırasındaki saldırı oranı %1.1, oyun sonrasındaki saldırı oranı %1.3 olarak tespit edilmiştir. Hakemlerin %0.6'sının yaptıkları bu saldırılar sonucunda bir ceza aldıkları saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre hakemlerin %0.4'ü Diyarbakır ve İzmir'de, %0.2'si Ankara, Giresun, Isparta, İstanbul, Magosa, Mardin ve Samsun'da saldırı eyleminde bulunmuştur. Samsun'da saldırıda bulunan hakemin bayan olduğu ve saldırının sözlü saldırı olduğu tespit edilmiştir.

4. Alt Probleme Göre Sonuçlar

Araştırma sonuçlarına göre hakemlerin %23.5'nin Genel Psikoloji, Organizasyon, Motivasyon, Liderlik, Başarı ve Verimlilik, Spor Fizyolojisi, İletişim

Becerisi, Spor Psikolojisi, Yönetim, Takım Çalışması, Fizyoloji, İlkyardım ve Spor Sosyolojisi konularında eğitim aldığı tespit edilmiştir.

Bu konularda eğitim alan hakemlerin saldırıya uğrama oranlarının yüzde ortalamaları %10.2 olarak hesaplanmıştır. Bu konularda eğitim almamış hakemlerin saldırıya uğrama oranlarının yüzde ortalaması ise %30.3 olarak bulunmuştur. Eğitim almamış hakemlerin sayısı (148) %31.7'dir. Bu oran, saldırıya uğrayan hakemlerin %76.7'sini temsil eder.

5. Alt Probleme Göre Sonuçlar

Araştırma sonuçlarına göre 1-3 yıllık hakemlik tecrübesine sahip hakemlerin saldırıya uğrama oranı %21'dir. Saldırıya uğrayan hakemlerin %50.8'inin 1-3 yıllık hakemlik tecrübesine sahip olduğu tespit edilmiştir ve tecrübe arttıkça saldırıya uğrama oranlarında belirli bir azalma görülmüştür.

ÖNERİLER

Öneriler;

1. Bayan hakemlerin saldırıya uğrama oranlarının erkek hakemlere oranla yüzdelerinin düşüklüğü ve hiç fiziksel saldırıya maruz kalmamaları nedeni ile bayan hakem sayısı artırılarak saldırılar büyük ölçüde engelleneceği düşünülmektedir. Bu nedenle MHK bayan hakem yetiştirilmesi ve mevcut bayan hakemlerin gelişimlerinin sağlanabilmesi için imkan yaratmalıdır.

2. Hakemlerin yaş ortalaması 26.6 ve hakemlik yaş ortalaması 3.8 yıldır. Bu ortalamalar dünya ortalamalarının çok altındadır. TBF; yaş, hakemlik yılı ve yönettikleri maç sayısı açısından tecrübeli hakemler yetiştirmek ve hakemlerin standartlarının dünya standartlarına uygun hale getirilmesi için dünyadaki

örneklerinden yararlanarak (bkz. s. 9-12) hakemlere yönelik bireysel eğitmen (coach, gözlemci) sistemini getirerek çalışma yapılmalıdır.

3. Hakemlere saldırı yapanlar arasında oyuncu ve antrenörlerin aynı yüzde ile ilk sırada bulunması, bu üç grup arasındaki iletişim eksikliğini göstermektedir. Sezon öncesi ve arasında yapılan hakem eğitim seminerlerine üç grubun da katılımı sağlanarak bu seminerler düzenli bir hale getirilmelidir. Seminerlerde; iletişim, spor psikolojisi, sosyal psikoloji gibi insan, toplum davranışları ve tepkilerini kapsayan temel eğitim konularının ve sporun (özel konu olarak da basketbolun) bir eğlence, bir iş ve toplumsal bir olay olduğu konularını uzmanlardan yardım alınarak işlenmelidir.

4. Hakemlere karşı saldırıda bulunan kişilerin %46.2'sinin ceza almadığı tespit edilmiştir. Ayrıca verilen cezalar dünyadaki örnekleri ile karşılaştırıldığında büyük farklar görülmüştür. Cezalar daha caydırıcı (bkz. s. 81 – 84) ve uygulanır hale getirilmelidir.

5. Spor bilimleri ile ilgili konulardan eğitim alan hakemlerin saldırıya uğrama oranı, eğitim almayanlara oranla %20 daha düşük bulunmuştur. Bu konulardan özellikle değerler açısından önemli bulduğumuz “Genel Psikoloji, Spor Psikolojisi, Liderlik, İletişim Becerisi ve Motivasyon” konuları temel hakem kurslarında konunun uzmanları tarafından ders olarak gösterilmelidir. Ayrıca üniversiteler, özellikle de beden eğitimi ve spor bölümleri ile iş birliği yapılarak seminerlere ve eğitim kurslarına destek sağlanabilir. Beden eğitimi bölümlerindeki müfredata seçmeli hakemlik dersleri konularak hakemliğin daha bilimsel bir ortamda ve daha uzun süreli bir şekilde temel eğitimi sağlanmalıdır.

Araştırmacılara Öneriler;

1. Bu alışma saldırganlık davranışların tespitinde basketbol hakemleri üzerinde yapılmış yurt içi araştırmaların ilkidir. Bundan sonra farklı branşlarda hakemler üzerine yapılacak araştırmalara ışık tutabilir.
2. Bu tür araştırmalar, farklı branşlardaki hakemlere yapılan saldırı nedenlerini, birbirleri ile karşılaştırmalı olarak yapılp genişletilebilir.
3. Antrenör, oyuncu, seyirci ve idareciler üzerine de araştırmalar yapılarak saldırı nedenleri tespit edilebilir. Bu da saldırgan davranışların ortaya çıkmadan önce engelleme yollarını tespit etmeye yönelik çalışmaları ortaya çıkaracaktır. Elde edilen bulgular hakemlerin; antrenör, oyuncu, seyirci ve idarecilere karşı davranışları (nasıl davranmaları gerektiği) açısından rehberlik yapacaktır.
4. Benzer araştırmaların tekrar yapılarak (genel veya klasman hakemleri), mevcut durum karşılaştırması yapılabilir böylece hakemlerin gelişmeleri görülerek sorunların tespitinde ve çözüm önerilerinde bulunulabilir.

KAYNAKÇA

ANSHEL Mark H., WEINBERG Robert S. (1996), “Coping with acute stress among American and Australian basketball referees” Journal of Sport Behavior, Miami Uni (USA)., and Uni. of Wollongong (Australia)

AKTAŞ Mete, Milliyet Gazetesi 11.12.2003

Basketbol Federasyonu Hakem Talimatı 2002-2003 s.2 madde 6.1.5.

Basketbol Federasyonu Merkez Hakem Kurulu-test sonuç raporları, 2003, Ankara.

BAŞOĞLU Cengiz, (1998) “Saldırganlık davranışlarının biyolojik belirleyicilerinin araştırılmasına yönelik bir çalışma”, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, G.A.T.A., İstanbul

COAKLEY, J. J., (1990), Sport in Society: Issues and Controversies, Times Mirror/Mosby, St Louis.

ÇILDEN Şekip, (1995) “Saldırganlık davranışının nöropsikometrik biyokimyasal ve neroendokrinolojik göstergelerinin araştırılması”, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi , G.A.T.A., İstanbul

ÇEPE Kubilay, (1992), “Futbol müsabakalarında seyircilerin saldırganlıkları ve şiddet sebepleri üzerine bazı araştırmalar”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniv, Ankara.

EKMEKÇİ Rıdvan; (2002), “Klasman hakemlerinin fiziksel özellikleri”, Basketbol Federasyonu Spor Uzmanı, İstatistik, TBF MHK Kayıtları, Ankara

EKMEKÇİ Rıdvan; (2002) “Avustralya’da spor”, Basketbol Federasyonu Spor Uzmanı, www.sporum.gov.tr, (Röportaj) Ankara

GASKELL, G. ve PEARTON, R., (1979), Agression and Sport, in J.H. Goldstein, (Ed.), Sports, Games and Play: Social and Psychological Viewpoints, Hillsdale NJ.

GRAF Richard G., ve KONOSKE Paula J., (1999) “Gender effects in the evaluation of high school basketball officials” Journal of Sport Behavior, San Diego, USA

GÜNDAY Metin; (2003), İdare Hukuku, Ankara

GUTTMANN, A., (1986) Sport Spectators, Colombia University Press, New York.

HEITMAN R., GILLEY W., (1991) “Select factors influencing basketball officiating” Journal of Sport Behavior, Uni. of South Alabama, USA

HESSE Markus; (2003), Alman Basketbol Federasyonu FIBA hakemi, (Röportaj).

JULIEN Chantal; (2003), Fransa Basketbol Federasyonu bayan FIBA hakemi, (Röportaj).

KAISSIDIS Rodafinos A., ANSHEL Mark H., (2000), “Psychological predictors of coping responses among Greek basketball referees” Journal of Sport Behavior, Grek. v.15 (4), Aug 2000, p. 427-436

KAPANLI, Necip; (2000), Basketbol Uluslar arası Oyun Kuralları Kitabı, Ankara

KARAGÖZOĞLU, C., MUNGAN AY, S.: (1997), I. Uluslar arası Spor Psikolojisi Bildirileri, s. 165 – 172, Ankara

KAYA Bora; (2003), Askeri Savcı, Hakim Üsteğmen, Ankara, (röportaj)

KAYAOĞLU Gürel Aysel, (2000), “Futbol fanatizmi, sosyal kimlik ve şiddet, bir futbol takımının taraftarlarıyla yapılan çalışma” Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara

KESKİN Kemal, (1998), “Farklı cinsiyetteki basketbol seyircilerini saldırganlığa iten faktörler üzerine bir araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara

KILIÇOĞLU Ahmet; (2002), Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1-2, Ankara

KRAHE, B., (1996), Agression and Violence in Society, In G.R. Semin and K. Fiedler, (Eds.), Applied Social Psychology, Sage Publication, London.

KRAUSE Oliver; (2003), Alman Basketbol Federasyonu 1. lig hakemi, (Röportaj).

MUMMENDY, A. J., (1996), Agressive Behavior, In M., Hewston, W., Stroebe and G. F. Stephenson (Eds.), Intoduction to Social Psychology, Oxford, Backwell.

ÖKSÜZOĞLU, Osman www.akademyayadogru.org

ÖZAYDIN F., (1979), Biyoloji Eğitime Giriş s. 45, Şafak yayın Evi, İzmir

ÖZERDEM Şevket; (2003), Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Spor Kuruluşları Daire Başkanlığı, Sicil Lisans Müdürü, Ankara, www.gsgm.gov.tr/_scil/index.php3)

ÖZMADEN Murat, YILDIRAN İbrahim, (2002), Futbola İlişkin Dışsal Etkenlerin Seyirci Saldırganlığı Üzerindeki Etki Düzeylerinin Araştırılması, Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi, Ankara

PEARTON, R., (1986), “Violence in Sport and the Special Case of Soccer, Holliganizm in the United Kingdom”, In C. R. Rees and A. W. Miracle, (Ed.), Sport and Social Theory, Human Kinetics Publishers Inc., Illinois.

RAINEY David, DUGGAN Peter, (1998), “Assaults on basketball referees: A statewide survey”, Journal of Sport Behavior, John Carroll Uni. And Ball State Uni.

- RAINEY David, HARDY Lew, (1999), “Assault on rugby union referees: A three union survey”, Journal of Sport Behavior, John Carroll University
- RAINEY David W., (1999), “Source of stress, burnout, and intention to terminate among basketball referees”, Journal of Sport Behavior, John Carroll University
- RUSSEL, G. W., (1983), Psychological Issues in Sport Agression, In Goldstein, J. H. (Ed.) Sport Violence, New York.
- SAVAŞ İsa, (1997), Spor Genel Kültürü Yayınları.
- SMITH, M. D., (1983), Violence and Sport, Butterwort & Co. Ltd., Toronto.
- ŞAHİN Murat H., (2003), Sporda Şiddet ve Saldırganlık, Gaziantep spor Kulübü Spor Eğitim yayınları, Yayın no 5, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- TBF kayıtları, Haziran 2003, www.tbf.org.tr
- TİRYAKİ Sebahat, (1996), “Spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi (takım ve bireysel sporlar açısından bir inceleme)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin
- TİRYAKİ Şefik, (2002), “Sporda şiddetin ortaya çıkışı” Ulusal Spor Bilimleri Kongresi Antalya
- TOGAY Mehmet, (2003), www.ankarabasket.com. , Ankara il temsilcisi
- TOROSLU Nevzat; (2002), Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara
- VOJINOVIC Milija; (2003), Sırbisatan-Karadağ Basketbol Federasyonu FIBA hakemi, (Röportaj).
- YAVUZ Cevdet; (2003), Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve İlgili Mevzuat; İstanbul

www.bursabasket.com

www.tbf.org.tr/arsiv

www.lisefelsefe.com/yazilar/leylakara

<http://www.bedenegitimi.s5.com/spor%20tarihi.htm>

www.tdk.gov.tr

www.tbf.org.tr/arsiv/diisiplin

http://wildcat.arizona.edu/papers/89/135/18_1_m.html

EKLER

EK – 1	Bilgi formu (Anket)
EK – 2	İzin Belgeleri
EK – 3	Röportajlar
EK – 4	Örnek Raporlar
EK – 5	Hukuksal Prosedür Bilgisi
EK – 6	İstatistikler
EK – 7	Hakem Ve Antrenör Örnek Kurs Programı

BASKETBOL HAKEMLERİNE YÖNELİK SALDIRILARI
DEĞERLENDİRME FORMU

Aşağıda Basketbol hakeminin kişisel bilgilerini ve zaman zaman karşılaştığı bazı olayları içeren sorular sorulmuştur. Bu çalışmanın amacı, Basketbol hakemlerinin karşılaştıkları saldırgan davranışlarla ilgili genel durumu ortaya koymaktır. Sorulara doğru cevap verilmesi **Yüksek Lisans tez** çalışmasının sonucu ve yapılacak öneriler için çok önemlidir. Lütfen dikkatlice okuyup boşlukları “X” işareti ile, diğer yerleri ise okunaklı bir şekilde yazarak doldurunuz.

Rıdvan EKMEKÇİ
GSGM- Spor Uzmanı

1. Cinsiyetiniz

1.() Bayan

2.() Erkek

2. Yaşınız

1.() 17 – 21

3.() 27 – 31

5.() 37 – 41

2.() 22 – 26

4.() 32 – 36

6.() 42 – +

3. Öğrenim durumunuz

1.() Lise ve dengi

3.() Üniversite

2.() Yüksekokul (2yıllık)

4.() Master (Yüksek Lisans)

5.() Doktora

4. Mesleğiniz (Şu an çalıştığınız işi yazınız)

.....

5. Bildiğiniz yabancı diller

1. () Orta () İyi () Çok İyi

2. () Orta () İyi () Çok İyi

3. () Orta () İyi () Çok İyi

4. () Bilmiyorum

6. Hakemlik statünüz

() ULEB

() FİBA

() A klasmanı

() B klasmanı

() C klasmanı

() Federasyon

() İl hakemi

() Aday hakem

7. Hakemlik tecrübeniz (Aktif hakemlik ve klasman hakemliği yaşıntınız)

Normal hakemlik yılınız

Klasmandaki hakemlik yılınız

1.() 1 – 3 yıl

1.() 1 – 3 yıl

2.() 4 – 6 yıl

2.() 4 – 6 yıl

3.() 7 – 9 yıl

3.() 7 – 9 yıl

4.() 10 – 12 yıl

4.() 10 – 12 yıl

5.() 13 – + yıl

5.() 13 – + yıl

8. Sezonda ayda ortalama kaç maç yönetiyorsunuz?

A. Liglerde

B. Bölgenizde

1.() 2 Maç

1.() 2 Maç

2.() 3 Maç

2.() 3 Maç

3.() 4 Maç

3.() 4 Maç

4.() 5 Maç

4.() 5 Maç

5.() 6 – + Maç

5.() 6 – + Maç

9. Ailenizin aylık kazancı.

- 1.() 500 Milyon ve aşağısı
- 2.() 501 Milyon – 750 Milyon
- 3.() 751 Milyon – 1 Milyar
- 4.() 1 Milyardan yukarısı

10. Antrenman yapma sıklığınız ne kadar?

Haftalık

- 1.() Haftada 1-2 Gün
- 2.() Haftada 3-4 Gün
- 3.() Haftada 5-6 Gün
- 4.() Hergün
- 5.() Diğer (lütfen yazınız).....
yazınız).....

Günlük

- 1.() 30 – 40 Dk
- 2.() 45 – 60 Dk.
- 3.() 65 – 70 Dk.
- 4.() 75 – 90 Dk.
- 5.() Diğer (lütfen

11. Aşağıdaki konular hakkında aldığınız eğitim (seminer, kurs vb.) varsa lütfen işaretleyiniz.

(Birden fazla işaretlerseniz lütfen önem sırasını numaralarla 1'den 5'e doğru belirtiniz)

1. () Genel Psikoloji	7. () İletişim Becerisi
2. () Organizasyon	8. () Spor Psikolojisi
3. () Motivasyon	9. () Yönetim
4. () Liderlik	10.() Takım Çalışması
5. () Başarı ve Verimlilik	11.() Fizyoloji
6. () Spor Fizyolojisi	12.() İlk yardım

Önemli bulduğunuz diğer dersleri

yazınız.....

12. Basketbol hakemi statünüzden dolayı hiç saldırıya uğradınız mı?

(Cevabınız evet ise 13,14,15,16,17, ve 18. soruları cevaplayınız. Hayır ise 19 soruya geçiniz)

- 1.() Evet
- 2.() Hayır

13. Ne çeşit saldırıydı.

1. () Fiziksel
2. () Sözel

14. Kim tarafından saldırıya uğradınız?

- () Oyuncu () Seyirci () Antrenör () İdareci
Diğer (Lütfen Yazın)

15. Saldırının nedeni neydi?

- () Alkol () Kararlara İtiraz () Kaybetme hırsı ve üzüntüsü
() Fanatizm () Kişisel () Bilmiyorum

16. Ne zaman saldırıya uğradınız? (Birden çok işaretleyebilirsiniz.)

1. () Oyun Öncesi
2. () Oyun Sırası
3. () Oyun Sonrası

17. Saldıran kişi yada kişiler bir ceza aldılar mı?

- () Evet () Hayır () Bilmiyorum

18. Saldırıya uğradığınız yer yada yerler (Şehir) neresiydi?

- a)
- b)
- c)

19. Siz hiçbir saldırıda bulundunuz mu?

(Cevabınız evet ise 20, 21, 22, 23, 24 ve 25. soruları cevaplayınız. Hayır ise form bitmiştir.)

() Evet () Hayır

20. Ne çeşit saldırıydı?

1. () Fiziksel

2. () Sözel

21. Kime karşı saldırıda bulundunuz?

() Oyuncu

() Seyirci

() Antrenör

() İdareci

Diğer (Lütfen Yazın)

22. Saldırının nedeni neydi?

() Alkol

() Anlık tepki

() Kendimi savunma

() Kişisel

() Bilmiyorum

23. Ne zaman saldırıda bulundunuz? (Birden çok işaretleyebilirsiniz).

1. () Oyun Öncesi

2. () Oyun Sırası

3. () Oyun Sonrası

24. Saldırınız sonucunda herhangi bir ceza aldınız mı?

() Evet

() Hayır

() Bilmiyorum

25. Saldırıda bulunduğunuz yer yada yerler (Şehir) neresiydi?

a).....

b).....

c).....

GENÇLİK VE SPOR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ANKARA

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Spor Yönetimi Yüksek Lisans tez çalışması mahiyetinde "Basketbol hakemlerinin karşılaştıkları saldırgan davranışlarla ilgili genel durumu ortaya koymak" amacıyla bir anket hazırlanmıştır. Anket tüm basketbol hakemlerine uygulanacaktır. Bundan dolayı federasyonumuza bağlı olan 81 il basketbol temsilciliklerine gönderilmesi ve il temsilcileri tarafından illerdeki; il, federasyon ve klasman hakemlerine ulaştırılarak uygulanması düşünülmektedir.

Bu çalışma; basketbol hakemlerine yapılan saldırıları ortaya koymayı amaçlamıştır. Literatür taraması ile beraber anket sonuçları değerlendirilmesi, saldırganlık ile ilgili genel yorumlar yapılması, öneriler sunulması ve bundan sonra yapılacak bu tür çalışmalara ışık tutması temel prensiptir.

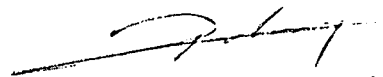
Bundan dolayı yapılacak bu çalışmanın; genelde Türk Sporunun, özelde ise Türk Basketbolünün ve Hakemliğinin gelişmesi için önemli bir adım niteliği taşıdığını düşünmekteyiz.

Bu çalışma için tarafınızdan verilecek yardımlar çok önemlidir. Tezin G.S.G.M tarafından desteklenmesi önemini bir kat daha artıracaktır.

Tez çalışması anketinin gerekli illere iletilip il temsilcileri kanalı ile uygulanması hususunu izinlerinize arz ederim.

Saygılarımla

05.05.2003

RIDVAN EKMEÇÇİ

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü

Basketbol Federasyonu Başkanlığı

Spor Uzmanı

ek; anket örneği

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü	
ÖZEL KALEM	
Tarih	6.5.2003
İş No	1865
Mevzuatı	SPOR FET. BAİ.

T . C .
BAŞBAKANLIK
GENÇLİK VE SPOR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Basketbol Federasyonu Başkanlığı

SAYI : B.O2.1.GSM.0.41.00.04/973
KONU :

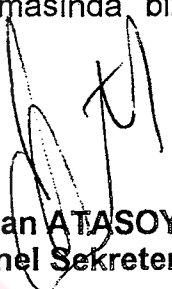
12/05/20

SPOR EĞİTİM DAİRESİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ : 12.05.2003 tarih ve 1522 sayılı yazınız.

Federasyonumuz Spor Uzmanı Rıdvan EKMEKÇİ' nin Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yönetimi Tez Çalışması mahiyetinde hazırlanan "Basketbol Hakemlerinin Karşılaştıkları Saldırgan Davranışlarla ilgili genel durumu ortaya koymak" amacına yönelik olarak 81 İl Müdürlüğümüzde bulunan Hakemlere anket uygulaması Başkanlığımızca incelenerek uygulanmasında bir sakınca görülmemiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Orhan ATASOY
Genel Sekreter

T.C.
BAŞBAKANLIK
GENÇLİK VE SPOR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI :B.02.1.GSM.0.72.00.03/SE-PH-06/1532
KONU:

13. /05. /2003

GENEL MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İLGİ : a) Spor Uzmanı Rıdvan EKMEKÇİ'nin 05.05.2003 tarihli dilekçesi.
b) Basketbol Federasyonu Başkanlığının 12.05.2003 tarih ve 973 sayılı yazısı.

Basketbol Federasyonu Başkanlığında görevli Spor Uzmanı Rıdvan EKMEKÇİ'nin ilgi dilekçesinde; Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yönetimi tez çalışması mahiyetinde hazırlanan "Basketbol Hakemlerinin Karşılaştıkları Saldırgan Davranışlarla İlgili Genel Durumu Ortaya Koymak" amacına yönelik olarak 81 İl Müdürlüğümüzde bulunan klasman hakemlere anket uygulaması için izin talep edilmektedir.

Makamlarınızca uygun görüldüğü takdirde;

Basketbol Federasyonu Başkanlığında görevli Spor Uzmanı Rıdvan EKMEKÇİ'nin ilgi dilekçesi ekindeki anketin Basketbol Federasyonu Başkanlığının ilgi (b) olumlu yazısı doğrultusunda 81 Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Basketbol İl Temsilcileri aracılığı ile klasman hakemlerine uygulanması hususunda izin verilmesini olurlarınıza arz ederim.

Alettin ÇILGIN

Spor Eğitimi Dairesi Başkanı

O L U R
12. / 05 / 2003

Mehmet ATALAY
Genel Müdür V.

EK : İlgi Yazı Ekindeki Anket Formu (2 Sayfa)

T.C.
BAŞBAKANLIK
GENÇLİK VE SPOR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI : B.02.1.GSM.0.72.00.03/SE-PH-06/4522
KONU : Anket.

12./05/2003

BASKETBOL FEDERASYONU BAŞKANLIĞINA

İLGİ: Spor Uzmanı Rıdvan EKMEKÇİ'nin 05.05.2003 tarihli dilekçesi.

Başkanlığınızda görevli Spor Uzmanı Rıdvan EKMEKÇİ ilgi dilekçesinde; Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yönetimi tez çalışması mahiyetinde hazırlanan "Basketbol Hakemlerinin Karşılaştıkları Saldırgan Davranışlarla İlgili Genel Durumu Ortaya Koymak" amacına yönelik olarak 81 İl Müdürlüğümüzde bulunan klasman hakemlere anket uygulaması için izin talep etmektedir.

Ekte gönderilen anket çalışmasının Başkanlığınızca incelenerek, uygulanabilirliği konusunda görüşünüzün Başkanlığımıza bildirilmesi hususunu arz ederim.

Alettin ÇILGIN

Spor Eğitimi Dairesi Başkanı

EKİ: 1 Adet İlgi Yazı ve Eki Anket Formu.

HOLLANDA – Markus HESSE

Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?

Adım Markus HESSE, 1968 Hollanda doğumluyum. Hakemliğe 1991 yılında başladım. Son beş yıldır da FIBA hakemi olarak görev yapmaktayım. Özel bir petrol şirketinde çalışıyorum.

Ülkenizdeki hakemlik statüsü hakkında bilgi verir misiniz? (Hakemliğe başlama yaşı, Klasmanlar, vb.)

Hollanda'da hakemliğe başlama yaşı 17 ve 60 yaşına kadar hakemlik yapılmaktadır. Dört günlük kursun ardından yapılan sınavı geçen hakemler F kategorisi hakemi olur. Daha sonra 6 günlük bir kursa daha katılan F klasmanı hakemler başarılı oldukları takdirde E klasmanına çıkma hakkını kazanırlar. Bu klasmanda bir yıl geçirdikten sonra performanslarına göre D, C, B ve A klasmanlarına yükselebilmektedir. A ve B klasmanı hakemler erkekler birinci liginde görev alırlar. Hollanda'da A klasmanı hakem sayısı 20, bu hakemler yılda 30 birinci lig maçı ve 5 ikinci lig maçı yönetmektedirler.

Ülkenizde basketbol hakemliğe bakış açısı nasıl? Kısaca açıkla mısınız? (Medya, Merkez Hakem Kurulu, vb.)

Medya hakemler ile ilgili çok yorumda bulunmaz. Her maçın ardından maçın raporları hakemlere e-mail yoluyla yollanmaktadır. Bu raporlar istenildiği takdirde medyaya da verilmektedir. Hakemlerin puanlaması müsabakada bulunan iki takımın antrenörleri ve merkez hakem kurulunun bir gözlemcisi tarafından yapılmakta ve rapor oluşturulmaktadır.

ALMANYA – Oliver KRAUSE

Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?

Adım Oliver KRAUSE, 1976'da Almanya'da doğdum. 1992'de 11 yıl önce hakemliğe başladım. 2000 yılından beri Alman Federasyonu 1. Lig hakemi olarak görev yapmaktayım. Bekarım, hukuk fakültesi mezunuyum, avukatlık stajımı yapmaktayım, iyi bir avukat olacağıma inanıyorum.

Ülkenizdeki hakemlik statüsü hakkında bilgi verir misiniz? (Hakemliğe başlama yaşı, Klasmanlar, vb.)

Şu andaki statüye göre; Almanya'da 8 farklı bölgeye ayrılan Federasyon, bu bölgelerde farklı uygulamalara sahiptir. Hakemliğe başlama yaşı 15'tir, bu yaştan itibaren "preliminary" (başlangıç, hazırlık) seviyesi olarak 1 yıl süre ile küçükler düzeyinde maç yönetilmektedir. 1 yıl sonra lisans sahibi olarak aday hakem statüsüne sahip olunur. Aday hakemler, kendi bölgelerinde bulunan "coach"lar (hakem eğitmenleri) tarafından eğitime tabi tutulmaktadır. Eğitimler sonucunda, bir sezon yönettikleri maçlar ve seminerler değerlendirilerek hakemlerin "level" (seviye) yükselmeleri ile ilgili kararlar yine bu coach'lar tarafından verilmektedir. 2003 yılında başlatılan bir çalışma ile farklı bölge sistemlerinin ortak bir sistemde birleştirilerek, kurallar tespit edilip tüm Almanya'da geçerli olacak bir statü oluşturması planlanmaktadır.

Ülkenizde basketbol hakemliğe bakış açısı nasıl? Kısaca açıkla mısınız?

Medyada zaman zaman hakemler ile ilgili iyi ve kötü yorumlara rastlamak mümkündür. Hakemlerin puanlaması müsabakada bulunan iki takımın antrenörleri tarafından yapılmaktadır. Puanlamalar hakemlere ve medyaya müsabakadan 2-3 gün sonra duyurulur.

SİRBİSTAN-KARADAĞ – Milija VOJINOVIC

Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?

Adım Milija VOJINOVIC, 1977'de Zagreb'te doğdum. Hakemliğe 1995 yılında başladım. 2001 yılından beri FIBA hakemiyim. Bekarım, Sırbistan-Karadağ Basketbol Federasyonunda çalışmaktayım.

Ülkenizdeki hakemlik statüsü hakkında bilgi verir misiniz? (Hakemliğe başlama yaşı, Klasmanlar, vb.)

Basketbolda ekol olmuş ve büyük başarılar kazanmış Yugoslavya dağıldıktan sonra Sırbistan – Karadağ olarak aynı ekolü devam ettirmektedir. Bu ülkenin hakem yapısı da birçok Avrupa ülkesi ile benzerlik gösterir. Göze çarpan tek fark Sırbistan Karadağ'da hakem olmak için gereken en önemli şart basketbol oynamış olmaktır. 17 yaşına gelen ve basketbol oynamış herkes 4 gün süren kursa katıldıktan sonra fiziksel teste de başarılı olursa hakem olmaya hak kazanır. Aday hakem olarak 2 yıl görev yaptıktan sonra girdikleri sınavda başarılı olan aday hakemler yerel maçları yönetmeye hak kazanırlar. İki yıl bu kategoride maç yöneten hakemler üçüncü bir sınava daha girerek başarılı olduktan sonra ulusal hakem olmaya hak kazanıyorlar.

Sırbistan da birinci ligde maç yöneten 20 hakemin 15'i FIBA hakemidir. 48 yaşını dolduran hakemler emekli olmaktadır. Eğer 48 yaşını dolduran hakemler FIBA hakemi ise uluslar arası maçlarda görev alabilmektedir.

Ülkenizde basketbol hakemliğe bakış açısı nasıl? Kısaca açıkla mısınız?

Birinci ligde bir hakem yılda ortalama 20 maçta görev almaktadır. Bir maçta kötü performans sergileyen hakem 2 hafta dinlendirilmektedir. Her maçtan sonra hakemlerin aldığı puanlar gazetede yayınlanmaktadır. Medya hakemlere karşı iyi bir tutum sergilemektedir.

FRANSA – Chantal JULIEN

Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?

Adım Chantal JULIEN, 1967’de Paris’te doğdum. Hakemliğe 1990 yılında başladım. 1998 yılından beri FIBA hakemiyim. Bekarım, beden eğitimi öğretmeni.

Ülkenizde ve FIBA’da bayan hakemlere bakış açısı nedir?

Bayan hakem olmak gerçekten çoğu zaman zor. Ama Fransa’da biraz daha farklı, diğer ülkelerdeki bayan FIBA hakemlerin ülkelerindeki 1.liglerde görev almıyor ama ben Fransa erkek ve bayan 1.liglerinde görev yapıyorum. Özellikle Avrupa’da 5 tane bayan FIBA hakemi bulunması bence çok az.

Hangi ülkelerde bayan FIBA hakemi var bilgi verir misiniz?

Daha önce de söylediğim gibi Avrupa’da 5 tane. Fransa 1, İsveç 1, Finlandiya 1, Yunanistan 1 ve Norveç 1. Dünyada diğer ülkelerde ise bildiğim, Amerika 4, Kanada 3, Avustralya 3, Çin 2, Kore 2, Brezilya 2 ve Fas 1 bayan FIBA hakemine sahip.

Ülkenizde basketbol hakemliğe bakış açısı nasıl? Kısaca açıkla mısınız?

Birinci ligde bir hakem yılda ortalama 20 – 25 maçta görev almaktadır. Maçlardan 2-3 gün sonra maçın raporu hakeme gönderilmektedir. Hakemleri sürekli izleyen üst düzey bir eğitim kurulu bulunmaktadır. Bu kişiler maçın gözlemcisinden ayrı olarak, hakemin haberi olmadan onu izlemektedir. Hakemlerin değerlendirilmesinde antrenörlerin bilgilerine de başvurulmaktadır. Medya hakemler ile çok fazla ilgilenmiyor. Daha çok maçtan sonra hakemlere puan verirler. Hakemlere karşı ılımlı davrandıklarını söyleyebiliriz.

REPORT OF ASSAULT

TO: THE MANITOBA SOCCER ASSOCIATION DISCIPLINARIAN
200 Main Street, Winnipeg, Manitoba R3C 4M2 Telephone: 925-5752 Fax: 925-5792

I _____, MSA # _____, wish to report that on ____/____/____
Referee / Assistant Name Day Month Year
at approximately ____ : ____ (am/pm), I was assaulted (as defined by the C.S.A)
Time Delete one
by a: _____, identified as being _____, # _____
Player, team official, supporter Name
of _____, playing in the _____, of the _____
Team Division League

The assault against me included the following actions committed by the above-named person:

- ☐ Threatened verbally to physically assaulted me at that time, or a later time.
- ☐ Deliberate physical contact by: Pushing, Pulling, Charging or attempting either.
- ☐ Deliberate violent contact: Striking, Kicking, Spitting or any other form of violence.

The assault, as described in the attached report, was witnessed by the following people and who are willing to submit a statement, or appear as a witness if required.

1. Name Affiliated with Phone
2. Name Affiliated with Phone

The assault was also witnessed and reported by the appointed Assistant Referees:

Official # _____ Official # _____
Name Name

The assault (was / was not) reported to the POLICE on: ____/____/____
Delete one Day Month Year
File No. _____ charges (have / have not yet) been laid by the police.
Delete one

COPIES SENT TO: MSRA Secretary ☐ Director of Referees ☐ League ☐

This form was sent on ____/____/____ Via: Courier ☐ Fax: ☐ Delivered ☐
Day Month Year

Enclosure: Reports: Assistant's, Police, Witness, Medical (circle if enclosed)

DATE RECEIVED AT MSA

Referee Assault Form

This form must be completed within 48 hours and copies transmitted (mail, email or fax) to the State Referee Administrator, the Vice Chairman of the Executive Board, and the league administrator as well as OSA's office. OSA fax: 1-918-627-2693. Call OSA at 1-800-347-3590 to obtain the names, addresses and phone numbers of the above-named personnel.

Please print or type all information!

Referee's name: _____
Address: _____
City: _____ State: _____ Zip: _____
Home phone #: _____ Work phone #: _____

Assistant Referee's name: _____
Address: _____
City: _____ State: _____ Zip: _____
Home phone #: _____ Work phone #: _____

Assistant Referees should submit a written report of the incident.

Assistant Referee's name: _____
Address: _____
City: _____ State: _____ Zip: _____
Home phone #: _____ Work phone #: _____

Include a copy of any Misconduct Report and a copy of each team's Game Form.

Assailant's name: _____
Team name: _____ Shirt # _____
Registration # _____ Age Group: U- _____ Gender: **B** **G**
Competition Level: **Recreational** **Competitive**

Address: _____
City, State, Zip: _____
Phone number: _____

Additional information if assailant is unknown, e.g. a parent of a player on team involved.

On-player(s) involved:
Name: _____ Phone number: _____
Name: _____ Phone number: _____
Name: _____ Phone number: _____

Witnesses:
Name: _____ Phone number: _____
Name: _____ Phone number: _____
Name: _____ Phone number: _____

Medical treatment obtained (document any injuries and expenses and attach):
Was a police report filed? circle one **Yes** **No** Jurisdiction (city/county) _____
Name of officer with whom report was filed: _____

Referee Assault Form

Referee Assault is an intentional act of physical violence at or upon a referee. Assault includes, but is not limited to, the following acts committed upon a referee:

- hitting, kicking, punching, choking, spitting at or on, grabbing or bodily running into a referee
- the act of kicking or throwing any object at a referee that could inflict injury
- damaging the referee's uniform or personal property, *i.e.* car, equipment, etc.

Referee Abuse is a verbal statement or physical act which implies or threatens physical harm to a referee or the referee's property or equipment. Abuse includes, but is not limited to the following acts committed upon a referee:

- using offensive, insulting or abusive language toward a referee
- spewing any beverage on a referee's personal property
- verbally threatening a referee

Note: Verbal threats are remarks that carry the implied or direct threat of physical harm. Such remarks such as “I’ll get you after the game” or “You won’t get out of here in one piece,” shall be deemed **referee buse**.

Date of incident: _____ Site/location: _____

The incident happened as follows:_____

(You may use a separate sheet and attach, if you wish)

Signature of individual completing form: _____
Date: _____

Oklahoma Soccer Association

PO Box 35174 • Tulsa, Ok 74153-0174 • 918-627-2663

Fax: 918-627-2693 • 1-800-347-3590 • email: oksoccer@swbell.net

Hakemlerin saldırıya maruz kalması durumunda hukuki bir prosedür izlenmelidir.

Hakemlere yapılan saldırılar hukuksal olarak şöyle değerlendirilir.

İdare Hukuku Bakımından: Bilindiği üzere Türkiye Basketbol Federasyonu Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı pek çok federasyondan biridir ve bu anlamda idari bir kuruluştur. Bunun anlamı: Basketbol Federasyonu'nun düzenlemiş olduğu müsabakaların da “idari eylem” niteliğinde olmasıdır; yani resmi nitelik taşımaktadırlar. Bu itibarla Türkiye Basketbol Federasyonu'na Türkiye Cumhuriyeti devleti içerisinde basketbol sporunun icrası, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla yapılan tüm organizasyonlar da, bugünkü mevzuat çerçevesinde, devlet eliyle yürütülen resmi faaliyetlerdir. Bu organizasyonlara da tabii ki öncelikle Türkiye Basketbol Ligi (TBL), Türkiye Basketbol Bayan Ligi (TBBL), Türkiye Basketbol İkinci Ligi (TB2L), Erkek Basketbol Bölgesel Lig (EBBL) ve Türkiye Basketbol Bayan İkinci Ligi (TBB2L) dahildir. Dolayısı ile bu organizasyonlarda Türkiye Basketbol Federasyonu tarafından görevlendirilen teknik gözlemciler ile hakemler de icra ettikleri görev bakımından resmi sıfat taşımaktadırlar (Kaya, 2003).

Ceza Hukuku Bakımından: Müsabakalar esnasında yaşanan, örneğin hakemlere yumruk atılması, tekme vurulması gibi müessir fiiller, ceza hukukumuzda, günlük hayatta karşılaştığımız kavga olaylarından farklı değerlendirilmektedir. Bu tip eylemler, yukarıda açıkladığım nedenlerle (teknik gözlemci ve hakemlerin resmi sıfatı haiz görevli olmaları) **Türk Ceza Kanunu'nun 271.maddesinde düzenlenen “resmi memura karşı müessir fiil” suçunu oluşturmaktadır. Bu itibarla da bu suçların takibi şikayete bağlı değildir.** Keza maç esnasında hakemlere küfür edilmesi, hakemin şeref, şöhret ve haysiyetini zedeleyici hakaretlerde bulunulması da

Ceza Kanunu’ muzun 266.maddesinde düzenlenen “resmi memura hakaret” suçunu oluşturur. Bu suçun da takibi şikayete bağlı değildir (Günday 2003).

Takibat yapılması için taarruzda bulunan şahıslardan polisler nezdinde şikayetçi olmak şart değildir; çünkü her kamu görevlisinin bir şekilde öğrendikleri suç u adli makamlara iletmek görev ve mükellefiyeti var. **Türk Ceza Kanunu’nun 235.maddesine göre: “Memurlardan biri görevini yaptığı sırada görevine ilişkin olarak kamu adına kovuşturmayı gerektiren bir suç işlendiğini öğrenip de ilgili daireye bildirmekte ihmal veya gecikme gösterirse 4 aydan 2 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır ve bu cezaya öğrenilen suçun önemine göre ayrıca süreli veya süresiz memuriyetten mahrumiyet cezası da eklenir.”** (Kılıçoğlu, 2002)

Müsabakada saldırıya uğrayan hakem olaydan sonra şunlara dikkat etmelidir:

Müsabakada görevli olan teknik komiser bu olaya şahit olmuşsa, federasyonun görevlendirdiği resmi bir görevli olarak bu suç u, maçın oynandığı yer Cumhuriyet Başsavcılığına bir dilekçe ile ihbar etmek zorunda. Hatta olay yerinde bulunan polisler re’sen harekete geçerek, derhal bir tutanak tutmalı ve dosya tanzim ederek Cumhuriyet Başsavcılığına suç dosyasını göndermelidir (Kaya, 2003).

“Resmi Memura Hakaret”suçunun cezası 2 aydan 8 aya kadar hapistir. “Resmi Memura Müessir Fiil” suçunun cezası ise alınan kati tabip raporundaki süreye göre değişmekle birlikte asgari 80 gün hapistir. Bu cezaların paraya çevrilmesi veya ertelenmesi ise hakimin takdir yetkisindedir. Ancak bu cezalar ertelense ve paraya çevrilse bile bu eylemleri gerçekleştirenlerin adli sicil kayıtlarında sabıkalı oldukları gözükecektir (Kaya, 2003).

Ayrıca açılacak ceza davasına müdahil olunarak da tazminat istenebilir.Dilekçeye şöyle yazılır: “Sanıklar (isim), (isim) ve (isim) hakkında açılan kamu davasına bu eylemden mağdur olduğum için müdahil olmak istiyorum. Maddi

.....TL ve manevi TL'yi tazminat olarak yasal faizleri ile birlikte ödemelerine karar verilmesini istiyorum.” mahkeme buradaki miktar ile bağlı değildir (Toroslu 2002).

Özel Hukuk Bakımından: Müessir fiilde bulunan veya hakaret eden şahısların eylemleri Borçlar Kanunu'muzun 41.maddesine göre de “haksız fiil” niteliğindedir. Yani ceza davasından bağımsız olarak, hukuk mahkemelerinde, aynı olay için ayrı bir tazminat davası da açılabilir. Dava zarar miktarının ve zararı gerçekleştirenin öğrenildiği tarihten itibaren 1 yıl içerisinde açılmalıdır (Yavuz, 2003).

A,B,C KLASMANI HAKEMLERİNİN BAZI İSTATİSTİKİ BİLGİLERİ

04.11.2002 tarihi itibariyle yapılan istatistiki değerlendirmeler sonucunda aşağıdaki değerler tespit edilmiştir.

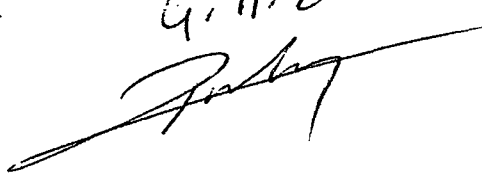
C klasmanında bulunan **hakem sayısı** : 198 (16 bayan, 182 erkek)
C klasmanı hakemlerinin **yaş ortalaması** : 24.3 yıl
C klasmanı hakemlerinin **boy ortalaması** : 1.82 m
C klasmanı bayan hakemlerinin **yaş ort.** : 26.5 yıl
C klasmanı bayan hakemlerinin **boy ort.** : 1.71m

C klasmanına bu yıl yükselen hakemlerin **yaş ort.** : 23.2 yıl
C klasmanına bu yıl yükselen hakemlerin **boy ort.** : 1.80 m

B klasmanında bulunan **hakem sayısı** : 62 (4 bayan 58 erkek)
B klasmanı hakemlerin **yaş ortalaması** : 29.7 yıl
B klasmanı hakemlerin **boy ortalaması** : 1.86 m
B klasmanı hakemlerin **kilo ortalaması** : 79 kg

A klasmanında bulunan **hakem sayısı** : 21
A klasmanı hakemlerin **yaş ortalaması** : 33.5 yıl
A klasmanı hakemlerin **boy ortalaması** : 1.84 m
A klasmanı hakemlerin **kilo ortalaması** : 77.5 kg

İstatistik ve hazırlayan
Rıdvan Ekmekçi

4.11.2002

TÜRKİYE BASKETBOL FEDERASYONU
KARABÜK TEMEL HAKEM KURSU DERS PROGRAMI
(03-08 HAZİRAN 2003)

03 – 06 – 2003 SALI

1. DERS. SAAT: 17:00 – 18:00	HAKEMLER VE GÖREVLERİ
2. DERS. SAAT: 18:00 – 19:00	OYUNCULAR YEDEKLER VE ANTRENÖRLER
3. DERS. SAAT: 19:00 – 20:00	ZAMAN İLE İLGİLİ KURALLAR
4. DERS. SAAT: 20:00 – 21:00	OYUN DÜZENİ

04 – 06 – 2003 ÇARŞAMBA

1. DERS. SAAT: 17:00 – 18:00	OYUN DÜZENİ
2. DERS. SAAT: 18:00 – 19:00	İHLALLER
3. DERS. SAAT: 19:00 – 20:00	İHLALLER
4. DERS. SAAT: 20:00 – 21:00	İHLALLER

05 – 06 – 2003 PERŞEMBE

1. DERS. SAAT: 17:00 – 18:00	FAULLER
2. DERS. SAAT: 18:00 – 19:00	FAULLER
3. DERS. SAAT: 19:00 – 20:00	TEKNİK FAULLER
4. DERS. SAAT: 20:00 – 21:00	TEKNİK FAULLER

06 – 06 – 2003 CUMA

1. DERS. SAAT: 16:00 – 17:00	GENEL KOSULLAR
2. DERS. SAAT: 17:00 – 18:00	GENEL KOSULLAR
3. DERS. SAAT: 18:00 – 19:00	GENEL KOŞULLAR
4. DERS. SAAT: 19:00 – 20:00	MEKANİK
5. DERS. SAAT: 20:00 – 21:00	MEKANİK

07 – 06 – 2003 CUMARTESİ

1. DERS. SAAT: 10:00 – 11:30	FİZİKSEL SINAV
2. DERS. SAAT: 12:00 – 13:00	MEKANİK
3. DERS. SAAT: 14:00 – 15:00	MEKANİK
4. DERS. SAAT: 15:00 – 16:00	SAHA DENEMESİ
5. DERS. SAAT: 16:00 – 17:00	SAHA DENEMESİ
6. DERS. SAAT: 17:00 – 18:00	SAHA DENEMESİ
7. DERS. SAAT: 18:00 – 19:00	SAHA DENEMESİ

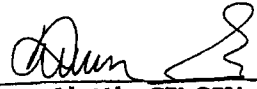
08 – 06 – 2003 PAZAR

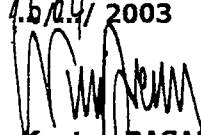
1. DERS. SAAT: 16:00 – 17:00	SAHA DENEMESİ
2. DERS. SAAT: 17:00 – 18:00	SAHA DENEMESİ
3. DERS. SAAT: 18:00 – 19:00	SAHA DENEMESİ
4. DERS. SAAT: 19:00 – 20:00	SAHA DENEMESİ
5. DERS. SAAT: 20:00 – 21:00	SAHA DENEMESİ
6. YAZILI SINAV	

KURS EĞİTMENİ
RİDVAN EKMEKÇİ

**06-17 MAYIS 2003 TARİHLERİ ARASINDA KONYA İLİNDE YAPILACAK OLAN
BASKETBOL 1.KADEME YARDIMCI ANTRENÖR YETİŞTİRME KURSU GÖREVLİ LİSTESİ**

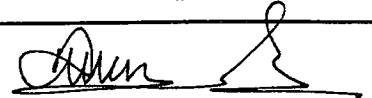
	ADI SOYADI	İLİ	GÖREVİ	DERSİ	SAAT
1	Yeşim KARAÇ	ANKARA	Kurs Eğitim Yöneticisi	06-17 Mayıs 2003	54
2	Yrd.Doç.Dr.Mehibe AKANDERE	KONYA	Öğretim Görevlisi	Spor Psikolojisi	4
3	Yrd.Doç.Dr.Ahmet ŞANIOĞLU	KONYA	Öğretim Görevlisi	Sporcu Sağlığı	4
4	Yrd.Doç.Dr.Turgut KAPLAN	KONYA	Öğretim Görevlisi	Spor Fizyolojisi- Beceri Öğrenimi	8
5	Yrd.Doç.Dr.Bülent FİŞEKÇİOĞLU	KONYA	Öğretim Görevlisi	Sporda Öğretim Yöntemleri	4
6	Yrd.Doç.Dr.Yalçın KAYA	KONYA	Öğretim Görevlisi	Spor Anatomisi- Yetenek Seçimi ve İlkeleri	6
7	Prof.Dr.Mustafa NİZAMLIOĞLU	KONYA	Öğretim Görevlisi	Spor ve Beslenme	4
8	Adem CİVAN	KONYA	Öğretim Görevlisi	Psikomotor Gelişimi	6
9	Yrd.Doç.Dr.Hasan AKKUŞ	KONYA	Öğretim Görevlisi	Genel Antrenman Bilgisi- Sporda Ölçme ve Değerlendirme- Özel Antrenman Bilgisi	22
10	Yrd.Doç.Dr.Ali Niyazi İNAL	KONYA	Öğretim Görevlisi	Sporda Yön.ve Org.	2
11	Serdoğan ERSÖZLÜ	İSTANBUL	Öğretim Görevlisi	Teknik-Taktik	30
12	Ahmet Gürsel OĞUZ	KONYA	Öğretim Görevlisi	Oyun Kuralları	2
				TOPLAM	146
7	Derya SARI	ANKARA	Mutemet	06-17 Mayıs 2003	
8	Meryem TOKGÖZ	ANKARA	Görevli	06-17 Mayıs 2003	

Alettin ÇILGIN
Spor Eğitimi Dairesi Başkanı

O L U R
1.5.2003

Yaşar Kaptan BAŞARAN
Genel Müdür a.
Genel Müdür Yardımcısı V.
Genel Müdür Yardımcısı

**21 TEMMUZ-01 AĞUSTOS 2003 TARİHLERİ ARASINDA TRABZON' DA YAPILACAK OLAN
VOLEYBOL I.KADEME YARDIMCI ANTRENÖR YETİŞTİRME KURSU PROGRAMI**

TARİH	SAAT	DERS	ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
21 Temmuz 2003 Pazartesi	08.30-12.30	Açılış ve Kayıt	
	12.30-13.30	Öğle Arası	
	13.30-17.30	Sporda Yönetim ve Organizasyon	Dr. Halit SUIÇMEZ
22 Temmuz 2003 Salı	08.30-12.30	Spor Fizyolojisi	Dr. Mukadder OKUYAN
	12.30-13.30	Öğle Arası	
	13.30-17.30	Spor Anatomisi	Dr. Haluk ULUUTKU
23 Temmuz 2003 Çarşamba	08.30-12.30	Sporcu Sağlığı	Yrd.Dr. Mesut ÜNSAL
	12.30-13.30	Öğle Arası	
	13.30-17.30	Spor ve Beslenme	Yrd.Dr. Mesut ÜNSAL
24 Temmuz 2003 Perşembe	08.30-12.30	Spor Psikolojisi	Yrd.Doç.Dr.Engin ERSEN
	12.30-13.30	Öğle Arası	
	13.30-19.30	Psikomotor Gelişimi	Doç.Dr.Arslan KALKAVAN
25 Temmuz 2003 Cuma	08.30-12.30	Beceri Öğrenimi	Yrd.Doç.Dr.Engin ERSEN
	12.30-13.30	Öğle Arası	
	13.30-15.30	Sporda Ölçme ve Değerlendirme	Ahmet KAVAS
	15.30-17.30	Genel Antrenman Bilgisi	"
26 Temmuz 2003 Cumartesi	08.30-12.30	Genel Antrenman Bilgisi	Ahmet KAVAS
	12.30-13.30	Öğle Arası	
	13.30-17.30	Genel Antrenman Bilgisi	"
27 Temmuz 2003 Pazar	08.30-12.30	Sporda Öğretim Yöntemleri	Barbaros ÇELENK
	12.30-13.30	Öğle Arası	
	13.30-15.30	Yetenek Seçimi ve İlkeleri	Barbaros ÇELENK
	15.30-17.30	Oyun Kuralları Bilgisi	Yaşar KARATAY
28 Temmuz 2003 Pazartesi	08.30-12.30	Özel Antrenman Bilgisi	Barbaros ÇELENK
	12.30-13.30	Öğle Arası	
	13.30-19.30	Özel Antrenman Bilgisi	"
29 Temmuz 2003 Salı	08.30-12.30	Spor Dalı Teknik Taktik	Ahmet KAVAS – Abdullah SARAL Işık MENKÜER
	12.30-13.30	Öğle Arası	
	13.30-17.30	Spor Dalı Teknik Taktik	"
30 Temmuz 2003 Çarşamba	08.30-12.30	Spor Dalı Teknik Taktik	"
	12.30-13.30	Öğle Arası	
	13.30-17.30	Spor Dalı Teknik Taktik	"
31 Temmuz 2003 Perşembe	08.30-12.30	Spor Dalı Teknik Taktik	"
	12.30-13.30	Öğle Arası	
	13.30-17.30	Spor Dalı Teknik Taktik	"
01 Ağustos 2003 Cuma	08.30-12.30	Spor Dalı Teknik Taktik	"
	12.30-13.30	Öğle Arası	
	13.30-17.30	Spor Dalı Teknik Taktik	"

Alettin ÇILGIN
Spor Eğitimi Dairesi Başkanı

OLUR
21.07.2003

Yaşar Kaptan BAŞARAN
Genel Müdür a.
Genel Müdür Yardımcısı V.